

CHRISTOPHORI

A COSTA, MEDICI

ET CHEIRVRGI,

*Aromatum & medicamentorum
in Orientali India nascentium*

LIBER:

PLVRIMVM lucis adferens iis quæ à Doctore
GARCIA DE ORTA in hoc ge-
nere scripta sunt:

CAROLI CLVSII ATREBATIS *operâ ex
Hispanico sermone Latinus factus, in Epitomen
contractus, & quibusdam notis illustratus.*

ALTERA EDITIO,
castigatior & auctior.

sis in Hispania Medici libri
natum & simpliciũ quora
medicamentorum in Inc
entium historiam comp
Eum superiore anno in B
vica mea peregrinatione am

ANTVERPIÆ,

EX OFFICINA PLANTINIANA,

Apud Viduam, & Ioannem Moretum.

M. D. XCIII.

227
ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO

D. Wilhelmo Landgrauio Hafs-
sæ, Comiti in Catzenelnbogen,
Dietz, Zingenhain & Nidda, &c.

Carolus Clusius A.

RODIT in lucem
ante bienniũ, Illu-
strissime Princeps,
CHRISTOPHORI
A COSTA Bur-

gensis in Hispania Medici liber,
aromatum & simplicium quoran-
dam medicamentorum in India
nascentium historiam comple-
ctēs. Eum superiore anno in Bri-
tannica mea peregrinatione ami-
ci cuiusdã operã nactus, non mo-
dò auidè percurri, sed utilitatem
etiam allaturum censui iis qui

Hispanici sermonis ignari sunt, si Latinum facerem. Quam sanè prouinciam vt susciperem, impulit me natura, quæ similibus rerum cognitione mirificè semper oblectata fuit.

VERVM, cùm totam historiam cum iis quæ GARCÍAS ABORTA multis antè annis in eo genere commentatus est, diligentius confero, pleraque ferè omnia ex illis desumpta esse deprehendo. Quamobrem & inanem fore laborem, necnon lectori fastidium pariturũ existimaui, si, quæ in Aromatum historia GARCÍÆ exstant, hîc retexerem.

SERIEM itaque capitum immutans, quæ admodum confusa erat, & totum opus in Epitomen

contrahēs, ea dumtaxat latio donauit, quæ apud GARCIAM non extare, aut paulo aliter ab eo describi animaduerti.

ICONES præterea, quas ad viuum expressisse passim gloriatus, suis locis inspererat, reieci, quoniam planè ineptæ essent, & nihil minùs, quàm legitimas stirpes referrent: vti ex vnica Caryophyllorum arboris effigie (quam idcirco intuli, vt cum legitima, GARCIAE adiecta, conferre liceat) quilibet iudicare poterit.

QVIBVSDAM insuper notis nonnulla capita illustraui, vt in hoc genere soleo, præsertim cùm quid simile, vel etiam diuersum apud alios Auctores legere meminim, aut ipsa experientia didici.

TENVEM porro hunc laborem Illustrissimã V. C. benignè suscepturam certò statuens, ipsius nomini consecrare non sum veritus, cum quòd *βοτανικῶ* studio summopere delectetur, tum vt aliquod saltem grati mei erga ipsam animi specimen exstaret, pro singulari illa, qua me proximè Cassellis excepit, humanitate, atque insigni, qua discedentem prosequutus est, munificentia.

DEVM autẽ opt. max. oro, vt Illustrissimę V. C. omnia prospera elargiri dignetur. Viennæ Austriæ, Cal. Ian. M. D. LXXVII.

CHRI-

CHRISTOPHORVS

A COSTA CHRISTIANO ET

PRVDENTI LECTORI.

MNES homines scire desiderant, inquit Philotophus principio Metaphysices. Tanti apud me fuerūt pōderis ea verba, beneuole lector, vt, relicta patria, per varias regiones & prouincias, sapientes & curiosos quærere instituerim, à quibus singulis diebus aliquid noui ediscere possem: quem admodum olim fecerūt multi prudentes viri, referēte D. Hieronymo in Bibliorum præfatione ad Paulinum.

CVPIDVS itaque fructum aliquem colligendi ex meis longis peregrinationibus, cura fuit, vt diuersis in regionibus & prouinciis, plantarum, quas Deus ad humanam salutem creauit, varietatem obseruarem.

PORRO in Orientali India, in D. Garciam de Orta, Medicum Lusitanum incidi, virum grauem, rari & excellentis ingenij, cuius laudes prætereo, quoniam tantæ sunt, vt cū multis enumerasse existimarem, multo plures me subterfugerent.

SCRIPSI is librum Lusitanico sermone, cui titulum fecit, *Colloquia de Simplicibus, Aromatibus, & Medicamentis India, cum de quibusdam fructibus istic nascentibus*. Vt autem eo libro de variis medicamentis, plantis, & aliis rebus humanæ salutis necessariis agit: nonnulla etiam vsibus humanis inutilia attingit, Dialogismorum natura ita postulante, vbi collocutores plerunque diuer-

tere, & extra septa ferri consueuere. Sed & plurimi errores passim occurrunt, quos tamen Auctoris existimatio & laus ipsi tribuendos minimè patiatur, sed typographi & operarum (quæ in ciuitate Goa, vbi ille scripsit, non adeò cultæ & expositæ inueniuntur vt in his regionibus) potius negligentia: lectori tamen molestiam & tedium pariunt. Aliud præterea libro deest, quo minùs omnibus numeris absolutus censeatur, nimirum picturæ & plantarû, de quibus agit, effigies: quas grauioribus & maioris momenti, vt credibile est, rebus occupatus, inserere non potuit.

CETERVM nostris hominibus eum librum multum profuturum existimabam, si ad earum rerum, quæ in eo bonæ continentur, notitiam perducerentur, subiectis ob eorum oculos exēplis & picturis: neminem autem id facile præstare posse, nisi qui eas suis oculis conspexisset, & expertus esset. Itaque patriæ prodesse cupiens, & in meos proximos amore compulsus, eum laborem in me recipere, & singulas stirpes integras ad viuum exprimere constitui, multis aliis rebus additis, quas ipse conspexi, Doctor verò de Orta ob iam dictas causas non potuit.

NON me fugit quanto me periculo exponam, præsertim hoc sæculo, quo hominû nequitia plurimum imperat, & ea plerunque reprehendere solet quæ non intelligit. Sed id me consolatur, quòd plurimos sapientes viros eodem vado trāsisse certum sit: quos si eiusmodi metus deterruisset, multa hodie ignorarem, quæ summa industria, ingenij felicitate, & diligētia, in bonarum literarum commodum posteritati reliquerunt.

ET licet cum iis minimè sim cōparandus, mea-
que

que audacia eo maior appareat, quòd de nonnullis erroribus agere instituum, qui inter Græcos, Arabes, & Latinos circa plantarum & aromatum cognitionem commissi sunt, partim eorum negligentia, partim etiam quòd illorum medicamentorum natales conspiciere non potuerint, sed ex incertis aliorum relationibus dumtaxat exceperint: venis tamen non indignus censebor, si de his, quæ meis oculis conspexi, certissima & verissima hoc libro comprehendere coner.

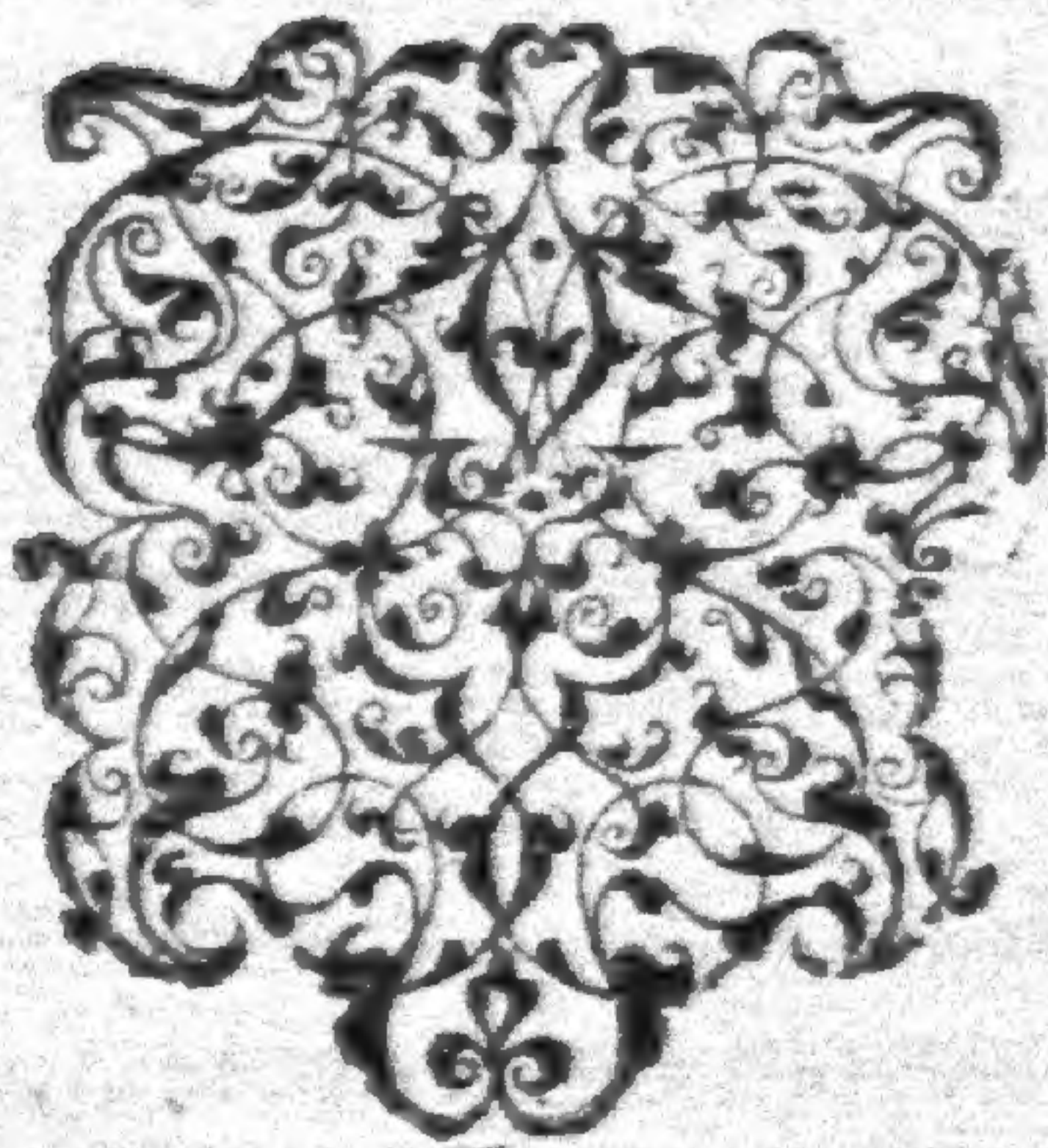
UT verò hunc laborem susciperem, gloriæ cupido non me impulit, aut ut doctrinæ maior laus, quàm mereor, mihi tribueretur: sed vnicus mihi scopus fuit, ut tuis commodis sincerè in seruirem. Certò autem mihi persuadeo, etiamsi vtilitatem minùs fortè laudes, boni tamen consulturum diligentiam & laborem, neque improbatum meum animum, qui tam longis & variis peregrinationibus ea conspiciere voluerim, quæ alij ex solo auditu descripserunt.

NEC inficias eo, quin hæc elegantiore stilo tradi queant: verùm certam veritatem expolitis verbis longè præferendam esse censeo. Eam ob causam te rogo, meam voluntatem, vti decet, excipias, neque operis exiguitate mouearis: nam licet moles exigua sit, magna tamen in eo continentur. Quòd si quædam occurrent, quæ tuo palato non attrideant, ea tanquam prudens omittito, & illud cogitato, me tibi soli non scribere, totque esse opiniones quot sunt homines: namque fieri poterit, ut quæ tibi ingrata erant, alij probent. Id si effeceris, curabo ut alium maiorem librum in medium proferam, reliquas herbas, stirpes, fructus, aues, animaliaque cùm terrestria tum aquatica,

quæ in illis prouinciis, tum etiã in Petside & Chinorum regione inueniuntur, hætenus ad viuum non expressa, & de quibus parum admodum scriptum est, complectentem: alia item obseruatione digna, quæ tibi forsitan magis arridebunt.

FINEM itaque faciam, in omnibus doctorum virorum & candidi lectoris censuræ me subiiciens, qui ea dumtaxat quæ norunt, aut quæ decet, reprehendere solent. Eos verò qui inuidiæ stimulis agitati contrarium facient; obsecro vt sumpto calamo primùm aliquid scribant quod in lucem proferant: tum demum enim intelligent, quanto facilius sit carpere, quàm bene scribere quod omnium oculis exponendum est. **VALE.**

CHRI.

CHRISTOPHORI

A COSTA

Aromatum liber,

DE ALOE.

FOLIORVM Aloës vsus familiaris Foliorum Aloës vsus.
 admodum est ad aluum purgandam in Malabar
 prouincia Malabar; exhibenturq; sine prouincia.
 metu non modò pueris, sed etiam gra-
 uidis mulieribus in hunc modum:

FOLIORVM vncia tres in fru- Foliorum Aloës corfe-
ctio ac dosis.
 sta secta, additis duabus drachmis crassioris salis, lento mi-
 niq; igne coquuntur donec feruere incipiant, colantur, co-
 latura additur sacchari vncia vna, totaq; nocte sub dio re-
 linquitur; postridie manè circiter sextam propinant frigi- Est sume-
ditatio.
 dam istam aquam ei quem purgare volunt, somnoq; abs-
 tinere iubent, deambulationem verò per cubiculum per-
 mittant, vt celerius medicamentum operetur: tribus dein-
 de horis ab aqua hausta, quatuor vncias iusculi gallinacei
 cum aliquot granis Masticis exhibent: post horam edit, &
 bibit vinum dilutum. Porro augetur vel minuitur dosis fo-
 liorum & colatura pro illorum, qui id medicamentum sum-
 pturi sunt, natura & viribus: neq; minus familiaris est hac
 purgandi ratio (presertim delicatulis) quàm Manna aut
 Canne fistula recens pulpa; & quod magis mirum est, re-
 liqua officinarum medicamenta præ isto respuunt.

CETERVM eodem ordine, quo nos in Europa, In-
 dici Medici purgantia medicamenta exhibere solent, siue
 solidioris. siue liquidioris sint substantiæ, videlicet ipsa auto-
 ra, & deinde quinq; horis ab esu, potu, & somno abstinent.
 Quo tempore si non purgabitur ager, ex Auicènæ præcepto 4. Primi.
 Masti-

Que possunt
id medica
mentū etiam
lunare.

Mastiche drachmas duas stillatitia rosarum aqua dissolu-
tas ad roborandum ventriculum dant, aluumq; inungunt
bubulo felle, lineosq; pannos felle madentes ventri imponūt,
ad proritandam expultricem facultatem, si necesse sit. Si
verò bene purgabitur, post quinque illas horas à sumpto me-
dicamento, tres uncias iusculi gallinacei tepidi exhibent,
preterea nihil: deinde ut aliquantulum dormiat permittūt,
& paululum aqua rosacea bibat: etenim à somno subsequi
solet commoda purgatio, atque plurimum roborari assēt
facultates naturales iusculo illo, somno & aqua rosacea.
Nam si liberalior permitteretur pastus, naturalis facultas
in eo concoquendo occuparetur, tardioremq; purgationem
moliretur.

Hic est vsuatio medicandi modus inter eruditiores
Medicos illarum Prouinciarum, qui rationi maxime con-
sentaneus est: etenim fel foris adhibicum solutiuum est, ir-
ritando expultricem facultatem. Carnium verd esus non
concessus fulcitur auctoritate Auicennae.

* Aloës porro facultates ex Diosc. & Galeno petendæ:
quas quidem Auctor Hispanico sermone, sed non satis fide-
liter reddidit.

DE OPIO.

VULGATISSIMVS est apud Africanos &
Asiaticos Opij vsus: & eius esui ita assueuerunt, ut etiā ab-
stinere nequeant sine manifesto vita discrimine. Id ipsa ex-
periētia comperi dum Indico mari in Lusitaniam redirem.
Etenim eadem nauī vehebantur captiui Turcus quidam
natus in Aden, & alij cum Turci, cum Persæ & Arabes,
qui clam aliquantulum Opij secum detulerant, quo pro-
pter penuriam veluti medicamento vsi erant. Eo absum-
pto, Turcus ille Adensis ad me, Hec tu, inquit, quandoqui-
dem curandorum egrorum in hac nauī prouincia tibi data
est, certò scias, nisi mihi & meis sodalibus Opium praeue-

213. traç.
7. cap. 23.

Opij vsus
vbi & cuius
rei commo-
dus.

vis, biduum nos non superuicturos. Cum verò negarem Opium me habere, respondit: illud ergo esto vnicū remedium, quo nos, qui Opium esui assueuimus, liberari queamus; si singulis diebus manè vnicuique puri vini haustum propines, licet nobis admodum arduum sit & tediosum, quod nostra legi aduersetur: sed quoniā nostra salus ex eo depēdeat, necessario ferendū est. Ex illius itaq; prescripto vinū omnibus dedi, liberatiq; sunt, & intra mensis spaciū, vinum amplius gustare noluerunt, nec illis obsuit Opium defectus, cuius vsus iam in desuetudinem abierat: imò cum illis deinde & vinum & etiam Opium dare vellem, neutrum cupuerunt.

DE LACCA.

LACCAM verò in puluerem redigere solent eius regionis incolæ, deinde colliquare admiscereq; quem cupiunt colorem, rubrum, viridem, nigrum, luteūve; postea vel in bacillos tenues conformant, quales sunt qui in Hispanias adferuntur ad obsignandas literas; vel in maiores & crassiores, ad vsus mechanicos. Nam qui torno lecticæ, sedes, vel alia quænis ex ligno cōficiunt, si colore inficere cupiunt, solent ea in torno versare, crassioresq; bacillos Lacca admo-
uere, qua celeri illo motu liquecente ligna elegantem Lac-
ca colorem recipiunt multo annis durabilem.

Lacæ confi-
ciendæ ratio.Eius vti-
litas.

AURI fabri autem & argenti fabri vasa sua vacua (vt firmiora elegantioraq; reddant) Lacca puluere implere solent, eaq; deinde igni admo-
nere, vt Lacca lique-
scat, postremo refrigerari sponte sinunt, vel aqua immergunt.

CETERVM adulteratur interdum resina & cera: Quomodo
sed adulterium facile deprehenditur ex odore & mollitie, si
frangatur aut vtatur.

adulteratur.

PORRO Laccam non esse Dioscoridis Cancamum, Lacca nō est
vt Serapio arbitratur, Amatus Lusitanus Commentariis Dioscoridis
in primum librum Diosc. enarrat. 23. probè annotauit, vbi
duo Lacca genera describit his verbis:

Cancamum
à Lacca di-
gnoscendi
ratio.

Dialacca.

Lacca artifi-
cialis.

Eius usus.

QUI CUMQUE Cancamum Laccam esse putarūt, mirè errore deprehendūtur: cūm Cancamū gummi odori-ferū sit, Lacca verò siue commāsa, siue suffimentis expetita, inodora percipiatur: quam hodie Lusitani ex India adferūt rubram, translucentem, tincturæ præcipuè deservientem (& ex ea Officinis compositionem quandam præparāt, Dialaccam appellatam) qua, ut certò scimus, nō gummi, aut arboris plantæve alicuius gutta est, sed potius formicarū alatarum stercus fauagove, velut cera apum, &c. Et paulo post: EST verò alia Lacca artificialis, quam infectores pannorū vendunt, qua ex fece Brasiliæ, Verzinij dicti, & Cocci resultat: qua pictores pro conficiendo colore rubro obscuro maximè utuntur. Hæc verò Serapio ineptè admodum cum prima confundit Lacca: vnde hodie multi impudentiſſimo errore, Serapionis auctoritate seducti, eam in compositione Dialacca miscent.

DE CAPHURA.

Tabellæ ex
Caphuræ li-
gno confec-
tæ.

Caphura de
Burneo præ-
ciosior Chi-
nensi,
Cate,
Bat.

Rex China-
rum poten-
tissimus.

HABVI tenues admodum frittillæ tabellas, cū pyxide qua adseruabātur, ex Caphura ligno confectas, vti ex odore facile deprehendi poterat: nunquam tamen Caphuram exsudabant; at si manibus tractarentur, solummodo Caphura odor in eis maior spirabat.

PORRO Caphura de Burneo cū multa plaris aestimetur, præstantiſſimæ sit Chinensi, per Cates (est verò Cate pōderis genus viginti uncias pendens) vēditur, Chinensis autem per Bares, estq; Bar pōdus circiter sexies cētenas libras pendens. Valet etenim eius, qua ex Burneo aduehitur, libra vna, quantum Chinensis centena libra.

CUM itaque illius tam vile sit pretium, planè explo-
denda eorum est opinio, qui illam à Rege Chinatum adul-
terari arbitrantur, qui indoquidem vnus sit ex potentissimis
totius orbis Regibus: de qua eiusq; prouincis si quis sermo-
nem institueret caperet, magnum volumen conscribat oportet.

teret. Nam si regni amplitudinem, incolarum frequen-
tiam, politicæ & gubernationis excellētiā, & diuinas spe-
cies; nullum aliud in vniuerso orbe est Imperium quod cum
Chinensi cōparari possit. Et haud scio an quispiā tam confi-
dentiū sit ingenij, ut eorum, quæ istic excellētia, & perpe-
tua memoria digna sunt, historiam conscribere adgrēdi
audeat, cū omnia longē famam relationem q̄ omnem
superent. Si quis tamen partem infinitatis eorum, quæ in
China obseruanda sunt, scire cupit; legat librum quem de ea
conscripsit Reuerendus pater Gaspar de Cruce, Dominicani
ordinis monachus.

Regni præ-
stantia.

Gaspar de
Cruce, Chi-
nensis histo-
ria auctor.

VT vero è multis mercibus, quæ ex Chinarum regione
aduehuntur, paucas perstringam, sunt argentea vasa diner-
si generis, summa arte & diligentia elaborata; omnis præ-
terea domestica supellex, vii lectica, sponda seu lectuli ad
recumbendum ex argento sculpto & diligenter elaborato:
maxima quantitas sericeæ sili, sericeorumq̄, pānorum, plu-
rimum auram, moschus, vniones, argentum viuum, es, mi-
nium, murrhina vasa plurima, quorū nonnulla duplo esti-
mantur argenti pondere, & pleraque alia cū ad huma-
nos vsus necessaria, tum ad luxum & ornatum. Ego se-
nè inde habui binas thecas ex solido argento cum omnibus
instrumentis chirurgicis maioribus & minoribus, ut sunt
cauteria, specilla, malleoli, &c. ex argento cōfecta & exor-
nata tanto artificio, quanto ab vilo argenti fabro deside-
rari posset.

Merceresque
ex Chinarū
regione ad-
uehuntur.

DE MANNA.

PRÆTER ea Manna genera quæ à doctissimo ab
Orta descripta sunt, aliud in Ormuz venale conspicitur,
quod in varias Indiae prouincias defertur, quodque glebis
paulo maioribus constat quàm Calabrina, neque ita candi-
cat: id valētē purgat; & quoniam magis solutiuum est re-
liquis generibus, minorisq̄ est pretij, vulgus præfert, eoque
plurimum vititur. Diligētissimè autem ab humiditate con-
seruari

Manna ge-
nera in Or-
muz venale.

Eius facult-
ates.

Eius confer-
uandi ratio.

seruari debet, alioquin facile corrumpitur. Compositum au-
tem esse medicamentum, sic deprehendi.

Cochin ci-
nitas.

MULTVM eo vtebatur Medicus quidam Brachma-
nes, meus familiaris, degens in ciuitate Cochim, atque sum-
mè à bonitate commendabat, negans pretij vilitatem im-
minuere eius præstantiam, vilioris ideo pretij aestimari, quo-
niam maior quàm reliquorum generum illius inueniretur
quantitas. Cum verò compositum aliquid mihi videretur,
suspiciari cepi illam id in suis adibus conficere: semel enim
rescueram omnino Mannam eum carere, paulo verò antè
mihi dixerat ex Ormuz ad ipsum aduehi, paucis tamè in-
teriectis diebus maximam illius recentis mihi ostenderat
quantitatē, cum & hiems esset, nullaq; naues vltro citroq;
navigarent. Tandem bonus Brachmanes (accepta à me si-
lentij fide, quòd in illis saltem prouinciis eum minimè pro-
dicurus essem) fassus est à se cõponere ea, quam in Persia ob-
seruaret, ratione, videlicet, Amylum candidum & purissi-
mum, Mannam cuiuscumque generis, sed præsertim que
Calabrinā emulatur, Scammoneam & seminis genus Vi-
sa dictum, quod ex Bengala aduehitur, quodq; Labiridis
grano simile est, (inieceto interdum polline radicis cuiusdam
cãdida lacticina, cui nomē Dante) cū Saccharo, paucillaq;
aliqua odorata aqua permiscebat, soliq; exponebat.

Eius manna
compositio.

Dante.

Manna adul-
teratur.

MANNAM autem adulterari nihil mirum, quando-
quidem & lapides Bezahares tanto artificio in Ormuz &
in vrbe Cochim prouincia Malabar, vbi Rex degit, adulte-
rantur, vt legitimi appareant, fallātq; etiam maximè ex-
pertos in iis dignoscendis, prima superficie, qua nisi franga-
tur, vix à legitimis discerni queant.

DE TABAXIR.

Tabaxir hi-
storia.
Mambu.

INVENTVNTVR interdum hæ arbores siue arun-
dines vocata Mambu, in quibus nascitur Tabaxir, tanta
amplitudinis & crassitiei, vt ex ea cymbas faciāt, qua binos
viros

viros capere possunt, non quidem illas excavanies, sed relictis
 solium duobus utrinque internodiis per medium secantes.
 Conscendere vero solent similes cymbas bini Indi, neque nau- Eius utilitas
 di (nam nudos incedere illis in regionibus moris est) sede-
 reque singuli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenen-
 tesque singulis manibus remos trium aut quatuor palmorum
 longitudinis, quibus eas cymbas impellunt tanta dexterita-
 te, ut etiam aduerso rapidoque flumine summa celeritate
 nauigare possint, quemadmodum meis oculis conspexi in flu-
 mine Cranganor, in quo plurimus est vsus cymbarum ex Cranganor
 hac arundine confectarum, quoniam qui eis vebuntur, se- flumen.
 curiores sese existimant à Crocodilis, quos illi Caymanes Crocodill.
 vocant, magno numero in hoc flumine versari solitis. Nam Caymanes.
 cum ferocissimi sint, sepe numero in naues masculas &
 minuscultas impetum facere solent, ut eos; qui illis vebun-
 tur, apprehendant. Si enim aut in flumine aut in litore
 hominem, bouem, bubalum, aprum, porcum, aut quodcum-
 que tandem aliud animal comprehendere possint, illico de-
 uorant. Indigenae autem affirmant nunquam compertum
 esse, ut eos, qui cymbis ex Mambu confectis vebuntur, ap-
 petant, sed sepe numero conspectos esse natantes proxime
 illas, at tamen praeterire sine noxa.

DE ELEPHANTE.

MINISTERIVM praestant Elephanti non modo in Elephantura
 conuehendis oneribus, & bellicis tormentis è loco in locum ministerium
 commutandu, sed etiam in muniis aliis domesticis. Pro- & histon.
 muscidae vero (qua veluti manu vtuntur) onera crasso fir-
 moque fune colligare solent: funem vero ore apprehenden-
 tes, eum sannis seu dentibus quos exertos habent, quoties
 opus est circumuolunt, deinde onera sublimia in aere se-
 runt, aut trahunt, si nimium graua sint, tanta dexteritate
 & attentione, (praesertim si eis contineantur res fragiles, &
 qua effundi possunt) ut huiusmodi res requirunt: nec, cum

semel iter confecerunt, via demonstratore amplius opus habent; tanta sunt memoria praediti. Interdum etiam in bellum producuntur frontem & pectus armati equorum cataphractorum more, multis appensis tintinnabulis ad pectus & cingula seu lora, quibus lignea castella ipsis imposta constringuntur: & praeter milites omni armorum genere instructos castellis inclusos, singuli peculiarem suum rectorem rebunt, ipsorumque sannis enses siue falces alligantur, quibus hostes feriant & profligent: at si vulnerentur, timidi & furentibus similes sese obuertunt, atque suorummet ordines plerumque perturbant.

PLINIUS lib. 1. multis locis plurima de Elephantis memoratu digna refert: at nos nonnulla hic describemus magis fide digna.

Elephantes
se mutuo in-
telligunt.

Aliquando
loquuntur.

VULGARIS opinio est in prouincia Malabar, Elephantos mutuo se intelligere. Loquutum autem aliquando in vrbe Cochim (qua illius prouincia nobilis ciuitas est) publico testimonio constat hoc modo.

ELEPHAS quidam in littore maris vrbi vicino laborare solitus, iamque laboribus fessus, domum redire properabat, ut quiesceret: Praefectus vero illius vrbis orabat ut in labore pergeret, atque liburnicam, quam iam commouere inceperat, in mare traduceret: reuuentem Elephantum Praefectus denuo compellere, blandisque verbis demulcere cepit, id in suam gratiam faceret, ita enim decere, quandoquidem in seruitium esset Christianissimi Regis Lusitania. Elephantis haec duo verba proferens, hoo hoo (qua lingua Malabarica, vulgari & vsitata in ea prouincia e qua Elephas oriundus erat, significant, volo volo,) ad liburnicam rediit, eamque in mare impulit.

IDEM cum ipsius rector hora constituta cibum illi non praeberet, de mora conquestus est: rector vero id accidisse aiebat, quod lebes, in quo cibum illi coquere solebat, peritus esset, proinde ad cacabarium deferret resarciendum. fert

tam elephas : cacabarius negligentius reparat : rector elephantum obiurgat, & contumeliosis verbis afficit, atque ad cacabarium cum lebetem remittit vt diligentius resarciat: is vero de industria lebetem reparare simulans, rimam auget, & elephantoreddat; qui lebetem promuscide sumens ad flumen defert, & aqua implet; quam dum effluere conspiciit, magis pertusum esse lebetem intelligit, & ante cacabarij ades refert magno barritu intonans : concurrunt Regionum negotiorum Praefectus & alij multi: cacabarius, blandis verbis veniam ab elephantore petens, lebetem probe reparat, eiq; restituit: ille vero minime fidens, in omnium conspectu ad flumen redit, aquamq; haurit; quam dum videt non effluere, lebetem ostendens adstantibus, quasi ipsos rei gesta testes esse cuperet, ad rectorem suum refert.

NATURA gratus est, beneficiorumque memor, nec Elephantum beneficiorum memorem. cuiquam nocet nisi iniuria affectus, aut dum certo morbo Elephantorum morbus corripitur quo veluti in furias agitur, quod singulis annis fieri solet: tum enim nemini parcunt elephantum, sed obvium quemque proterunt.

ACCIDIT in vrbe Goa, in qua legati Regis Lusitaniae, qui regiam potestatem obtinent, degere solent, vt vnus ex elephantis, qui istic ad Regis seruitia aluntur, huiusmodi morbo correptus, vincula & catenas (nam solent ferreis catenis cōstringi, & loco quodam concludi donec morbo liberentur) disrumpere, & per urbem vagaretur; fugientibus vero omnibus, mancipium quoddam in vlnis filiolum gestans in platea obviam habuit, quod cōspecto elephantore exterritum ad suas ades celeri cursu cōfugit; quas vt aperiret, filiolum humi ante ianuam exponit, moxq; ades ingressum ianuam occludit, praemetri filioli oblitum: elephas puerum conspiciens, promuscide leniter subleuans, in proximum humile lectum, quod è regione istarum adiu erat, collocat; atque aspicit an puer istic sine dāno cōsistere queat, deinde furibundus vltimus progreditur: beneficij memorem, tametsi furēs, sese ostendit

dit hic Elephas, qui puerum non necavit, sed agnouerit filium mulieris esse quæ eas ades inhabitabat, quæq; illi & aliis domesticis elephantis, quæstiescumque istac transirent, panem aut fructus dare solita erat: nam huiusmodi cibos & alia edulia ante suas ades venalia exponebat.

laca fructus.

A L I V D gratitudinis exemplum referam. In eiusdem urbis foro vagabatur huiusmodi furus correptus elephas: vir quidã eger, effugere cupiens, pronus cadit; elephas minimè ei nocens promuscide comprehendit, & in scamno quodam deponit. Aiebat hic vir, eodem loco, illi ipsi elephanto, antequã in morbum incideret, magnum quendam fructũ lacacolus appellatũ (de quo nos inferiùs) sua manu præbuisse.

A P V D urbem Cochin elephas quidam huiusmodi furis agitatus in lacuna quadam hætebat, ad quam cum forte accessissent inopinanter nonnulli pueri, Elephantem conspecto omnes diffugerunt, præter vnum qui istic perstitit: eum accedit Elephas, adblandiens quodammodo, & promuscide demulcens, leniter eum corripit, suoq; dorso imponit, & per lacunam exspatiatur, deinde illum reponit quo apprehenderat loco veluti letabundus. Cùm ea quæ ipsi accidissent puer narraret, multi viri eum comitati sunt: sed procul à lacuna remanentes, arbores conscenderũt, ut è tuto spectarent quid ageretur. Puerum propiùs accedentem elephas velut antiè corripit, dorsoq; imponit, & exspatiatur. Id sæpius à puero est repetitum, donec blãdis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuo mansuetum redderet, & in urbem pelliceret.

A N T E verò quàm huiusmodi agritudine & amoris furore corripiantur Elephantis, eos sui rectores in agros deducere, atque istic validis firmisq; catenis ferreis constringere solent: furoris enim indicium agnoscũt ex quadã oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medicantur autem huic agritudini ipsorum rectores, grauitè illos obiurgando, & rationibus demonstrando (probè etenim audiunt

Morbi siue furoris indicium & remedium.

Et intelligunt) vilis & degeneris esse animi ob amorem ite
in furias agi : deinde certa quedam medicamenta illic vfi-
tata adhibent. Maxima eorum castigatio est, grauibus ver-
bis illos obiurgare; tamen si interdum anteriores pedes suble-
uare eos iubeant, plantasq; cum hamulis feriant, dicentes
se se eos vii pueros castigare ob stultitiam.

Ex venerea porro illa furia, qua singulis annis elephā-
tos vexare solet, ratiocinantur nonnulli annuo spacio vterum
gestare elephantos feminas: nihil enim certi, ipsorum recto-
res & alij gentiles, diligenter à me interrogati, de partus
tempore proferre potuerunt. Aelianus autem atque alij, ses-
quiennio vel biennio vterum gestare putant. Affirmant verd
incole, singulos elephantos peculiarem habere feminam, nec
aliis commisceri, imò ne cum suis quidem feminis, post-
quam illas grauidas deprehendunt.

GLORIA auidi sunt elephāti, cuius causa inter- Gloriz aut-
di.
dum mira facinora prestare conspiciuntur. Nonne in litto-
re vrbi Goa vicino quidam crepuit medius, dum solus ma-
gnam encum tormentum bellicum subleuare cupit; quo-
niam ipsius rector grauibus verbis obiurgasset & contume-
lia affecisset, ostendens illi duos iuniores elephantos aduen-
tantes illius auci tormenti tollendi gratia?

CETERVM vii beneficiorum sunt memores, & glo- Vindicta
cupidi.
rie auidi, non minus vindicta cupidi esse deprehenduntur;
quemadmodum ea, qua in vrbe Cochim acciderunt, docu-
menta esse queunt.

MILES quidam Cocci siue Indicae nucis putamine do-
mesticum elephantum petiit, eumq; in fronte attingit: ele-
phanteus putamen colligit; & cum eo tempore iniuriam vl-
cisci minimè posset, in os recondit, donec elapsis aliquot die-
bus militem in platea quadam deambulantem conspiceret:
tam denum promuscide nucis putamen ore eximit, atque
militi vicinior factus, in ipsum conicit, deinde abit, veluti
letus quod iniuriam sibi illatam vltus esset.

Mangate flu.

ALIVS quidam miles in eadem vrbe Elephanto suum rectorē iniuria affecisse visus est, quòd illi in via minimè cedere voluisset: eam iniuriam vlcisci cupierem rector vetuit. Post aliquot dies ministeria quedam in litore Mangate fluminis (quod urbem Cochin alluit) absente suo rectorē obiens, militem cum aliis quibusdam sermones cōferentem conspicit, promuscide ipsum corripit; nec eorum qui rogabāt vt militem dimitteret, voces moratus, aliquoties flumine mersit, subinde eum in altum subleuans. Et aquam qua maderat defluere sinens: deinde cū iniuriam suo rectori illatam probè vltus sibi visus esset, militem quo comprehendat loco denuo in pedes sistit.

QVONIAM porro quidquid hīc de Elephante traditum est, inter ea quæ exquiri potuerunt, maximè verum est, alia præmitto, quæ Matthiolus & plerique alij scripserunt. Sed & de Elephante, & aliis medicamentis quæ ex India in Europam transuehuntur, doctissimus Orta magna cura & diligētis commentatus est: ille quidem ex aliorū relatu maiore ex parte, ego verò [penes auctore fides esto] ipsa auctoritate. Etenim vt ista ad viuum ipse depingerem, illis ipsis locis, vbi nascuntur, non sine libertate & vitæ discrimine collegi, quo etiam verius describere possem, cū quæ hoc libro tradūtur, tum quæ altero volumine quod præ manibus habeo: in quo reliqua medicamenta, stirpes, aues, & quadrupedes, quæ istis repeririūtur, describere animus est.

Alium
auctoris
volumen.

LONGE plures similes historias veras hīc recensere possem, quas breuitatis causa prætereo. Quibus verò ista nō sufficiunt, legat quæ Aristoteles, Plinius, Aelianus, Oppianus, & alij plerique Auctores de Elephantis scripserunt.

DE CANELLA.

Canella hi-
storia.

CANELLE arbor mali aures amplitudine est, nonnunquam maior, interdum minor, ramosa admodum, cuius teneriores rami recti sunt: folium Laurino simile, latius ca-

men,

men, colore dilutiore, & minus siccū, tribus nervis insigni-
tum: flos candidus, odoris propemodum expers: fructus sil-
uestris olea baccis par, vire scens initio, deinde rufescens, &
ubi plenam maturitatē consequutus est, niger atque splen-
descens (quo tempore colligi debet) ossiculum intus conti-
nens siluestribus oliuis simile, similiq̃ carne præditus, ex
qua exstillat oleaginosus quidam liquor subvirescens, odore
baccarum lauri, sapore acri cum pauxillo amaro coniu-
cto: præditus verò est hic fructus sessili parte paruo calyce,
leniore minúsque crisso quàm sint ilicis calyces. Harum ar-
borum magna est frequentia in siluis prouincie Malabar:
sed præstantia & odore longè sunt inferiores iis que in Zey-
lan insula nascuntur.

STILLATIIVS Canela liquor vitreis aut plūbeis Canellæ li-
quor.
organis extractus is præferitur, qui è viridi cortice, præfer-
tim radicum, minutim inciso eductus est: etenim non modò
corroborat & stomachi imbecillitatē, colivæ dolores ex fri-
gida causa prouenientes lenit; sed urinam cit, & oris adhe- Eius facul-
tates.
lum cōmendat: vtilis est præterea iecoris, splenis, cerebri
& nervorum aegritudinibus, atque in syncope cardiaciq̃
affectibus confert: venenis resistit, & virulentorum animi-
lium morsibus; menses mouet, & vteri affectibus prodest,
vomitiones cohibet, & appetentiam excitat: valet item ad
spasmos, & comitiales morbos: atque, vt summarim dicam,
aperit, incidit, digerit, calefacit, & corroborat.

ELICITVR etiam liquor ex Canela floribus, sed
longè minore quantitate, minusq̃ præstans superiore.

DE SANTALO.

ODORATIIVS ligni genus in Malabar natū, San-
talo albo per simile, quo se in febribus indigena inungunt, &
Sambaranæ appellant, non est Santalum, neque illius fa- Sambaranæ.
culætes obtinet: Medici tamen eius prouincie Santali spe- Santali spe-
ciem esse, & cōferre tenuioris fortune hominibus asserunt, ciet.

Ad erysipe-
las & inflā-
mationes
vtilis.

commendantq; in erysipelate, & inflammationibus atque Santali rubri modo eo vtuntur.

QVOD verò Antonius Musa Santalū Lusitanis acceptum fert, rectè quidem: sed fallitur, quòd Calecutico agro provenire censeat, vbi montes asperi & confragosi elephantis, tigridibus, apris, lyncibus, regulis serpentibus, aliorumque generum feris abundant: plana verò & arenosa, palmū Cocos siue Indicas nuces ferētib; confita: at nulla Santali arbores. Solebat sanè è Calecut celeberrimo olim Emporio peti: istuc enim ex reliquis Oriētis regionibus omnis generis preciosa merces inferebantur, atque Chinenses potentissimi & opulentissimi, qui Indicum illum Oceanum nauigabāt, mercatores, amplas ades (quæ etiamnum Chinacota appellantur) in quibus suas merces, & inter eas Santalum è Malacca allatum, reponebant, islic habebant, quas deinde vendebant, & in alias regiones distribuēbant. At cum Lusitani Calecutium initio appellentes, à Rege & oppidanis prodicione appetiti & panè oppressi fuissent, inconstantia & nequitia illius gentis minime fidentes, maioris securitatis causa ad Regem Cochin transierunt, qui eos non modo humaniter excepit, sed etiam aduersus Regem Calecut fortissime defendit & tutatus est. Pro quo beneficio Lusitani postea luculentam gratiam retulerunt: nam vastato Calecutio, Regē Cochin potentissimum totius Malabar Dominum effecerunt, & cum illo etiam nunc ætissimam amicitiam colunt. Ex illo, Calecuti splendor, celebre nomen & emporium periit, atque tota nobilitas eius regionis absorpta est: illaq; vniuersa prouincia Lusitani rerum domini nunc potiuntur. His igitur non minus debetur ob longissimas illas nauigationes quæ tot orbes nobis aperuerunt, vnde adeò singularia medicamenta, aliaq; maximi pretij merces adferuntur & innotuerūt, quàm Ptolemæus ob doctrinam & earum descriptionem. Sed de Calecutianis illis rebus plura ex Indica Historia petere licet.

CELEBERRIMA porro nunc sunt India emporia Cochim & Goa civitates, quae omnes illas Indicas merces toti Europa, atque aliis in super provinciis subministrant.

* Flavi Santali selectissimi libratae fragmentum, (ut scholis in Garciam commemini,) mihi liberali munere dedit noster Hugo Morganus, Londinensis Pharmacopola peritissimus, 1581. Est vero id grave, solidum, nodosum, colore intus flavum, odore suavi cerebrum reficiens, & grato sapore palatum leniens.

Flavi Santali
fragmentum

DE BETELE.

BETELE planta Piperis stirpi adeo similis est samentis, foliis, & nascendi modo, ut, quando simul sunt sata, vix è longinquo dignosci queant ab his qui plantarum istarum minus sunt periti: scandit enim & amplectitur arbores iuxta quas sita est, Piperis modo: eius vero folium Piperis folio crassius est quidem, at magnitudine & nervi sui sibi prorsus simile. Turci laprach indultani appellant.

Betele histo-
ria.

AROMATICVM est, cor & ventriculum roborat, flatus discutit, cerebrum & stomachum purgat cum Cardamomo mane ieiunio praesumptum, orisq; halitum commendat. Plurimum fit in Chinatum regione, Mozambique, & Zofala, ubi non nascitur: illic quidem ob frigidam aëris temperiem, postremis vero locis ob nimium aestum: temperatas enim regiones expetit, & mari vicinas.

DE NUCE MOSCHATA ET MACI.

PIRO similis est haec nux, paulo rotundior, externum operimentum carnosum & durum aliquantulum, à Banda insula incolis ferè neglectum, nisi viridi cum sale & aceto vescerentur, quoniam grati & adstringentis gustus sit. Immaturo, atq; adeo integram nucem saccharo condunt Lusitani: nam praeter odoris suavitatem & saporis gratiam, propter quae expetit, Indici medici & Brachmenes multum illa utuntur in omnibus frigidis cerebri morbis, paralytici, & aliis nervorum atq; veteri affectibus. Maioris vero estimationis sunt apud illos grandiores nuges quàm apud nostras.

Vāia insula.
Oleum ex
Maci, & eius
utilitas.

Ex nucle
moschata li-
quor, & vi-
tes,

Varia nomē
clatura,

Macis à Græ-
corum Ma-
cere diffe-
rentia,

FIT in eadem insula Banda ex Maci oleum admodum
cōmendatum in nervorū affectibus & aliis frigidis morbis.

ELICITUR & ex nucle moschata trita, calefacta,
& pressa expressa, liquor admodū suavis & utilis in nervo-
rum frigidis affectibus: thoracem etiam & pulmonē lenit,
inde clariorem vocem reddit, impinguat, & sperma auget.

ARABES nucem ipsam lauliband, & Seygar ap-
pellant. Macim verò Bisbele, & Besbaca, quod vocabu-
lū propriè nucis corticem significat. Persa arbores Drach
nuncupant, Turca Agache: Macis autem oleum Arabibus
Geusilami, Persis Geuzi crugaant, Turcis Geuziat
dicitur.

PORRO hunc Macim à Græcorū Macere plurimum
differre minimè dubiū est, si utriusq; historiā & facultates
expēdamus. De Macere autē proximo capite sumus acturi.

* Vidi aliquando Vlyssipponæ oleū de Maci ex India ma-
gnis fictilibus delatum, quod magno aestimabant, atque in
ventriculi frigidis morbis plurimum commendabant. Id ve-
rò erat inspissatum & saponis gallici terē modo in tabellas
vnciam propemodum dēias, tres verò latas, totidemque aut
amplius longas efformatum, pingues, subflaves, odoratas.
Vidi etiam hoc anno 1581. Londini apud M. Hugocem
Morganum, Pharmacopœum eruditum & diligentissimum,
eundemque virū perhumanū & optimū, eiusmodi oleum
recess ex India delatum, cuius aliquot panes siue tabellas,
oleum balsami è nouo orbe, oleū de liquido Anbar, aliaque
rariora quædam simplicia ipsius liberalitate cōsequutus sum.

DE MACERE.

Macris hi-
storia.
Insula S.
Crucis.

NASCITUR quibusdam Orientalibus insulis, præ-
sertim verò in provincia Malabar, in insula S. Crucis regni
Cochin, tum in ripis fluminis Mangate, & apud Cranga-
nor, vāia quadam, & multis ramis prædita arbor Pīno
multo maior, cuius folia sex aut septem vncias longa sunt,
duas lata, exteriori parte dilutiū virentia, interiori satu-
ra. Ea non alium florem, non aliam fructum habere credi-
tur, præter semen quoddam denarij magnitudine, tenue,

cordis effigie, colore flauo, sapore verò amygdale, aut nuclei persicorum malorum, tenui & candida tunica tectum, quod vesica quadam ex tenuissimis duabus simul iunctis & transparentibus membranis constante includitur: ea autem vesica in medio folio nascitur alius magnitudine non dissimili, sed cuspide obtusiore, & circa pediculum angustiore, colore medio inter rubrum & fuluum, inequali, & multis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis, crisso & rugoso, haud absimili illi quæ in Vlna nascitur, paulo tamen latior & planior.

S V C C O lacteo prædita est hæc arbor vti Morus, radicesq; habet Ilici persimiles, magnas, crassas, in latum & profundum diffusas, & cortice tectas crasso, aspero, scabro, duroq;, cinereo foris colore, interius albo & lacteo succo pregnante dum recens est, flavescente autem dum sicca est, & admodum adstringente: & licet succus ille cum adstriptione nonnihil mordicet; breui tamen eualescit hæc veluti insensibilis mordicatio. Arenosa & humida loca amat, & reliquas ferè plantas circumnascens enecat.

N O M E N vulgare huius arboris apud Lusitanos est Nomenclatura varia. Arbore de las camaras, & Arbore sancto, hoc est, Arbor dysentericæ, & Arbor sancta: ab indigenis Christianis Arbore de sancto Thome, id est arbor D. Thome, & Macruyre: à Medicis Brachmenis Macte, apud quos summo in precio est arboris cortex.

R A D I C I S cortice recenti trito, & cum oxigala seu lacte acido mixto omnis generis dysenterias & alui profluentia mirabili successu curant omnes Medici cum Brachmenes tum Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis sicci & in puluerem redacti semunciam per noctem macerant in quatuor vnciis feri lactis, eumq; bis in die propinant manè & vespere, deinde medicamento sumpto orizani sine sale & butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, maceratas & ritos in orizæ decoctione statim agro exhibent: interdum,

dum, si necessitas urgeat, opium admiscunt, roborandi medicamenti causa: solent verò etiam Arabes cuiuscunque generis alui profluvia opio nuce moschata admixta curare.

Ad vomitus
compescen-
dos.

HUIUS item radicis vsus salutaris creditur ad vomitus compescendos, & ventriculum roborandum, cum aqua Menthe & mastices puluere.

Ciniza S.
Crucis.

Macre.

ROGATUS Brachmenes quidam medicus mihi familiaris, virq; probus, boni iudicij & magna existimationis apud omnes civitatis S. Crucis regni Cochini incolas cum gentiles tum Lusitanos, quòd illius fideli opera sapius vsi essent, ut bona fide exponeret istius corticis, quem Macre vocant, facultates, in hac verba respondit: Si vos Lusitani hunc corticem probè nossetis, multo pluris illum faceretis quàm Piper: sed quoniam istic in Lusitania eius facultates ignoratis, idcirco contemnitis. Pulvis, què in omni generis alui profluvio ex oxygala propinare soleo, ex hoc cortice, de quo percontaris, cõstat. Eius magnã quantitã tibi ostendere domi possem, quam in Bengala & Iapan sum missurus. Sitne verò inutile medicamentum, tu ipse qui illius effectus plerumque conspexisti, iudicare potes.

Yogue.

HUNC corticem etiã ostendit rhizotomo cuidã legue (genus quoddam hominum est circumforaneorum, qui peregrinãdo penitentiã agere sese profitentur in illis regionibus) petitiq; ut quid esset (tamen si probè nossem) significaret: respondit ille, eum sequerer, cuius arboris cortex esset se demonstraturum, ostenditq; arborem quam antè scieram, & addidit, apud nostros homines appellatur Cura lantea macre nittusa garul, hoc est, Macre ab Angelis ostẽsum hominibus ad ipsorũ salutem. Subiunxit insuper istius corticis apud ipsos vsum esse in compescendis vomitibus, aluiq; profluvii sistendis, plusq; pollere huius radicis portiunculam, quàm magnam quantitatem corticis Myrobalanorum aut Areca, eamq; præstantiorem esse Coru Malabarrico, de quo proximè dicemus. Referebat præterea, Macre fructum

fructum omnis generis lumbricos in humano corpore natos necare & expellere, & calculum in renibus frangere: tum etiam eos qui singulis diebus manè vterentur, liberos fore à calculo & à coli doloribus, nec inebriari posse.

MAGNA disceptatio est inter Neotericos an Græci Macin & Arabes Macerem nouerint. Negari non potest quin multo plura medicamenta nunc nouerimus quàm veteres: inficari etiam non possumus, pleraque illis cognita fuisse, de quibus dubitamus. Nam certissimum est, Græcis probè notum fuisse Macer quod nobis dubium est, & plerisque adhuc ignotum: nesciuisse autem Macin & nucē moschatam nobis adprimè nota, ut ex eorum scriptis constat.

GALENVS simplicium lib. septimo Macerē aduehi ait ex India, constare essentia pleraque frigida & terrestri, paucula verò frigida: conferre sua adstrictione aduersus dysenterias & cruentas excreationes.

Vnde Macer
aduehitur
Galeno.

DIOSCORIDES verò lib. 1. cap. 94. Macer qui ex Barbaria aduehitur, est cortex flavesceus, crassus, & gustu perquam adstringens, qui contra cruentas excreationes bibitur, dysenterias, & alui fluxiones.

Vnde Macer
aduehitur
Dioscoridi.

Quæ facultates inueniuntur in cortice iã descriptæ arboris, non in Maci odorato nucis moschate operculo, quod calidū siccumq; est in fine secundi gradus, aut initio tertij, tenuiumq; partium, & leuissimi amaroris, pauculaq; adstrictionis particeps: itaq; certum est vtrumq; loqui de cortice nostræ arboris, non de Maci, quod illis ignotum fuit.

ADMONUIT me præterea medicus quidam Regis Cochim, ne dubitarem quin hic cortex Auicenna Macer esset: magnaq; inscitia esse de re tam aperta disceptare: huius etenim Macte facultates, eis, quas suo maceri veteres tribuunt, persimiles, facile id demonstrare.

Hic cortex
Auicennæ
Macer.

PLINIUS etiam lib. 12. cap. 8. Macer, inquit, ex India aduehitur, cortex rubens radice magna, nomine arboris suæ.

De locis natalibus Maceris Dioscoridi & Galeni disceptantium conciliatio.

MINIME rerò nos mouere debet quòd Dioscorides ex Barbaria Macerem aduehi asserat, quem Plinius & Galenus ex India deferri scribunt: idem enim illis accidisse potest in hoc medicamento, quod in Cinnamomo & Casia, ut (quoniam ex peregrinis & longinquis regionibus adueherentur) eorum natales non fuerint probè cogniti.

Indus flu.

In eo insula vel vrs Barbara nominat.

AIT tamè Ptolemæus: Quædã in Indo fluuio insula vel vrbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile cõportabatur Macer: vel quòd afferretur ex Arabia eo maris sinu qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Cui suffragatur Strabo, Omnia, inquit, quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad Austrum vergit, similiter in Arabia nascuntur.

Macis & Maceris differentia.

MACIS & Maceris differentia Auicennæ probè fuit cognita, quippe qui Macim odoratæ nucis inuolucrum cap. 456. & Macerem radicis corticem cap. 694 sub titulo Talisfir descripsit.

NON ignota etiam fuit Serapioni, qui ex auctoritate Isach, Macim esse nucis odoratæ operimentum dixit, diuersum ab eo cuius Dioscorides meminit, quippe qui scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem siue corium.

Qui inter se differant.

LIQVET itaque Macim & Macerem differre inter se qualitate, substantia, figura, planta, & regione. quandoquidem Macer radicũ arboris cortex in Malabar nascitur: Macis uerò nucis Moschata operimentũ, in Banda, longissime inter se distat. Tamen si Monachi qui in Mesuen commentarios scripserunt, asserant non differre, suam negligentiam, ne dicam insciam, ista ratione prodentes.

Corticis Maceris utilitas.

VVLGARIs admodum huius corticis Maceris est vsus in omnibus nosocomiis prouinciarũ China, Iapan, Malaca & Bengala, in dysenteris, alui profluuiis, & sanguinis reiectionibus, cuius causa ex Malabar vsque petunt.

DE CORV.

IISDEM locis, prater memoratam arborem, nascuntur due alie arbores plurimum inter se differentes, sed quas iisdem facultatibus cum superiore sint praedita.

HARVM prior (de qua hoc capite agemus) vocatur in Cornu varia Malabar de Meclara- Curodapala, & Curo; in Canariis ra. Coru: a Brachmenis Cura.

EST verò haec arbor pumila malo aurea similis, cui etiã Eius histo- persimilia habet folia, sed qua mediũ neruum crassiorẽ ria. habeat, aliis vêtis aut nouẽ in latera excurrentibus: flos lacteus est, odoris serè expers: radicis cortex diluto virore praeditus est leuis & tenuis, qui si frãgatur aut vulneretur, multo lacteo succo manat, lætiore & magis viscido quàm qui ex superiore fluit, gustu insipido, amaritudinis tamẽ alius par-ticipes, frigidus & siccus, plus tamẽ siccitatis quã frigiditatis possidẽs, in quo ordine Medici illius provincia etiã cõstituit.

HVIUS viventis corticis succo licet admodũ ingrato, Eius corticis plurimũ viũtur incola cum gentiles tũ Christiani ob admi- facultates. rãdos quos praebet effectus in omni genere profluuij, cum in hęceteria tũ in diarrhoea & dysenteria è quacũq. causa prognata. Lusitani tamẽ Medici methodũ in eo exhibendũ seruant. Viuntur etiã eo sicco veluti priore: sed prioris cortex longè praestat. Distillant verò atq; viuntur in hunc modũ.

CORTICIS in puluerem triti vncias octo, ammeos, Corticis cõ- apij, coriandri sicci, cumini nigri nonnihil tostorum & in ficiendi ra- puluerem redactorũ singulorum drachmas tres, corticum tio. Myrobalanorum Cepulorũ drachmas septem, butyri vac-cini non saliti vncias duas, lactis acidi quantum satis est ad pulueres istos excipiendum sumunt, in distillatoriam ollam vitream (si delicatioribus paratur) aut vulgarem (vt maxi-ma ex parte fit) imponũt, & stillatitium liquorem eliciũt, cuius quatuor vel quinque vncias cum aqua auellana In-dica, vulgo Areca nominata, aut aqua è pediculis rosarum Areca. vncias duabus propinant alii profluuiolaborantibus, (inter-

dum,

dum, si neceſſitas urgeat, trochiſcoſ de charabe vel de Lemnia terra admifcent, ſemel in die, vel bis, ſi opus ſit, illico autem poſt eius ſumptionem, orizam cum oxygala exhibere ſolent. Clyſteres etiam ex eo conſecti præſertim ſub noctem iniiciuntur.

LICET verò hic liquor admodum commendabilis ſit, longè tamen præſtantior eſt Maceris cortex viridis, licet multo ingravior, & ſumptu difficilior.

V T I L I S etiã hæc eſt radix ſeu cū Orizæ decocto ſumpta, ſive inuncta aduerſus hæmorrhoides & ani ſcifſuras.

F O L I O R V M eius cum Tamarindorum foliis decoctorum vapore crura tumentia vtiliter ſouentur: ipſo autem decocto madentes panni commodè in tympanite applicantur.

DE PAVATE.

A L T E R A iſtarum ſtirpium, tertium videlicet genus earum qua ad alui profluvia vtilis ſunt, vulgo in Malabar dicitur Pavate, à Brachmenis & Canarinis Vaſaveli, à Luſitanis Arbol contra las criſipolas, hoc eſt, Arbor cryſipelas curans.

F R V T E X eſt non admodum ramoſus, octo aut novem pedum altitudinis, cui rara ſunt folia, mali aurea minoribus foliis ſimilia, excepta appendice qua carent, utrimq; eleganti vitore prædita: ſtos exiguus, candidus, quatuor foliolis præditus, è cuius medio exit alba fibra cuſpide viridi inſignis, odore ſloris Periclymeni, cui procul aſpiciẽtibus perſimilis videtur; rotundum ſemen, lentifcini magnitudine, ex viridi nigricans &, ubi maturuerit, nigrum. Caudex & rami cinerei ſunt coloris, radix alba & inſipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodum expers.

T A M E T S I vtilis ſit hæc planta aduerſus alui profluvia, quemadmodum ſuperiores due, cum illis tamen minime comparari poteſt, quandoquidem imbecillior eſt: itaque

Eius radicis facultates.

Foliorum vtilitas.

Pavate. Vaſaveli. Arbor cryſipelas curans.

Eius deſcriptio.

Eius vtilitas.

qui superiores nouit, eā haudquaquam utetur in alui profluuiis, at in curando dumtaxat omnis generis erysipelate, & eo praesertim quod è mera bile ortum est; etenim insigni virtute aduersus hunc morbum polleere deprehensum est.

TERTIVR & maceratur huius planta truncus siue radix oriza decocto (Canje vocāt) aliquot horis quiescere Canje. sinitur ut acefeat hac aqua, erysipelas deinde ea inungitur, bibendaq; propinatur sufficiente quantitate bis in die, purgato prius ventriculo.

EADEM ratione praebetur radix, oriza decocto macerata, iis qui iecoris inflammatione laborāt, & febrium ardoribus: addito autem succi foliorum Tamarindi momento, vulnerum labia circumquaque inungi solent, ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos.

QUONIAM verò illis in prouinciis multo maiore quantitate hoc tertium genus quàm secundum Coeu nūcupatum crescit, incolae eo utuntur.

DE CARYOPHYLLIS.

ARBOR Caryophylla proferens magnitudine & forma Lauri est, sed superiore parte magis ramosa, minore & angustiore folio: copiosos fert flores, initio candidos; deinde virides, cum nunc in fructum efformati sunt; at ubi maturerunt, rubros; qui deinde collecti & siccati nigrum colorem contrahunt: nascuntur ficus modo sparsim per ramos ad foliorum basim bini, terni aut quaterni simul iuncti, vel vnicus interdum.

Arboris caryophylla proferentis descriptio.

DICITVR Arabibus, Persis, & Turcis Caranful, ipsa arbor Siger, folium Varaqua. Varia nomenclatura.

PAVLVS Aegineta acres illos constituit, calidos & siccos ordine tertio: alij dumtaxat secundo.

VENTRICVLVM, iecur, & cor roborant, Eorū facultatem concoctionem iuuant, vrinas cient, aluum cohibent, oculis instillati eorum aciem exacuant, nubesque extergunt:

R

&

Et quatuor drachmarum pondere ex lacte sumpti venere-
rem exstimulant.

* Caput de Caryophyllis Latio donare non constitueram, quandoquidem peraeque omnia ex Garcia ab Orta historia Aromatū (vbi ferè reliqua, de quibus hic auctor hoc volumi-
ne agit) desumpta sint. Quoniā verò præter reliquorum au-
ctorem, qui Caryophyllorum historiā descriperunt, senten-
tiam, eos ex ramis inter folia, sicut modo, nasci assent, ipsius
verba lectori proponenda censui, vt animadvertere queat
quàm parum fidei interdum huic auctori sit adhibendum,
qui veritatis assertorem se gloriatur, & plantas ad vivum ex-
pressisse asserit, cum tamè ipsius icones nullius stirpis vnam
eihgrem imitentur, præsertim earum quas hætenus nobis
videre licuit, Caryophyllorum certè legitimam iconem in
Aromatū Garcia historia exhibui, ex ipso ramo muria con-
dito (quales multi Antuerpiam aduehi soliti erāt) à diligenti
& perito pictore expressam. Vidim⁹ insuper hoc anno 1681.
Caryophyllorū ramos dodrātales & pedales siccos à FRAN-
CISCO DRACKE nauclero Anglo (qui vniuersum orbem
circumnauigauit) ex Moluccis superiore Septembri dela-
tos. sed omnes extrema parte fructus proferebant suis festu-
cis aut bacillis inhaerentes, eo quem in nostra icone exhibui-
mus modo. Illam tamen quam noster Auctor expressit, hoc
etiam capite subicere libuit, vt studiosi vtramque conferāt.

DE PIPERE.

PIPER aliud domesticum, cuius vsus est, aliud silue-
stre, quod ob amarorem negligitur. Piperis duo
genera.

DOMESTICI planta sarmentosa est, scāditq; hede-
ra modo, arboribus, quas nancisci potest, sese circumuoluen-
do: nodis per intervalla præditis, ad quos folia nascuntur Be-
tele foliis similia, parte interiore satute virentia, exteriori
dilutiora, cuspide mucronata, & gustu linguam vellicante.
Harum foliorū alia alius nigriora sunt: quæ dilutiora sunt
fibrasq; equaliter nascentes habent, feminas censent (nam
vtrumque sexum in foliis eiusdem planta constitutum) ni-
griora verò inaequalibus fibris, mares. Ad singula internod-
ia, vnde folia dependent, ex ipsa foliorum sede nascuntur
vna, quarum maxima circiter quinquaginta grana obti-
nens, Domestici
historia.

nent, minores verò triginta. Radix pusilla est, & summa tellure fibras agit.

Nigrum &
Album.

Nigri folio-
rum utili-
tas.

Modus ferendi
ratio.

SUMMA autem similitudo est plantarum qua nigrum piper proferunt & album: albi tamen folia tenuiora & molliora videtur: eius etiam fructus magis aromaticus, meliorisq; saporis quam nigri. Huius verò foliorum nullus est vsus apud illius regionis incolas: sed nigri piperis folia dumtaxat expetuntur in coli doloribus, aliisque omnibus alui aegritudinibus è frigida causa prouenientibus: ea oleo Cocci sine Nucis Indicæ prius inuncta, deinde calefacta, supra aluum adhibentur magno effectu.

PORRO scribitur Piperis planta hoc modo: sarmentum eius seu ramus iuxta præteritæ qualemcumque arborem aut palum defoditur, atque bubulum stercus & cineres cum aqua insperguntur: infra annum deinde fructifera est: quòque vetustior est plâta, eo feracior, quippe qua ad ipsius arboris, cui maritata est, fastigium sese circumuoluendo scandere solet.

DE CVBEBIS.

HIS Indici medici vtuntur, cum in roborando ventriculo, & iecore tumoribus obstructionibusq; liberando, tum ad discutiendos flatus, & vteri frigiditates corrigendas: at omnium maxime ad elanguescentem venerem excitandam.

* Latio hoc caput donare, operæ præcium non duxeram, quandoquidem omnia ex Garcia desumpta: quas tamen illis tribuit facultates libenter adieci.

DE AVELLANA INDICA.

ADMODVM procera est hac arbor rectaq; tenuis, rotunda, & fungosa materia: folia habet longiora latioraq; quam Palma que Cocos seu Indicas nucas fert, ex summa arbore nascentia, inter que prodeunt tennes virgæ paruis floribus onustæ, albis & ferè inodoris, que deinde in fructum **Areca** nuncupatum efformantur, nucis iuglandis magnitudine,

Auellanz
Indicz hi-
storia.

Areca.

tudine, minimè tamen rotundum, sed oblongum oni gallinacei exigui modo, exteriori cortice admodum virète, dum recens est, & vbi maturuit, admodum flauo, vt longè spectantibus veluti dactyli siue palmule mature appareant: materia molli & tomentosa constat hic cortex, continetq; inclusum fructum castanea grandioris magnitudine, altera parte similiter sessilem, candidum, durum, rubris venis plenum, quem incolæ edunt.

EVM adhuc virentem sub arena condere solent, vt melior gratiorq; esui fiat: vulgo autem edunt cum foliis Be-tele: confringunt etiam, soliq; exponunt & siccant, (tum Checani appellant) eoq; plurimum vtuntur tum in cibo, tum in lotionibus adstringentibus: & cortice, seu inuolucro dentes repurgant.

Eius conseruandi ratio & vsus.

Checani.

CVM verò adeò fungosa huius arboris sit materia, frangitur difficulter: idcirco virga duorum digitorum crassitudine ex hac arbore parata Crocodilum cum in aqua, tum in terra facile retinere potest, si per eius fauces transmittatur (hac etenim ratione illos venari solet) vt saepe cõspexi.

Fractu difficilis.

Virgæ ex hac arbore paratur ad Crocodilos venandos.

DE PALMA INDICA.

PRÆALTA est hac arbor, & recta, nec admodum crassa, præsertim in fastigio: nam ab infimo ad summum paulatim gracilescit, & colore cinereo est: truncum à radicibus ad fastigiũ vsq; paruis quasi gradibus circumdant, qui ascensuris scalarum vicem præbeant: flos castanea similis; fructus verò integer capite humano maior, forma oblongiore, triangulari, & colore viridi admodum diluto.

Palmæ Indicæ histona.

TAMETSI Narel huius arboris nucem vulgo appellant cum Persæ tum Arabes, negant tamen Persæ legitimum esse nomen, sed Nargel dicendum: ipsam arborem Darach Persæ vocant, Arabes Siger Indi; Turci autem arborem Agach, fructum Cox Indi: Brachmenes arborem nuncupant Maro, nucem Narelu.

Variæ nomenclaturæ.

Insulae de
Nalediua.

Huius arboris
vltus.

Ola.

Harum palmarum duo
genera, &
eorum vltus.

Sura,
Orraca.

Surae colli-
gendae ratio.

Caloins.

Fula.

Lagra.

Quis eius
fructus.

Ex hac arbore ex insulis de Nalediua fabricantur naues, atque clauis, malis, velis, rudentibus, aliisque armamentis necessariis instruuntur: instructae iam, mercibus ex eadem arbore conflatis onerantur, oleo, vino, aceto, saccharo nigro, fructibus, aqua, & ardente aqua vulgo vocata. Ex illa etiam ipsa exstruuntur aedes cum suis tabulatis satis firmae: atque eisdem ramis (quos Ola dicunt) contegunt imbricam vice, nam imbres commodè arcant. Ex eisdem ramis recta comparant ad regendas hieme naues, quae in portum deductae, remulco deinde in terram trahuntur.

ISTARVM porro Palmarum duo genera constituunt: Unum etenim Surae cogendae gratia deligunt, ea est veluti vinum mustum, quae ignibus decocta in liquorẽ transe vino similem, incolis Orraca appellatum; alterum fructuum gerendorum causa adseruant.

COLLIGITVR verò Sura in hunc modum: Aliquem e ramis cerebro viciniorẽ præcidunt, duorum pedum longitudinem relinquẽtes, ad quem vascula ampla, oris tamen angusti, illis Caloins nuncupata, colligant: per hunc ramum præcisum exstillat arbor Suram iam memoratam; qua organis distillatoris imposita, ignis vi aquam eliciunt ardentem; purior, illis Fula dicta, hoc est, flos, facilius igne incenditur quàm nostra aqua ardẽs siue vinum adustum; altera Orraca nuncupata non item: sed huic purioris aliquantulum admiscere solet. E Sura antequam ignibus decoquatur, soli exposita, fit acerum satis interdum acre, tamen sine neque mentha, neque cortex arboris Myrobalani iniciantur, quae medicamenta plerumque admisceri solent vt acetum acrius reddant. Exempto primo vase Surae, exstillat alia, quae ignis vel solis caloribus inspissata, Saccharum fit incolis Lagra appellatum: praestantior censetur, quae in Nalediua colligitur, quàm quae in Malabar.

FRUCTVS reces sub primo illo crasso viridique, operimento, alio cortice nigro praeditus est, medulla regente, qui
recens,

recens, antequam nigrū colorem contrahat, tener & candidans est, editurq; cū sale, vel sine sale, vel cū aceto & pipere interdum, atque gustu est Cinara: cū verò iam nonnihil indurari cœpit, Cardui caput sapit. Medulla cortici adherens tenera & dulcis est, cōrnetq; multā aquam limpida, suauem, nec fastidium aut nauseam sua dulcedine parientem, qua vulgo in solis ardoribus bibitur. Frequēs est huius aqua sub dio refrigerata, atq; etiam Iagræ vsus aduersus iecoris renumq; nimios calores, purulentāq; materia per virgam excretionem: refrigeratur verò hæc aqua in sua nuce viridi Laña appellata: diu conserratur, nam toto anno inueniuntur ista nuces virides, quarum nonnulla interdum tres aut quatuor libras siue pintas aqua continent.

Huius aquæ
& Iagræ vsus
& hystoria,

POSTQVAM iā indurata est hæc nux, durioresq; medullam contraxit, remanet in concavitate limpida quiddem aqua, at non adeò dulcis vt prior: nucem tum vocant Malabares Eleui. In annotinis nucibus mutatur hæc aqua in rotundam quandam substantiam, mali instar, candidam, spongiosam, & leuem, sapore dulci.

Eius nux.

Eleui.

MEDULLA nucis recentis tenera alba & dulcis, sola editur ab incolis, aut cū Iagre, hoc est, Saccharo è Sura confecto, vel cū Aucla, pulmento ex Oriza in aqua cocti, deinde trita & probè sole exsiccata: editur itē cum piscis quodam genere siccato ex insulis de Nalediua adueto, simili ferè bubulis carnibus fumo induratis, Comalamasa appellant, bonūque condimentum est ad bibendi appetentiam prouocandam. Ea verò mixtura non modò incolis in vsu est, sed ab ipsis etiam Lusitanis expetitur. Ex eadem medulla Lac conficitur Amygdalino simile, ad edulia paranda vile.

Eius nucleus
& commoditas.
Aucla.

Comalamasa.

SOLIBVS exsiccata hæc medulla vocatur Copra: Copra, suavis est, reconditur, illuq; perinde in vsu est, atq; nostris Europæis castanea sicca.

Huius nucis
vsus.

Malabares
lumbricis
obnoxij,
Corticis uti-
litat.

Cayro.

Xareta.

Huius pal-
me foliorū
vsus.

Coccus de
Nalediua.

Mix eius
facultates
vulgo credi-
ta.

VVLGO creditur, & experientia comprobatum est, frequentiorē huius nucis vsum lūbricos generare: cui morbo totius prouincie Malabar incole admodum obnoxij sunt.

EXTERNO illo primoq; cortice siue operimento crasso, foris leui, intus verò tomentoso dum resiccatus est, fiunt rudētes & alijsunes nautici, vti in Hispaniis ex sparco. Tomentum illud Malabares Cayro vocāt, magni apud eos vsus: nam quoniam aqua marina non corrumpitur, stipantur eo omnis generis naues: itaque illis populis vsum prabet lana, xylī, stuparum, lini, & sparti.

E secundo nigroq; & duro cortice, qui à nostris Coco dicitur, ab incolis verò Xareta, fiunt scutelle & alia vasa potoria in tenuiorum vsum. Fiunt etiā ex eo vstulato carbonēs auri fabris viles, qui in illis prouinciis periti & industrii, nec admodū sumptuosi reperiuntur. Solēt enim suum opificium proclamantes compita circuire, secum deferentes vrceolum, malleolum, & duo cala, cannaq; tubulum palmari longitudine manu tenentes, quo focum incendunt. Ij in ades admissi, vasa ex auro & argento conficiunt, pro eorum, qui ipsos euocarunt, arbitrio.

FIUNT ex huius Palme foliis petasi maiores & minores, ad Solis ardores & imbres arcendos idonei: texuntur etiam storee, & alia pleraque.

COCCVS porro de Nalediua cognominatus aded commendatur ab ipsis incolis, & à Malabarensibus, non modo à plebe, sed à Regibus & Principibus viris, vt in omni ferē morborum genere ad eum confugiāt tanquam ad sacram anchoram. Fiunt in eam gratiam ex illo pocula quae auro vel argento excipiuntur, & in nauium tremeiumq; figuram efformātur, ad aquam bibendam, in quam ex caenula medulle ipsius Cocci fragmentū pendere sinunt: sibiq; certò persuadent, illis, qui aquam ex similibus poculis hauriunt, nullū venenum nocere posse, futurosq; immunes

à mul-

à multis morbis, in quos sanè memini multos incidere, qui ex iis poculis bibere soliti erāt. Et licet omnem diligentiam adhibuerim, nunquā tamen obseruare potui, similia pocula aliquem ex morbis curare, ad quos vtilia esse creduntur: potius igitur arbitror tantā laudem obtinuisse à vulgi opinione. Nonnulli ex huiusmodi vasculis bibere soliti, mihi affirmarunt sese experientia didicisse iecur incendi, renes noxam contrahere, & calculum generari: nihilominus tamen magnum est eorum pretium, longeq; pluris aestimantur iis locis vbi inueniuntur, quā aliis procul inde distis: nam interdum eiusmodi nuces nuda, neque auro aut argento exornata, quinquaginta aut amplius aureis nummis aestimantur.

NIGRIOR autem, nitidior, longior, maiorq; est hic **COCCUS** quā alie nuces **COCCI** communis.

Qui differat à Cocco cōmuni.

DE MYROBALANIS.

MYROBALANORVM quinque sunt genera, diuersis arboribus & regionibus nascentia.

Myrobalanorū quinque genera.

CITRINA quæ à Medicis **Arctiqui**, à plebe autem **Arate** nuncupantur, nascuntur arbore mediocris magnitudinis, multis ramis, & in ordinem digestis, prædita; foliis **Sorbi**.

Citrina.
Arctiqui.

EMBLICA, illis **Anuale** dicta, folia minutim incisa, filici ferè similia, sed paulo crassiora habent.

Embliza.
Anuale.

INDICORVM, quæ ab incolis **Rezanuale** appellantur, folia, salicis foliis sunt similia.

Indica.
Rezanuale.

BELLERICA rotunda sunt, incolisq; **Gotin** dicuntur, & folia obtinēt **Laurinis** similia, minora tamen & tenuiora. Inueniuntur hæc quatuor genera per totam provinciam **Malabar**, **Dabul**, **Cambaya**, & **Batecala**, ea sunt quæ in **Europam** deuehuntur, sicca & condita.

Bellerica.
Goun.

CHEPVLORVM, quæ illis **Arctica** appellatur, arborem non conspexi, sed eius folia **Persica** foliis esse similia

Chepula.
Arctica.

referunt, & arborem eiusdem cum aliis esse magnitudinis: sunt verò omnium arbores Pruni magnitudine, sed pluribus ramis, magisq; in orbem digestu, prædita.

DE TAMARINDIS.

SUNT Tamarindi fructus elegansis & aspectu pulchrae arboris, Castaneæ aut Ceratiorum arboris magnitudine, multus ramus prædita. & foliis latâ vmbra præbentibus, materie solida admodû: folia filicis femina (quâ Hispani Helecho, Cantabri Anitora appellant) foliis persimilia, dilutè virentia, valde elegantia, gustu acido, gratoq; è quibus condimentû fit (Salliam vocant) perinde atque è petroselino: flores candidi, aureæ Mali floribus admodum similes forma exteriori, & odore: at tamen octonis foliis constât, quorum quatuor interiora alba sunt & crassiora, velut Mali aurææ florum folia, quatuor verò exteriora tenuiora, & bina ex his eleganti nervo radiata: è medio flore quatuor enscuntur stamina corniculorû modo inflexa, candida & tenuia. Fructus admodum similis est Ceratiis, * foris virescens in iridè, deinde per siccitatem cinereus, continens ossicula rotunda Cassia solutiva modo aut parvis Lupinis similia, dura admodum, & colore nudo terreo, haudquaquam flavo, quem admodum nonnulli referunt: his non vimur, sed soli pulpa que nonnihil lenta & viscida est, iucunda tamen aciditate grata, tamen si nonnulli indigena asserant ossicula assita & in pollinem redacta ex oxygalam alui profluvio vtiliter exhiberi: facile auellitur hic fructus, & etiam sponte decidit. Folia sub noctem sese contrahunt, suumq; fructum amplecti solent: qui si desit, sua virgulta & ramos complectuntur: summa verò aurora sese explicare incipiunt grato spectaculo: hæc tria partibus erysipelate infectis imponunt, atq; etiam circa phlegmonas, ad arcendum, qui influit, humorem: iisdem cum sale Ormuziano phlegmonas resoluunt, & cum cineribus

Tamarindorum historia.

Helecho. Anitora.

Salla.

Foliorum facultates.

bus ex Cambaya pituitosos & melancholicos tumores.

VOCATUR hic fructus in Canarin Chinchā, ossicula verò Chincharo, in Malabar Puli, & in Guzarate Ambili: Arabes, Persae, Turci Tamarindi vocant; ossicula Abes, arborem Siger Tamarindi.

Varia nomenclatura.

PRAEFERVNTVR qui in locis montanis usq; Septentrioni obuersis nascuntur: vsu verò compertum est, huius arboris umbram sub ea dormientibus non minus noxiam esse, quam arboris in gladiis.

Huius arboris umbra noxia.

* Tamarindorū fructus descriptio verior apud Garciam conspicitur: cuius legumina effigiem pere ex doctissimis Lobeij observationibus, vna cum ipsius arboris semine recens natae rudimento.

DE CASSIA SOLVTIVA.

MVLTAE Cassia solutiva nascitur in Cayro, & plerisque aliis prouinciis tum Orientalis tum Occiduae Indiae. Praefertur tamen quae ex Orientali delata est, quaeq; locis ad Septentrionem magis vergentibus nascitur.

Cassiae solutivae natales & historia.

AMYGDALAE magnitudinem aequat, foliis mali Persici similibus est, nonnunquam angustioribus, locis praesertim siccioribus nata, floribus luteolis aut flauis, non ingratis odoris: quibus deciduis succedunt siliqua oblonga, elegantivivore praedita dum recentes sunt, & quae maturitate nigredinem breui consequuntur.

TANTA est eius frequentia in Cambaya, vnde praestantissimam aduehunt, vt vnius Candil (quingentarum & viginti duarum librarum pondus hoc est) pretium non aestimetur pluris quam nummo aureo, qui trecentos & sexaginta maravedis (aureos obolos Hispanicos) valent.

Candil.

IN MONTIBVS verò Craganor, & per vniuersam prouinciā Malabar (quādo eius maximū pretium) singula libra viginti maravedis redimī possunt, hoc est, paulo pluris quāam dimidio regali Castellano, siue batzio Germanico.

GENTILES Canarini fructū Hatanguia & Basenga, quemadmodum & prouinciae Decan incolae, &

Varia nomenclatura.

Brach-

Brachmenes, arborem Bahoo, & Bava, vocant: Guzeratenses Gramala: Malabarenjes Cōdaca: Arabes, Persae, & Turca Kharxamber: asserebat tamen mihi Cogesela, peritus medicus Persa, illud vocabulum esse merè Persicum, & legitimum Arabicum esse Gazatfalus.

Eius vlt.

FORIS illinitur medullae erysipelate tentatis & inflammationibus. Inualuit vsus tota India exhibendi delicatulis mulieribus & pueris casiam solutivam adhuc virentem saccharo conditam, ad unciam vnam bono successu: sumitur verò dum adhuc recens est & valde tenera, priusquam cortex induretur: maceratur primùm in frigida aqua, antequam cum saccharo coquatur. Moderatè & sine molestia alium subducit.

* Perlicæ mali folia quodammodo æmulantur, si singularia separet. Quoniã verò conjugatim bina semper in oblongo nervo nascuntur, & summa ala postremum, imparem numerum faciēs: commodius meo iudicio comparasset cum fraxini foliis, aut similibus arborum, quæ alata folia ferre solent, ea integra plerumque abicere consueverunt, quemadmodum Iaglans, Sorbus, Rhus, Cetraria, &c.

Huius arboris ramulo cum suis floribus & foliis Cuci, & Cedri fructu, aliisque variis generis seminibus ante biennium donati sumus à doctissimo diligentissimoque viro D. Bernardo Paludano, qui ex Syriaca, Arabica, Aegyptiacaque sua peregrinatione illa retulerat.

DE ANACARDIO.

**Anacardij
historia.**

MAGNA est Anacardij copia in Malabar, & reliquis India provinciis. Faba vulgari admodum similis, dum adhuc viret & recens est; exsiccatu verò niger & splendens: continet medullam Amygdala similem, inter quam & supremum corticem oleum admodum vrens inuenitur.

**Eius fructus
utilitas.**

DOCTOR Orta scribit eum fructum in vsu medicum recipi, & in illis regionibus in lacte maceratum dari asthmaticis, & aduersus lumbricos: præterea viridem sale condiri, & edi oliuarum conditarum in morem. Ait etiam siccato caustici vice in stramis vti indigenas, totaque India

cuis

eius cum calce mixti vsum esse ad obfirmandos pannos.

E G O sanè vidi hunc fructum viridem, & per multos dies sale & aqua conditum, Oliuarum Hispanicarum modo, venalem in foro proponi, & edi non solum quidem, sed excitanda appetentia causa cocta oriza admisceri, vti solent fructum Mangas vocatum, aliosq; fructus adstringentes & acidos, aliàs minimè.

N O N N V L L I in desiccato extimū corticem demūt, eamq; membranam qua medulla tegitur, deinde medullam edunt ad bibendi appetitum irritandum. Ego verò & virentem conditum, & siccati medullam degustavi: sed neutro modo mihi delicatus videtur. Illud porro certissimum, oleum id quod inter corticem & nucleum continetur, admodum causticum esse & venenosum. Oleum inde confectum.

T O T A tamen provincia Malabar, illius vsus est caustici vice. Si quis instillet in putridum & cauum dentem, ipsum vrit, frangitq; & corrumpit facile. Calce addita ad bombycinos pannos obfirmandos, & alias res quaslibet notandas vtuntur: etenim notam adeò firmiter imprimi, vt nulla lotionem eximi queat. Cuius vis.

S O L E N T interdum Indi nonnulli hunc fructū cuspidei cultelli infixum candela ardenti imponere, qui, dum vritur, mirum quos strepitus edat, quas ignis scintillas quasi fulmina eiiciat diuersorum colorum, eaq; ratione rudioribus quibusdā & mulierculis imponunt, illis persuadentes, se in iis scintillis & flammæ radiis spiritus conspiceret qui ipsis loquantur, & edoceant quodcumq; scire cupiant. Tali igitur commento miseros fallunt, persuadentq; quod volunt, dantes responsa iis, qui ipsos consulunt, pro suo arbitrio. Vt verò omnes isti gentiles, augures, incantatores, & diuinatores rē loquuntur, & cum mora pondereq; respondent; in suis respōsis semper sunt ambigui, & adeò astuti, vt, quomodo-cumq; res, de qua consulti sunt, cadat, suam existimationem minimè periclitentur, dicantq; se euentum prædixisse.

DE CAJVS.

Cajus histo-
ria.

MALVM Punicam magnitudine aequat haec arbor: folium eius dilucius viret, & carnosum est flos candidus, similis ferè Mali aurea flori, sed pluribus foliis constans, nec adeò odoratus. Præbet haec arbor fructum Caju vulgo appellatum; qui quoniam boni saporis est & ventriculo utilis, ab omnibus multum aestimatur.

Caju.

Eius fructus
descriptio.

EST autem hic fructus, magni mali instar, valde flavus & odoratus, intus spongiosus & succi plenus, sine ullis granis, gustu subdulci. nonnihil tamen fauces coarctante. Sed duplicem habet eodem anno ortum hac ratione: marcescente flore subsequitur faba * prægrandis, inter quam & florem intumescit quiddam malo simile, quod paulatim fabæ succum ad se pertrahit: quòque maius incrementum sumit, eo faba sine nux magis minuitur, donec fructus Caju, hoc est, malum illud, plenam consequutus sit maturitatem, quod è colore flavo aut rufo (nam uterque color in his malis conspicitur) & odore deprehenditur: maturo fructui inhaeret nihilominus faba illa, & cum ipso colligitur.

Uti utilitas.

BELLARIORVM vicem præbet hic fructus ex vino sumptus, aut sine vino: nam præter saporis gratiam, utilis admodum compertus est in ventriculi debilitate, vomitibus, & appetentia deiectione. Qui verò his auxiliis non egent, prius in aqua nonnihil maceratum edunt.

Eius natalis.

NON ubique nascitur hic fructus, sed in hortis urbis S. Crucis Regni Cochini inuenitur.

* Mirari satis nequeo nostrum Auctorem huius noëis, quæ in extremo fructu nascitur, vel è qua, ut ipse refert, ipsum malum incrementum sumit, & substantiam haurit, formam, colorem, consistentiam, & oleum in cortice conclusum (non secus ac in Anacardio) nõ describere; cum apud Brasilianos, quibus Caju siue Cajous (ita enim pronunciant) dicitur, non minore fortè in usu sit, quàm ipsum malum, ut ego de iis qui in Fernambuco, diu vixerunt intellexi, & in annotationibus ad caput de Anacardio, historia Aromatum, adscriptis, ad quas lectorem remitto. Arbitror autem hunc fructum
in re-

in regnum Cochinchinense fuisse illatum, & propterea plenum eius vltimum nondum innotuisse. Certe quotquot hactenus de stirpibus Indiae Orientalis scripserunt, nulquam eius meminerunt, nec ipse quidem D. GARCIAS AB ORTA, qui paucos ante annos Aromaticum historiam conscripfit.

DE SPICA NARDI.

DE PISO veneno quod Lacuna commentariis in 6 cap. lib. 1. Dioscorid. scribit ex Nardo Indica fieri, nec D. ORTA vnquam summa diligentia exquirens, nec ego, tametsi plurimos de eo percontatus sim, in India intelligere potuimus.

PRÆSENTISSIMUM quod apud hos est venenū, Venenū Lacuna vocatur Bicho de Ormuz, id est, Lacertus ex Ormuz, cella ex Ormuz. qui similis Scinco est, de quo & eius exitiosissimo veneno, & diabolica arte qua homines extinguere solent, referemus in libro Animalium. Secundum locum obtinet Manga siluestris, de qua inferius. Tertium quod è Tigridis pilis fit: Deinde quod è planta quadã lacteo succo plena, cuius magna nascitur quantitas in prouincia Malabar. Sed & Nappellus locum suum obtinet.

DE SCHOENO.

* Et hoc capite omnia ex Garcia, quæ non esse repetenda existimaui: eam ob causam in priore editione prætermiseram. Si quis verò quæ ab Amato Lusitano mutuatus est, habere vult; ipsius Amati enarrationem in lib. 1. Diosc. cap. de Schoeno potius legat.

DE COSTO.

* Sed & hoc caput ad verbum ex Garcia: quoniam verò Garcias Costi facultates, quas pollicitus, minimè descripsit, A costa autem ex Diosc. & Gal. adiecit, illas hinc subiciemus.

VIS ei excalfactoria, vrinam ciet, menses pellit, vitis quæ vuluam male habent, tam imposita, quam fotta & suffita, auxiliatur, contra viperarum morsus sextantiē bibere prodest, ad rupea, conuulsa, ac laterum dolores conuenit ex vino & absinthio, venerem ex mulso stimulat, latas ventris tineas ex aqua pellit, & contractas ex Sole macu-

las ex aqua & melle illitas emēdat, horroribus ex oleo, ante februm accessiones, & neruorum resolutionibus oblini-
tur. Additur in antidota & malagmata.

DE RHABARBARO.

Rhabarbari
natales.

Canta vrbs,
portus, &
emporium.

RHABARBARVM singulare medicamentum, dignumq; veneratione apud omne humanum genus, in interiore Chinatum regione dumtaxat prouenit, vnde in urbem Cantan (nobilissimum totius illius prouincia portū & emporiū, vbi Lusitani habitant,) exportatur, & inde nauibus in Indiam aduehitur. Alia item via ex eadem interiore prouincia Chinatum camelis deserunt per Tartariam & Vzbeque in Ormuz, & inde in Persiam, Arabiā, & Alexandriam, vnde postea vniuersa Europa communicatur. Id non est aded cariosum, & praesertur illi quod nauibus in Indiam importatur, eo quod magna ex parte corruptum est, facile enim in ista per mare vectione vitiatur.

HÆC sunt quae de Rhabarbari natalibus comperta sunt, nec D. Orta cum insigni sua diligentia, nec ego plura consequi potuimus.

De Rhabar-
bari prepara-
randi ratione
quorundam
arbor.

QVOD verò nonnulli scribunt, eius regionis incolae Rhabarbarum macerare, deinde succum exprimere, è quo ad solē depurato, trochiscos parare soleant, Principibus viris purgandis idoneos, nobisq; deinde radices exsuccas & inutiles mittere, fabula est, quam inde originem sumpsisse arbitror, quod nonnulli gentiles mercatores Rhabarbaro fungosiori & vetustiori (vt facilius à corruptione liberent, nève teredo, qua id erodere solet, inuascatur) aquam non feruentem, sed tepidam adfundant, deinde lineis pannis emundatum bacillis aut filo traiciant, & exsiccant, & nonnulla foramina piperis tenuissimè trui polline & cera obturent: deinde probe siccatum in Psyllij semine adseruet.

HÆC mihi retulit mercator Canarinus, vir probus, quae dumtaxat fieri ad praeseruandum à corruptione Rhabarbarum,

barbarum, sanctè affirmabat, addebatq; rhabarbarū in quo conspiceretur foramen, quo traiectum pependisset, ea ratione preparatum fuisse, at ideo non improbari, neque affusam aquam multum de ipsius viribus detraxisse.

DE RADICE CHINÆ.

VOCATUR hoc excellens medicamentū in Chinæ Radiciſ Chi-
rum regione Lampatan, in Decan Lampaos, in Cana- na nomen-
rin Bonti, ab Arabibus, Persis, & Turcis Chophchina. clatura va-
ria.

NASCITUR abundantissimè in Chinæ regio- Eius natales:
ne: inuenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Cranga-
nor, Coulan, Tanor, & aliis locis.

PLANTA est multis tenuibus spinosisque sarmentis Eius descri-
prædita, similaci aspera non absimilibus, quorum maxima ptio.
minimum manus digitum crassitie non superant, foliis
plantaginis latifolia magnitudine: radices pugnum non-
nunquam æquant, interdum minores sunt, solida, graues,
canida, interdum etiam tubescens, & multa sæpenu-
mero simulcoherentes.

PLURIMVS est huius radiciſ vsus in omnibus Facultaten
Orientalis India prouinciis ad varios morbos: quin adeo in-
noxia censetur, ut eam sumentibus, tamen si nullam victus ra-
tionem obseruent, sed liberè carnibus & piscibus vescantur, ni-
hil incommodi adferre credatur. Vulgaris tamè que in Chi-
narum India prouinciis obseruatur, sumendi huius radiciſ de-
cocti consuetudo est, ut radiciſ vncia vna, additis radicibus Apij
duabus drachmis, decoquatur lento igne & sine fumo, in de-
cem & sex aqua libris ad sex librarum consumptionem: re-
liquos decem in fictili vitriato adseruat, sumuntq; singulis
diebus recens decoctum, quoniam facile corrumpitur, nec
ultra diem adseruari potest. Eius verò tepidi manè su-
mit ager plenum haustum, duabusque horis in lecto re-
manet, postea surgit, duabus autem horis ante cenam
toridem haurit, interdum de eodem frigido bibit.

PLERIQUE tamen etiã dum sua negotia exercent & nauigant, singulis diebus manè & vesperti duas eius radicis in puluerem redacta drachmas ex vino, aut ipsius radicis decocto felici successu bibere solent.

Chiaz aqua
stillaxia.

ORGANIS etiam ex hac radice recenti, aqua elicitur, deliciarioribus admodum familiaris: attamen & ab aliis magna quantitas absumitur, quoniam illi plurimum fidunt nõ modò in morbis à D. Orta enumeratis, sed etiam in hemicrania, in herniis humoralibus & ventosis, in colli vesicae & penis callu, eorumq; vlceribus: venerẽ etiam admodum excitare creditur: decoctum tamen ipsa stillaxia aqua prestantius est. Optimè conseruatur radix, si pipere contracto inuoluatur.

Radix con-
seruandæ
ratio.

DE CROCO INDICO.

Croci Indici
historia.

MAIORA latioraq; habet Crocum Indicum folia quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scilla, dilu-
tiora tamen & tenuiora; caulem habet è foliis simul impli-
catis, & sese mutuo amplexantibus, constantem: radicem
foris Zingiberi similem, intus croceam.

Crocum.
Saroth.

PRÆTER nomina ab Orta enumerata, apud Ara-
bes etiam Curcum dicitur, apud Turcos Saroth.

DE GALANGA.

Duplex Ga-
langa.

DUPLEX est Galãga medicamentum vsibus huma-
nis valde necessarium, dignumq; vt Pharmacopola in suis
officinis perpetuò habeant.

Lauandou.

VNA minor & odorata, qua cū Rhabarbaro ex Cbi-
narum regione in Indiã aduebitur, & inde in Lusitaniam
defertur, incolis Lauandou dicta.

ALTERA maior, plurima nascens in Iana & Ma-
labar; cuius descriptionẽ, quòd maiore sit in vsu, hic damus.
Ea duorum cubitorum altitudine crescit, nonnunquã am-
plior,

plior, fecundiore praesertim solo: folia habet Orchidi Dioscor. lib. 3. descripta similia, longiora tamen & latiora, superne saturatius, inferne dilutius virentia: caulem ex foliorum involucri constantem, uti in Orchidum generibus: storem candidum, inodorum: semen exiguum, neglectum: radicem secundum caput crassam & bulbosam, reliqua ex parte Zingiberi similem, sed maiorem, nonnunquam capitula, hastulae regiae modo, proferentem.

SERITVR radice, qua mirum in modum sese propagat.

APPELLATVR à Canarinis & Brachmeris (quibus maximo est in usu cum in hominum tum iumentorum morbis, quique eam ordinariè cum Oriza, vel piscilio, vel in acerariis edunt) Caccharo, ab Arabibus Caluegian, in Iava Lancuax, in Malabar Cua.

Nomina va-
ria.

ADEO autem vulgari est apud Malabareses huius radicis usus, ut non modo in medendis morbis eam vsurpent, sed in farinam etià convertant, ex qua Cocci seu nucis Indicae lacte, nonnunquam Sura, aut Iagra excepta, certum quoddam panis genus pinsunt in tenuium placentularum formam, Apas vocant: in deliciis est hic panis, praebentque in qui ventriculi debilitate & frigidityte laborant, in alui doloribus, uteri affectibus, & vrinae difficultatibus:

Eius usus & facultates.

quo postremo in morbo miram eius efficaciam experiuntur, siue ob humores crassos & pituitosos, flatūsve aut arenulas in vteribus aut collo vesicae congestas, vrinae difficultas orta sit, vel etiam ex carnis excrescentia in ipso vesicae collo aut meatibus nata. Praebent verò edendum hunc panem, deinde haustum Nitypa (qua veluti aqua ardens est) concedunt; in inguinibus verò supraque pubem & collum vesicae, folia Nymphaeae decocta in aqua & macerata atque adhuc calentia applicant.

Nitypa.

* Neque hic auctor, neq. Garcias ab Orta mihi satisfaciunt in Galægae maioris descriptione, praesertim si ea, qua Euro-

pa officinae utitur, legitima est Galaga maior: etenim eius radices multo maiorem similitudinem habent cum Iridis, quam cum Asphodeli aut Zingiberis radicibus. Et certe omnino mihi persuadeo, Galangam nostram maiorem Indis genus esse, huic forte simile quod in mea Pannonicarum stirpium historia primum est. nihil tamen statuo.

DE ZINGIBERE.

TRIVM aut quatuor palmorum magnitudine asurgit, foliisque est Milio maiori, quod lacryma Iob vulgo nuncupatur, admodum similibus; caule verò Asphodelini crassitie, ex multis foliorum involucribus constans, ut veluti exigua quedam arundo appareat; radicibus quodammodo Iridi similibus.

DE LIGNO COLUBRINO.

BINÆ stirpes in Malabar inveniuntur plurimum dissimiles cum forma, tum nascendi modo, vno tamē eodemque nomine nuncupatae, Lignum Colubrinum, quod singula mirum in modum utiles sunt aduersus colubrorum morsus.

PRIOR nascitur hederae modo, colore Dracunculi maioris, siue Serpētariae: folia illi sunt Bryoniae ferè similia, integra tamen initio, neruoque praedita per longitudinem excurrente, & quinque aut sex venis in latera vergentibus, successu temporis accedunt exigua foramina, quae paulatim cum foliis incrementum sumunt, donec tandem omnino folia scindant, eaque vitu foliis similia reddant: conspiciuntur enim interdum in eadem stirpe folia integra, alia exiguis, nonnulla maioribus foraminibus praedita, omniaque adeo inter se dissimilia, ut minimè eiusdem planta folia esse videantur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro similitudinem, ut qui non norit, aut de die viderit, si ad Luna splendorem noctu conspiciat, viuum colubrum esse existimet.

VVLGO censetur praestantissimum remedium aduersus colubrorum & viperarum morsus: incola sanè, dum in agros

Zingiberis
descriptio.

Duz ligna
colubrina
stirpes.

Prioris hi-
storia.

Uius facul-
tates,

in agros

in agris tendunt, magna ex parte circumferre solent hoc lignum (sunt enim in ea provincia multa vipera, variaque serpentium genera) aiuntque solo eius odore serpentes fugari; & si, dum colubros venantur, illos attingere hoc ligno queant, ilico rumpi & extinguuntur.

ALTERA admodum brevis est & tenuis, tria que solummodo folia habet, mollia, leuia, saturatius vitæna: florem aut fructum non conspexi, nec quenquam inueni qui se vidisse assereret: radix oblonga & tenuis est, minimo digito minor, hinc inde nonnquam extuberans, & summa tellure serpens: exterior eius cortex valde tenuis est & cinereus, nullo, dum gustatur, manifesto sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suauem, & vi Moschus odoratum: fissus est vndique hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crastore flavoque cortice subtus nascente, qui odorem Loti silvestris siue trifolij odorati vulgaris refert, & saporem Glycyrrhiza dulciorem: premansus autem odore admodum suavi, nec iniucunda mordicatione, momentanea tamen, præditus esse deprehenditur: ipsa materies lignosa est, candida, dura, & insipida: folia napi saporem referunt: germen producit hæc radix supra terram circiter quatuor uncias longum, in caput extuberans.

Alterius historia.

NOMEN huius planta apud Canarinos est Duda Sali. Nomenclatura.

TRITAM radicem cum aqua rosacea aut vulgari, Eius virtus. vel cum vino (indifferenter enim utuntur) præsens certumque asserunt remedium aduersus omnis generis serpentum morsus. Plurimus etiam eius est vsus in febribus continuis, tertianisque, syncope, ventriculi debilitate, & cordis tremore: daturque aduersus omnis generis venena. Multi mihi sanctè affirmarunt, dummodo manu hanc radicem tenerent, nullos serpentes, vel alia similia virulenta insecta formidare; & certissimum esse, serpentes & viperas eius aspectum minimè ferre posse, sed fugere, celerrimèque in

aliam partē sese proripere, si quis ante serpentes proiiceret.

PERUTILIS etiam censetur is quibus anhelitus ab ore vitato aut dentibus corruptus fieret, modò eam continuo mandant, dentiumq; causam gestent.

Hius natales.

PROVENIT locis humidis, & inter arbores, presertim verò secundum illas quae Angelinus * nuncupantur, nec procul à mari.

**Colubrini
ligni genus
tertium.**

INVENITUR & tertium Colubrini ligni genus in eadem provincia, vastae arboris magnitudine, de quo in alio libro agemus.

* Neutrum horum ligni colubrini generum cum **GARCIAE** ligno colubrino convenire facile animadvertet, qui utriusque descriptiones diligenter conferet.

Quae arbor sit Angelin, edoceri non potui, licet diligenter ab Hispanis & Lusitanis sciscitatus sim: atque ipsorum plerique existimant peculiarem illius regionis arborem esse, nobis ignotam; quam mirum est auctorem non describere.

DE LIGNO MOLVCENSI.

**Ligni Mola-
censis nata-
les & descri-
ptio.**

INVENITUR in Moluccis arbor quaedam domestica Mali cotoneae magnitudine, cuius folia Malus vulgaris foliis sunt similia, fructus verò auellanis, sed minor, molliore cortice & nigricante.

SERITUR coliturq; in hortis diligenter, nec alibi facile inuenias: tanti enim ab incolis aestimatur, ut peregrinos ne ad eius quidem conspectum admittant.

Panava.

INCOLAE Panava appellant. Cum verò istic Regis nomine gubernaret prudentissimus & animosissimus Dominus Ludovicus de Tayde, ipsius nomine haec arbor dicta fuit, quoniam ille primus nobis eius insignes facultates aperuit. Accidit enim, ut nobiles quidam Lusitanus, Henricus de Lima vocatus, dum in Moluccis versaretur, animadvertet quantae cura & diligentia incole hanc arborem colerent, quanti q; aestimarent, atque ideo illius facultates adrimè intelligere cupiens, nonnullas tandem edoctus est.

Nactus

Nactus igitur trunci huius arboris partē, eam obtulit Pre-
regi, bonarum rerum, & natura secretorum studiosissimo,
tanquam medicamentum valde necessarium, cognitūque
dignum, & nostris hominibus hactenus inauditum. Anno
autem sexagesimo primo supra millesimum & quingen-
tesimum interrogans me Prorex, an aliquid de hac arbore
inuidissem, aliquot eius facultates retuli quas ab aliis didi-
cissem, conquerens arborem nondum licuisse videre: tum
ille eius quod habebat fragmento me donavit, imperans ut
cum iudicio & ratione experirer, nec vllius vitam pericli-
tarer, deinde rerum successum illi significarem: quod me
facturum recepi. Eius itaque ligni periculum feci, cum in
nonnullis agris quorum curam habebam in nosocomis, cum
in variis morbis qui in longa navigatione plerumque oriri
solent, dum in Lusitaniam redirem; partim adiutus facul-
tatum relationibus quas intellexeram, & vtendi methodo;
partim is que Nobilis ille in Moluccis didicerat.

I L L I V S semen iam autē videram, mihi donatum ad Eius semen
in aucupis
vile.
aves capiendum: etenim eo in aucupis vtuntur non modò
in illa regione, sed etiā in multis India provinciis, ad quas,
eius rei gratia, venale defertur. Huius pauxillum cū oriza
cocta mixtum auibus siluestribus exponunt: que degustāt,
ihco decidunt sopite & stupide; que verò avidius id edūt,
moriuntur antequam illis auxiliū praeberi possit, quod est,
ut frigida caput persundatur. Graculi omnium circūse eo
degustato exstinguuntur.

N V N C ad salubrem huius arboris materiem accede-
mus, cuius pauxillum hodie plurimi facio.

I N T V S sumptum, aut foris appositum, omnibus ve- Ligni facult-
tates.
nensis resistit.

I N T R O assumitur magno commodo ex aqua rosa-
cea vel vulgari, auiumq; in sculo, eius pulueris apta quan-
titas, pro necessitate, & acri natura, modò decē grana non
excedat, sed infra id pondus consistat, ad viperarum, Regu-
lorum

Eius pulve-
ris vsus.

lorum (qui serpentes pileati appellantur, & admodum no-
xij sunt) aliorumq; similitum aspidum aut serpentum mor-
sus, bibitur hic puluis ex aqua, ipsisq; morsum inspergitur.
Eadem ratione prebent in vulneribus qua à sagittis toxi-
co illitis facta sunt, quibus illius regionis incola plurimum
vtuntur.

PULVEREM verò ex hoc ligno sibi parant lima è
pelle marina canicula cōfecta, aut tenui aliqua ferrea lima.

ROBUSTISSIMO cuique dimidius eius scrupulus
ex aqua limpida tepida aut rosacea, aut gallinarum in sculo
tepente, summo mane datur (cœna autem diei precedentis
parca esse debet) euacuat enim omnes humores, presertim
crassos, lentos, & melancholicos: cōuenit quartanis diutur-
nis, febribus cōtinuis, iliacis colicisq; doloribus, flatibus, hy-
dropisi, arenulis, renū calculis, vrinae difficultatibus, sanisi-
me colericæ passioni, aliisq; morbis, veluti articulorum &
tiliarum inueteratis doloribus, scyrrhis & scrofulis. Om-
nis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectā reuo-
cat: & si nimia fiat euacuatio, bibat eger dimidiū cyathū
Canja, hoc est, decocti orizæ, aut auiculā comedat, subito
cessabit, quod sanè multa laude dignum est, paucisq; medi-
camentis vulgare, vt in potestate sit medici aut acri, pur-
gari quantum cupierit. Huc accedit quòd neque fœtorem,
neq; tedium, neq; metum, dum sumitur, pariat, possitq; si-
ne diete obseruatione, etiam iis qui sua negotia foris per-
agunt, propinari, vti ex iis deprehēdi qui vnà meū eadem
naui vehebantur, nullū sentiētes incommodū, tametsi, dum
purgarentur, nulla dieta vterentur, viuerentq; solutissime.

OBSERVAVI etiam illius præstantiam in inuete-
ratis capitis doloribus, hemigrania, apoplexia, aurium tinni-
tu, arthritide, ventriculi & vteri affectibus & asthmate.
Propterea fidens illi plurimum, sapius in diuersis naturis,
et aetibus, & locis feliciter vsus sum, & sine vlla molestia,
nisi quod in biliosis naturis, calidisq; ventriculis, nonnihil
mole-

Cauja.

Eius præ-
stantia.

molestia parere, donec cibum sumerent, & in nonnullis vomitum excitare visus est: sed biliosis hanc puluerem nonnunquam dedit syrupo acetoso aut carambola condita exceptum: aut in catapotia cum saccharo rosato efformatum.

EXHIBENDVS est summo mane, neque cibus aut potus concedendus donec purgati sint quantum necessarium videtur: tum demum cyathus iusculi gallinarum tepidi datur, dimidiaq; aut integra hora post conceditur pulvis gallinaceus, & paululum vini aqua bene diluti: deinde toto illo die potu abstinere ad coenam vsque, qua parca erit, & facili concoctionis. Subsequenti die sumitur saccharum rosatum cum aqua buglosi, aut borraginis, aut communi, atque iniicitur clyster ad aluum eluendam.

SOLET vero interdum in nonnullis ani pruritus & excoriationem excitare, atque in aliquibus (sed paucis admodum) hemorrhoides.

HÆC sunt que de hoc ligno Panaua conspexi & intellexi: Nunc vero in illis regionibus magnus est eius usus, & tamq; estimatio, vt sine metu in multis morbis supra enumeratis vsurpent. Ego bis illud sumpsi in coli dolore, & hemicrania, mihiq; salutare esse deprehendi.

CETERVM cum propter eius insignes facultates incolæ plurimi faciant, illasq; quantum in ipsis est, celare nos studeant, que proculdubio longè plures sunt quam quas nouimus, sperandum est temporis (quod omnia reuelat) successu, reliquerunt, que nobis adhuc ignota sunt, utitiam nos consequuturos: easq; in libro, quem præ manibus habemus, fideliter enarrabimus, si, antè quam in lucem prodeat, intellexerimus.

DE MORINGA.

LENTISCI magnitudine est Moringa, cui persimi. Moringæ h. stocia. lia habet folia: paucis prædita est ramis, eamq; ob causam exiguam præbet vmbra, multis nodis scæter, adeoq; fragi-

lis est, ut facillimè cum ipse frutex, tū rami constringantur: folia saturatius virēt, viuidiq; sunt coloris, saporis verò fo-
liorū napi: fructū fert pedalem, raphani crassitie, octo an-
gulis insignitum, colore dilutiore inter viridē & cinereum,
intus candidum, medullosum, & in certa receptacula di-
stinctum, quibus continētur rotunda semina Eruo similia,
virentia & admodū tenera, sed sapore quàm folia actiore.
Editur hic fructus cū carnib⁹ coctus, aut alio modo paratus.

Eius usus &
facultates.

H V I V S arboris radix Vnicornu & lapidis Bezar
vices supplet, veraq; theriaca est qua vulgo incolæ vtuntur
cum aduersus omnis generis venena, iū morsus serpentium
maximè noxiorū, vulgo Colebras de Capillo dictorum,
aliorūque insectorum, & virulentorum animalium, cum
intro sumpta, tum foris applicata. In colerica quam vocāt
passione singularis efficacia esse deprebendi. Miscetur re-
mediis melancholicos humores purgātib⁹: & probè nota
est Elephantiasi laborantibus, quorum plurimos, eius con-
tinuo vsu sanari perhibent.

Eius natalis.

ABVNDE nascitur variis India locis, sed presertim
tota provincia Malabar, secundum flumen Mangate, vbi
admodum luxuriat, multosq; fructus profert, qui vulgo in
foro venduntur, perinde atque fabæ in Hispania.

Nomencla-
tura varia.

ARABES & Turca Morian appellant; Persæ Ta-
me, Guzarateses Turiaa.

DE LAPIDE BEZAR.

TAMETSI in altero libro, (quē De quadrupedibus,
serpētib⁹, & anibus, qua in India inueniuntur, scribere spe-
ramus) de omnibus gemis lapidibusq; qui in medicū vsu
veniunt, sumus acturi: placuit tamē hoc libro lapidis Bezar
mentionē facere, quē, quotquot de eo scripserunt, aut eo vsi
sunt, & adhuc vtuntur, vno ore asserunt maximum pre-
stantissimumq; esse antidotum aduersus omnia venena,
non modò intro assumptum, sed etiam foris adhibitum.

INVENITVR hic lapis varia magnitudinis, for- Lapidis Be-
zar quātin
& forma.
maq; & diuersi coloris: nā sunt qui dumtaxat dimidiam
drachmam, sunt etiā qui duodecim & quindecim drach-
mas pendunt, quales ego conspexi; nonnulliq; adhuc maio-
res reperiri ferunt: sunt praeterea rotundi ut auellanae, alij
oblongiores oui forma, aut columella; alij triangulares, alij
sesiles vna parte, & gibbi altera, uti castaneae: postremo
nonnulli sunt coloris ex viridi nigricantis, alij mali insani
colorem referunt, alij obscuriores sunt, alij dilutiū vident,
& nonnulli etiam flavescent.

GENERATVR iste lapis in vētriculis animalium huius Eius natales.
co ferē similitū, arietis praegrandis magnitudine, colore ru-
fo, ut cerui propemodū, agili, & acutissimi auditus, à Per-
sis Pazā appellato, quod variis Indiae prouinciis, ut in pro-
montorio Comorin, & nonnullis Malacca locis, tū etiam in
Persia & Corasone, insulūq; quae à Vacca cognomē adeptae
sunt, inuenitur: similiter in Occidentali India, referēte Petro
de Osma in epistola quam ad D. Monardis conscripsit.

VT verò differūt figura & colore hi lapides, sic etiam Eius varie-
tas & diffe-
rentia.
nonnihil pōdere & substantia variant: etenim eiusdē ma-
gnitudinis videas, alios alius leniores, alios alius solidiores,
pluribusq; aut paucioribus tunicis praeditos, nonnullos etiam
vsq; ad centrū continuos, aliquos in quorū medulla pul-
uū quidā reperitur, alios in quibus aliquid herbae siccae si-
mile, plurimos in quorū centro paleolā tenuem solummodo
inuenias, circa quam lapidem efformari quidam putant.

PRÆFERVNTVR autem Orientales, atq; om-
nibus Persici antecellunt. Sunt qui, referentibus nonnullis,
huius lapidis puluere vtuntur singulis quindecim diebus, Huius lapi-
di puluis
cuius sit
vltus.
existimantes eo medicamento partes corporis vitales, ge-
nerationisq; membra roborari.

ASSERVNT iis regionibus in quibus inueniuntur Animalium
quae hūc la-
pidē generat
venatorum.
animalia, quae istum lapidem generat, venatores aded esse
peritos & exercitatos, ut quamam animalia maiores lapi-
des

des contineant, solo conspectu possint iudicare, aiantq; ea animalia, in quorum ventriculo maiores Lipides latent, minus mobilia agilave esse, & læta subtristiaq; apparere. Interdum etiam extincta animalia inueniri, in quorum receptaculis lapides grandes sint.

PORRO horum lapidum tanta est estimatio apud gentiles & indigenas, vt dicere soleant: Licet Deus omnia in hominum utilitatem creatit, damnnum tamen quodammodo esse, eum lapidem in alium vsum conuertere, quam Principum & nobili stemmate progenitorum, quandoquidem in plebis vsum, Lapidus Bezar loco, radicem Moringa creatit, de qua superiore capite.

DE ARBORE TRISTI.

NONNULLIS Indie locis, presertim verd in Malabar, frequentissima nascitur Arbor quaedam magnitudine & forma ferè Pruni, multis predita ramis tenuibus, & certa per spacia nodulo distinctu, è quo vtrinq; singularia folia enascuntur Pruni foliorum magnitudine, mollia & lanuginosa parte auersa, quemadmodum ferè salvia folia, & viridia nonnihilq; aspera parte interiore, non aded serrata in circuitu, vt Pruni folia, neq; tam multis venis predita. E singulorum foliorum sede nascitur pediculus quinq; capitula summa sui parte sustinens, que quatuor foliolis subrotundis constant, è quorum medio quinq; flores exiliunt candidi, elegantes, Aurca mali floribus magnitudine & figura pares, tenuiores tamen, elegantiores, & odoratiores, pediculo magis ad rubrum quam ad flauum colorem tendente, quo in illis regionibus edulia tingunt, quemadmodum apud nos vulgo sit croco: fructus magnitudine lupini est, virescens, cordis effigie, per medium secundum longitudinem sectus, continens in vtraque parte quoddam receptaculum in quo semen occluditur, magnitudine seminis Ceratij siue Silique, cordis effigiem retinens, album, tenerum, membrana subuironte tectum, nonnihil amarum.

Tristis lapi-
du prætan-
cia.

Arboris tri-
stis narales
& qualitas.

VOCATUR hæc arbor in Canariis Parizatáco, in Nomenclatura varia. Malayo Singadi, in Decan Pul, ab Arabibus Guart, a Persis & Turcis Gul.

RES est profectò obseruatione dignissima, conspiciere Odor. hanc elegantissimam arborem nocte pulcerrimis suauissimèq; olentibus floribus onustam & hilarem; & simul atque à Solis radiis illustratur, non modò flores omnes in terram abiicere, sed totam arborem cum suis foliis quodammodo marcidam apparere.

INTER omnes sanè quos vnquã odoratus sum flores nullam meo iudicio memini cum hoc comparandum, præsertim iriçio dum quis repente locum ingreditur vbi hæc arbor est consita: nam postquam manu contacti sunt, exiguis & euaniidus est odor.

INDIGENÆ istos flores cor resicere censent, sed Florù vitæ. amariusculi sunt: nam recenter ex arbore collectos, & in cibus degustati, & nonnullam amaritudinem semper deprehendi. Gentiles etiam medici eius semen inter medicamenta cor resicientia recensent.

MULTI Proreges, tribuni, atque alij priuati hanc arborem in Lusitaniam transferre voluerunt, sed irrito conatu. Noui etiam quosdam qui semen commodo tempore collectum & maturum, vasculis figulinis vitatis atq; bene obturatis, item argenteis, pyxidibusq; ligneis in Lusitaniam detulerunt, ibiq; cum omni cura & diligentia seuerunt, sed nunquam nasci voluit.

IN Malabar autem & Goa, locisque vicinis cum tanta facilitate nascitur, vt quilibet rami in terram depecti comprehendant.

DE NEGUNDO.

DVÆ arbores multis India locis, præsertim verò pro- Duplex Negundo. vincia Malabar inueniuntur, in vsu medico adeò commen- data, vt multis morbis vriles esse deprehendantur.

Prioris de-
scriptio &
nomencla-
tura.

E A R V M prior mas censetur, & à Canarinis Varalo Nigunda appellatur, Amygdala magnitudine, foliis superne virentibus, inferne lanuginosis & hirsutis, foliorum Salviae modo; & in ambitu serratis, quae procul aspicientibus Sambuci foliis simillima videntur.

Alterius hi-
storia & no-
menclatura.

A L T E R A Negundo femina nuncupata, aut Norchila à Lusitanis, vulgo in Canarin Nyergundi dicitur: in Balagete Sambali, in Malabar Noche: utraque verò tam mas quam femina Arabibus, Persis, & Decan incolis Bache vocatur, Tarcus Ayt. Eadem magnitudine qua prior assurgit, folia verò habet ampliora, rotundioraq;, neque in ambitu serrata, foliis Populi albae perquam similia.

V T R I V S Q V E generis folia Salviae odore & sapore referunt: degustata tamen magis amara & acris deprehenduntur: in plurimis foliis parte anversa summo manè inherens conspicitur spuma quaedam candida, qua nocte ex illis emanat. Vtriusque flos cinerei coloris est, plurimumq; ad Rorismarini florem accedit. Vtriusq; fructus admodum similis est piperi nigro, acris gustus quidem, sed minimè vrentis uti Piper, ac Zingiberi propemodum parus.

A R B O R E M moderate calidam faciunt, & semini paulo plus caloris tribuunt.

Facultates.

F O L I A, flores, fructus, cōtusa, aut in aqua decocta, vel in oleo fricta, utiliter imponuntur omnibus doloribus ex quacumq; causa pronementibus: praesertim verò in articulorum doloribus ex frigida causa natis, atq; in tumoribus & contusionibus mirabiles praebet effectus. Ulceribus etiam vetustis folia trita imponuntur, felici successu, quandoquidem eorum materia digerunt, saq; emundant, & ad cicatricem perducunt, modo corpus non sit impurum. Et sanè in vulneribus, apostematibus, & contusionibus atedò vtilem experiuntur, ut chirurgorum operam minimè requirant.

Foliorum
decoctum.

M V L I E R E S horum foliorum decocto omnitem-
pore vniuersum corpus lauant; tantaq; inuasit persuasio
apud

apud illas, Negundo folia, flores, & fructus, vtilia esse ad inuandam conceptum, vt eum, qui contrarium persuadere conetur, lapidibus obrutura sint.

OBSTETRICIVS etiā, quas illi Dayas vocāt, Dayas.
apprimē nota est hac arbor.

A DEO frequens est huius arboris vsus ad medendum Huius vsus.
in illis regionibus, vt nisi Deus precisos annos multiplici scatura renasci faceret, iā diu fuissent consumpta arbores, aut certe maximi pretij nunc essent: Sed quo magis praciduntur rami, eo felicius renascuntur, perpetuaq; fronde vitēt.

DE NIMBO.

ALTA est arbor medico in vsu admodum commēdata à Christianis & Gentilibus, reliquisq; earū India provinciarum incolis, rara tamen admodum: sed qui eam cognoscunt Nimbo appellant, Malabareses Bepole. Nomenclatura.

MAGNITVDINE est fraxini, cui procul aspicientibus per similia videtur: folia vtrinq; viridia sunt, nec ab altera parte incana lanugine pubescunt, in ambitu serrata & mucronata: rami multis foliis luxuriant, floribusq; abundant exiguis, albis, quinq; foliolis constantibus, flauis in medio staminulis, Lotiq; siluestris sine trifolij odorati odorem referētib; fructus est paruis oliuis similis, sublucens, cortice admodum tenui praeeditus, nasciturq; ex ramulorū alis. Nimbo arboris historia.

HVIS arboris folia nōnihil amaricāt, saluberrimaq; sunt trita & cum succo limonum imposita vulneribus fordidis, cuniculosis, callosisq; cum hominum tum inmentorum, digerunt enim, emundant, sarcotica sunt, & ad cicatricem perducunt. Foliorum item succus perutilis est siue per os sumptus solus, aut ex vino, aut aqua, aut gallinae infuso, siue vmbilico impositus solus, aut cū fellis bubuli momento, aut aceto, aut aloē, ad necandos & expellendos omnis generis lumbricos: quamobrē familiare admodum & perquam salubre medicamentum est omnibus illius regionis Faculiatex.

nis incolis, praesertim Malabar provincia, quoniam lumbricis valde sunt obnoxij. Magnus est etiam eorum vsus tum florum & fructus in articuloꝝ doloribus, tumoribus, membrorum debilitate, & apostematibus.

Eius oleum
neruorū do-
loribus vtile.

O L E I item ex eius fructu expressi magnus vsus in neruorum doloribus: quo vulnera, neruorum puncturas, & contractiones curant Malabareses.

DE IACA.

Iacę natales.

N A S C I T U R arbor in nonnullis India insulis secundum aquas, quæ licet nullum medicum vsum præbeat, propter amplitudinem tamen, & fructus elegantiam, minimè prætermittenda est.

Eius nomen-
clatura.

E A M Malabareses Iaca, Guzaratenses Panax, Canarini Panasu, Arabes Panax & Iaca nuncupant: Perse mutato p. in f. Panax.

Eius descri-
ptio.

V A S T A est arbor, foliis palmaris amplitudinis prædita, dilutè virentibus, neruo crasso & duro per longitudinem excurrente: malum fert non è geminibus aut foliorum sede, quemadmodum aliæ arbores, sed ex ipso trunco maioribusq; ramis nascens, longum, crassum, obscurius virens, crasso duroq; cortice tectum, vndique veluti adamantum cuspidibus septo, quæ in spinam breuem, viridem, nigroq; aculeo præditam desinunt, admodum similem Durionis spinæ, sed minimè acutam aut pungentem, tamen si minitari videatur.

H O R V M fructuum minimus est maxima cucurbitæ amplitudine, atq; etiam maior, præsertim in Malabar, vbi præstantiores nascuntur: nam qui in Goa proueniunt, minores & peiores sunt, atque magis insipidi. Cùm maturus est hic fructus, bonum odorem spirat, eiusq; duas differentias constituunt: Vnam Barca appellatam, & præstantiorem: alteram Papa aut Giratal dictam, minusq; bonam: deprehenditur postrema ex mollitie, quoniam si ma-

nu apprehendas, digitis cedit. Præstantissimi verò fructus pretium quadraginta maravedis non excedit, hoc est, paulo plus regali Castellano. Per longitudinem secti bi fructus, intus candidi, & densa carne præditi apparent, ac veluti in capsulas aut receptacula diuisi, plena castaneis longioribus & crassioribus quàm sint dactyli siue palmula, cinerea tunica tectis, & intus albis castanearum vulgarium modo, gustu terrestri & aspero, si virides edantur, multosq; flatu generantibus: at si vti Hispanica castanea assentur, gustu sapido & venerem excitantibus, ob quam solam res plebs frequentius vti solet. Sunt autem singula hæ castaneæ pulpa flavescente & aliquantulum tenta inuoluta, & pulpam Durionis nonnihil referente, tamen si ab eo differat: grati saporis est, præsertim quæ in Iaca Barca cognominata continetur, optimi Melonis pulpa admodum similis: dura tamen concoctionis est, & admodum grauat ventriculum: atque, vt illarum prouinciatarum medici aiunt, si in ventriculo corrumpatur, noxios & venenosos humores generat: quique frequentius hoc fructu vescuntur, facile in pestilentem illum & pessimum morbum Morxi appellatum incidunt.

Eius facultates noxiæ.

Morxi moribus.

DE DURIONE.

FRUCTVS est in Malaca adeò grati saporis & odoris, vt reliquis qui in ea prouincia gignuntur, tamen si pluri-
mi sint & boni, præferendus videatur. Cuius præstantia, & quoniam Doctor ab Orta illius etiam meminisset capite de Datura, licet eum non vidisset, me impulit vt de eo scriberem tanquam oculatus testis, tamen si in medicina nullam locum obineat.

Durio vbi nascitur.

VOCATUR hic fructus in Malayo (quæ prouincia est vbi gignitur) Duriaon: ipsius flos Buaa: arbor ipsa Batan.

Eius nomen clatura.

PRÆGRANDIS est hæc arbor, materie valida &

Eius qualitas. Solida.

solida, crasso cinereoq; cortice tecta, multis ramis luxurians, & copiosum fructum praebens: flores habet ex albo nonnihil flavescentes, folia dimidij palmi longitudine, duorum aut amplius digitorum latitudine, in ambitu tenuiter serrata, parte externa dilutius virentia, interna vero saturatiore virore, & quod in modo ad rufum tendente praedita: fructum Melonis magnitudine, denso cortice septum, eoq; multis breuibus crassisq; & pungentibus aculeis horrente, foris viridi & veluti striis quibusdam quemadmodum Melo secundum longitudinem distincto: intus vero concamerationes quatuor secundum longitudinem habet, singulas tria aut quatuor receptacula continentes, quibus singuli fructus insunt admodum candidi uti lactis pingue, magnitudine oui gallinacei, gustu suauiore odoratioreq; quam sit condimentum illud ab Hispanis Manjar blanco appellatum, non tamen adeo molles aut glutinosi: nam qui candore illo non sunt praediti, sed flavescent, putridi sunt, aut aëris iniuria pluuiæ corrupti. Optimi censentur qui tres dumtaxat fructus in singulis concamerationibus, deinde qui quatuor obtinent: nam qui quinque habent, improbi censentur, quemadmodum & illi quibus sunt fissura aliqua: non solent vero in singulis malis plures quam viginti fructus contineri, iiq; singuli inclusum habent nucleum, mali perfici nucleo similem, non rotundum, sed oblongiusculum, gustu insipido, quiq; guttur exasperet, veluti mespila viridia: propterea non eduntur.

Eius fructus
edendi ratio.

CALIDVS & humidus est hic fructus: & qui edere volunt, pede leuiter comprimere & frangere solent, propter spinas quibus obsitus est.

QUI nunquam hos fructus ederunt, cum primum illos olfaciunt, videntur putridas cepas odorari: sed postquam degustarunt, pra reliquis cibis bene olere & sapere censent.

Eius vires.

EST vero tanta in existimatione, apud eos qui gula dediti sunt, hic fructus, ut putent neminem eo posse saturari,
propterea

propterea varia dant illi epitheta. Memini videre quaedam Epigrammata ab eleganti Poëta in laudem eius cōscripta: quæ (si hic locus ferret vt adscriberentur) non dubito quin lectori plurimum essent placitura.

TANTA tamen est huius fructus in Malaca abun- Pretium & estimatio.
dantia, vt singuli non pluris quàm quatuor maravedis ve-
neant, præsertim mensibus Iunio, Iulio, & Augusto: nam
reliquis pretium intenditur pro hominum arbitrio.

ADMIRATIONE porro digna est Betele cum Eius mira est Betele anti- pathia, & facultas.
hoc fructu antipathia, quæ profectò tanta est, vt si quis in
nauem, Durionibus plenam, adesse aut concamerationem,
vbi adseruentur, aliquot Betele folia reponat, corrumpantur
& putrescant omnes. Et si cui ex Durionum immodi-
co esu ventriculus inflammetur & grauetur, folio Betele
supra ventriculum imposito, subito mitigatur inflamma-
tio, tumorq; tollitur. Et, si à Durionum esu ingerantur ali-
quot Betele folia, nullam noxam sentiet, quātumuis mul-
tos ederit. Inde fit, cum etiam ob eius gustum suauem, vt
valgo dicatur, neminem eorum esu posse satiari.

DE MVSA SEVFICV INDICA.

DECEM & octo aut viginti palmorum magnitudi- Musa historia.
ne atcollitur hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex
multorum corticum sibi mutuo incumbentiū coniunctione
constat, & humani cruris crassitiem adipiscitur, radice ro-
tunda & crassa, Elephantorum grato pabulo: foliis nouem
palmorum longitudine, duorum cum semisse latitudine,
nervo satis crasso per longitudinē excurrente, & transuer-
sis fibris in latera sparsis, parte superiore saturis, inferiore
dilutioribus: ex huius arboris fastigio nascitur veluti thyr-
sus quidam florum simul congestorū in modum pinei stro-
bili coloris rufi: deinde vnicū ramum fert humani brachij
crassitie in multos nodos diuisum, è quorum singulis decem
aut quatuordecim dependent ficus, ita vt nonnunquam ra-

Eius varia
species.

mus centenis aut ducentenis sicibus onustus conspiciatur.
Hos in diuersas species distinguunt Lusitani provinciam
incolentes: nam Cenotius appellat qui admodum flauet,
leues, longiusculi, gratique saporis sunt, & odoratiores:
Chincapanoes verò qui virescunt nonnihil, longioresq;
sunt, iique etiam grati saporis. Laudantur præterea qui in
Cosala nascuntur, Aethiopibus Inninga dicti.

Nomencla-
tura.

LEGITIMUM autem nomen apud Arabes & Per-
sas (vt è præstante medico Persa in Ormuz nato intellexi)
est Mous, non autem Musa aut Amusa: arboris verò
Daracht Mous. Reliqua nomina ex GARCIA petenda.

Eius arboris
serendæ ra-
tio.

SEMEL dumtaxat seritur hæc arbor; nã ex eius ra-
dice alia enascuntur: singula verò vnicum (quemadmodum
retuli) fructuum ramum gestant, qui, dum maturi sunt,
rescinditur, plantamq; ipsam sponte exsiccare sinunt, tan-
quam in posterum inutilem; aut amputant, in domestico-
rum Elephantorum pabulum.

Eius vsus.

NONNULLI interiora tenerioraq;, antequam ex-
plicentur, foliis, florumq; thyrsum pipere, Zingibere recen-
ti, allio, sale, & aceto condiunt, & capparum modo edunt.
Folia verò quoniam amplissima, mollia, frigidaq; sunt, sub-
sternere ad accumbendum in aestu solet: & ambustis non-
nunquam imponunt. Ruellius huius fructus meminit ex
auctoritate Theophrasti & Strabonis.

* Nemo meo iudicio accuratius hanc stirpem descripsit
quam Ouedus sub Platani nomine. Eius historiam Lati-
nam fecimus, & scholiis in secundum GARCIAE librum
cap. de Musa inseruimus.

DE MANGAS.

VASTA hæc est arbor, & multis ramis prædita, fru-
ctumq; fert magna ex parte anserino ouo maiorem, non-
nullis interdum India locis binas libras, aut amplius pen-
dentem; in eadem verò arbore per sepe colore differetes isti
fructus conspiciuntur: alij enim dilute virent, alij flauent,
quidam etiam ex viridi rubescunt: grati admodum saporis
odori-

Mangas hi-
storia.

odorisq; est; & quando non est corruptus, duracinis persicis (quæ à carne firmiore flauaq; Melocotonea vulgo appellantur) præstat.

IN multis prouinciis nascitur, vti in Malabar, Goa Natales: Guzarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, aliisq; India locis, & in Ormuz, vbi reliquis præcellit.

NOMINATUR Mangas, in Canarin Ambo, à Persis & Turcis Amba: permanetq; in arbore ab Aprili in Nouembrem vsq; interdum, pro locorum natura & situ.

Nomenclatura.

EDITVR hic fructus in laminas sectus aut sine vino, aut vino maceratus. Conditur etiam saccharo vt commodius adseruari possit, atq; interdum cultello aperitur, & in eius medullium zingiber recens, allia, sinapi, sal, cum oleo & aceto insperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliuarum conditarum modo. Saliunt etiam & elixant, atque in forum venalem proferunt.

Eius fructus edendi, condiendi, & conseruandi ratio.

FRIGIDVS & humidus est, tametsi vulgus calidum constituat, & multas mordicationes in eorum, qui vescuntur, ventriculo parere affirmet. Quin & indigenæ medici calidum faciunt, & vituperant, dicentes serpiginem, erysipelas, bibiosas febres, phlegmonas, & scabiem generare. Quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptione: sed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter immoderatum æstum, in similes morbos incidunt etiam nonnulli qui illo abstinent.

Facultates.

ANTEQVAM probè maturus sit, gustu adstringente est, & ea pars quæ ossiculo vicinior est, acerbior: sed maturus dulcis & sapidus est. Præduro putamine, vndique tomento, aut duris fibris transversis & oblique excurrentibus operto tegitur nucleus longiusculus & crassiusculus, magnitudine ilignæ glandis, candidus, & candida cute reclusus, gustu amaro dum crudus est, ideoq; aduersus lubricos & alui profluvia utilis: tostus verò ilignæ glandes sapit.

I N V E N I T U R etiam huius generis sine ossiculo palato admodum gratum.

Mangas siluestre aliud genus.

Eius facultates.

A L I V D eius generis silvestre reperitur **Māgas brauas** nuncupatum, adeo presentis veneni, ut indigena illo sese mutuo perimant: nam si quis paululum ederit, ilico moritur: interdum oleum admiscunt ad exacuendam eius vim, utque celeriore perniciē adferat: sed quocumque tandem modo sumptum, adeo celeriter perimit, ut hactenus nullum sit repertum antidotum ad illius vim compefcendam. Dilute viret, & aliquantulum splendet, lacteo succo abundat, paucaque carne praeditus est, nam crasso cortice solummodo integitur ossiculum praedurum & cartilagineum, Cotonei tamen mali magnitudine est.

Natales.

P E R vniuersam prouinciam Malabar prouenit copiose hac arbor, domestica siue satiuā minor, breuioribusque & crassioribus foliis. Pueri his fructibus, aureorum malorum loco, sese mutuo petere consueuerunt.

DE ANANAS.

Natales.

P E R E G R I N U S est hic fructus, & ex prouincia S. Crucis in Brasilia primum in Indiam Occidentalem, deinde etiam in Orientalem Indiam delatus, in quibus nunc vberissime prouenit.

Eius historia.

C I T R I I vero mali minoris magnitudine est, admodum flauus & odoratus cum probe maturus est, adeo ut praetercuntes ex odore dignoscere queant aedes in quibus sit: succulentus & gratissimi saporis, procul intuentibus cinara videtur, sed pungentibus aculeis caret. Singula stirpes Cardui edulis magnitudinem aequant, vnicumque malum gestant in medio quasi caule, & circa eum multas alias proles, quarum nonnulla etiam suo fructu praedita sunt. Qui itaque fructus maturos colligunt, proles ilico terra madare solent: e quibus singula deinde stirpes proueniunt suo malo enosta,

onustæ, vti mater; quæ intra annum spatium colliguntur. Eius radix carduo eduli perquã similis est, sed & folia non sunt disparia, tamen si ad Ananas silvestris folia magis accedunt. Vulgo Ananas vocant: Canarini verò Ananasa.

CUM primum in Indiam illatus est hic fructus, singulis terris macatis, aut paulo amplius æstimati sunt: nunc vero propter abundantiam (tamen si neq; sapore neq; odore primis edant) vix duobus regalibus Castellanis veneunt.

ET ACTENVS in medicum vsum non est receptus, sed solummodo ob saporis gratiam commendatur. Calidus & humidus est, editurq; maceratus in vino, vti Persicum malocotoneum, & facilis est concoctionis; nimius tamẽ eius vsus inflammationes parit, quemadmodum Duriones Malacenses.

SI medius secetur, & partes denuo coniungantur, vniuntur vti cucumeres: perfossus verò cultello, si in vulnere vnius diei aut noctis spatio cultellus relinquatur, inuenietur tota ea pars, quæ in vulnere hæsit, absumpta.

* Confule nostras annotationes in 2. lib. Aromatum, Capite de Mangas.

DE ANANAS SILVESTRI.

ALTIUS assurgit qui Ananas silvestris nuncupatur: namq; truncum habet haste magnitudine leuem admodum, rotundum, & Mali aurea crassitie, spinis horridum: folia spinosis cuspidibus prædita, & per ambitum mollibus spinis septa. Singulae arbores secundum radicem summa telure magnam foliorum comam fundunt, maiorum quam quæ in arbore sunt, quæq; procul intuentibus Aloës foliis similima videantur, tenuiorum tamen, pluribus spinis horridorum, & dilute virentium: adnatis se propagat, aliæque stirpes ex aliis enascuntur, præsertim in sepibus & hortorum ambitu, quos egregie muniunt. Rami foliorum simul glomeratorum capita proferunt flauentium admodum, & tenerorum, suauissimi odoris, quæ nihil aliud sunt quam flos ipse:

Ananas silvestris descriptio.

ex horum singulis spica prodit Arundinis spica non absimi-
lis, sed crassior, compactior, & elegātiore, odore Cedri. E ra-
mis dependent fructus Ananas brauo, id est, Ananas sil-
uestres dicti, quoniam cum domesticis nonnullam habeant
similitudinem, Melonis magnitudine, coloris rubri elegan-
tis & oculos oblectātis, toti in partes diuisi, quemadmodum
Cupressini strobili, seu nuce exsiccate, sed tuberculis foris
obsiti, ut procul spectantibus magni pinei strobili appareāt.

Cuius facul-
tatis sic.

CAPITVM teneriora folia seu flores crudi eduntur,
carduosq; sapiunt, sed exiguum alimentum præbent.

FRUCTVS (quem pauci degustant) sapore vitiumq;
suavi præditus est, adstrictionis tamen austera, & palato
parum grata, particeps.

SUCCI plena est tota planta cū suis radicibus. Huius
sex vel octo uncia ex saccharo summo manè sumpta præ-
sentissimum certissimumq; cēsentur esse remediū aduersus
iecoris & renum calores, renum vlcera, purulentas vrinas,
& penis excoriationem: nam magna ex parte post ter-
tium diem sanantur.

VTILEM etiam in diabete esse ferunt: at non sum
expertus.

ARABES admodum laudant aduersus eosdem mor-
bos & erysipelas; & Queura vocant, quemadmodum in
Decan; Persa Ananasa, & Angali: florem (qui caput il-
lud foliorum odoratum est) Arabes Chuxtaid, Persa
Pixcoxbuith dicunt: Turcis est ignota.

* Habet hæc planta aliquot notas non dissimiles Aloï
Americanz.

DE CARCAPVLI.

Carcapuli
historia.

CARCAPVLI Malabaribus, Garcapuli Cana-
rinis, vasta magnitudinis arbor est. fructum ferens Malo
aureo cui cortex exemptus sit, magnitudine, & forma si-
millem, ex granis omnino constantem, (sed non separabi-
libus

libus ab inuicem vt in Malo aureo) tenui, leuiq; & splen-
denti cortice reatum, non admodum sicco, colore pallido, at
vbi maturuit aureo: gustu admodum austero, sed quadam
adstrictione grato.

Eo vtuntur in cibo, magnaq; apud incolas illius est Sui vsus;
laus in curationibus: sed inter omnes, quae experientia com-
probat e sunt, primas obtinet profluuij alui cuiuscunque ge-
neris constrictio, in iis praesertim qui nimio veneris vsu hoc
malum contraxerunt: editur vero aut ipse fructus matu-
rus, aut eius succus cum oxygala sumitur, aut illius exsic-
cati puluis: cum oxygala autem mixtus & coctus oriza,
mirifice appetitum deiectum reuocat. Vtilis etiam est eius
succus, & exsiccati puluis, in oculorum caliginibus & suf-
fusionibus. Familiaris est fructus puluis, obstetricibus, puer-
peris enim exhibere solent ad pellendas secundas, & ad
purgationes, atq; lactis vbertatem praestanda, tum etiam
ad facilitandum partum magna vt aiunt efficacia.

Succus eius cum aliis plantis mixtus vngui in aio-
ris digiti pedis imponitur eodem latere quo quis aut caligi-
nem, aut suffusionis initium in oculo habet, vtilem q; esse
perhibent.

TRANSFERTVR hic fructus siccus ex Malabar
in alias prouincias.

DE CARAMBOLAS.

FRUCTVS quem Malabares & Lusitani Caram- Carambolas
historia.
bolas appellat, in Decan Camarix, in Canara Cama-
rix & Carabeli, in Malayo Bolimba, & a Persis Cha-
maroch dicitur; nascitur in arbore cotonea magnitudine,
foliis mali, paulo longioribus, coloris viridis saturatioris, &
gustus amaricantis: floribus paruis quinq; foliolis constan-
tibus ex albo rufescentibus, nullo quidem odore gratis, sed
aspectu elegantibus, & gustu oxalidis acetoso. Ipse vero
fructus masculi oui gallinacei magnitudinem aequat, ob-
longus,

longus, flavescent, atque veluti in quatuor partes divi-
sus, sulcus illis paulo altius impressus magnam gratiam ad-
dentibus: in medulla continet semina tenera, saporis
aciditate palato grata.

Uti vsus.

MULTI vsus est in medicina & in cibis: namq; ma-
turum exhibent in biliosis febribus; & saccharo conditum,
syrupi acetosi loco prebent. Canarini eius succo, cum aliis
medicamentis estic nascentibus, collyria parare solent ad ocu-
lorum nubeculas tollendas. Obstetricæ (quæ illis Daya di-
citur) videt fructu sicco & in pulverem contrito, & foliis
Betele utentem ad secundinas à partu expellendas, fœ-
tumq; mortuum educendum.

EIVS etiam muria conditi frequens est vsus, cum
gratissimi sit saporis, & appetentiam excitet.

DE IAMBOS.

ALIVS est in India fructus, qui ob aspectus elegan-
tiam, suavemq; odorem & saporem, tum etiam ob eius in
medicina vsum, dignus est cuius historiam hic apponam.

*Yambos hi-
storia.*

ARBOR verò que hunc fructum prebet, vasta est,
maximã Malum aureã, qua in Hispaniis nascatur, equã,
multis ramis in latum expansis, multamq; umbram pra-
bentibus prædita, aspectuq; pulcherrima; caudex maioresq;
rami cinereo cortice integuntur: folia pulcherrima sunt, la-
mia, palmũ aut amplius longa, crassiore nervo per longitu-
dinẽ, multis autem obliquis venis in latera excurrentibus,
parte superna saturatiùs, inferna verò dilutiùs virẽtia: flo-
res ex rubro purpurascetes, viridi admodũ coloris, multis
staminibus in medio præditi, aspectu pulcherrimi, gustu
capreolorũ vitis simili: Fructus magnitudine est Pyri quod
à Rege cognomen accepit, eiusq; duo sunt genera: vnus
enim admodũ obscure rubet vt niger videatur, magnaque ex
parte officulo caret, & succi bonitate præstat: alter ex can-
dido rubescit, & officulũ continet album, durũ, non admo-

dam

dum rotundū, ossiculi quod in persico malo est magnitudi-
ne, laeue, & cārida hirsutaq; membrana tectū; qui licet su-
periori bonitate cedat, dignus tamen est delicatissimorum
etiam hominum palato; vtriusq. odor suauissimam rosam
refert. Frigidus & humidus est, & admodū tener; cortice
adeò tenui & molli tectus, vt cultello auferri non queat.

ALTE suas radices terra insigit hac arbor, & post
quartum annum fit fructifera: fructum saepius eodem an-
no perficit, & nunquam sine flore aut fructu conspicitur,
cū uidem rami floribus, fructu viridi & maturo semper
ferè onusti sint, decidentibusq; quodidie floribus (sic vt so-
lūm rubro colore tinctum quandoq. videatur) noui subna-
scantur, fructusq; alij primū enascantur, alij maturescāt,
alij iam maturi colligantur. Succussa arbore maturi facile
decidunt: comprehensi verò rami ad fructus colligendos fa-
cilimè ab arbore reuelluntur. Ante reliquos cibos initio men-
sa edi solent atque interdū.

MALABARES & Canarini hunc fructum Iam- Nomenclatura vacua.
boli vocant; Lusitani istic habitantes Iambos, Arabes
Tupha Indi, Persae Tuphat, Turci Alma: Lusitani ar-
borem Iambeiro appellant.

FLORES & fructus saccharo condiri solent, iūq; fre- Facultates.
quenter vtuntur in biliosis febribus, & extinguenda sitis
gratia.

DE IAMBOLAINS.

HVIUS arboris materies cortice integitur coloris Iamboloins
ferè eiusdem cum Lentisci cortice: folia Arbuto similia hiltoua.
habet, sed Myrti virentis foliorum sapore: fructus Cordu-
bensibus oliui maturis similes, adstringēti gustu, & fan-
ces contrahenti.

NULLVM vsū in medicina obtinent, sed eduntur Eius vsus.
cum Oriza cocta, nam appetentiam excitant.

VVLGVS Iamboloins appellat.

DE LANGOMAS.

Langomas
descriptio.

ALIUS est fructus Langomas nuncupatus, Sorbis ferè similis colore, & immaturis prunis sapore: quibus & arborem similem habet, (sed spinis obsita) & folia & flores.

Natales.

NASCITUR cum sponte in agris, & silvis: sed in hortis etiam colitur.

Vlus.

FRUCTUS licet maturus digitis prius emolliendus est, antequam edi possit: attamen adstrictionem illam haud mediocrem nequaquam adhuc deponit: eaq; de causa illius vsus est ubi adstrictione opus habent.

DE MALIS INDICIS.

Malorū In-
dicarū histo-
ria.

MAGNA est arbor multis foliis & floribus praedita, & copioso fructu: folia minus rotunda sunt mali foliis, tamen si ea emulentur: supernè saturatè virent, infernè candicant & pubescunt vii Salvia folia, gustu adstringente: flores exigui, candidi, quinque foliolis constantes, inodori: fructus iuiubis seu zizyphis similes, alij alius maiores & suauiores, nunquam verò tam probè maturescentes ut cōseruari queant, & in alias regiones transferri, vii Zizypha; & perpetuò nonnihil adstrictionis retinētes: vnde colligitur minimè pectori viiles esse, quemadmodū zizypha.

Earum no-
menclatura.

HVIC arbori nomen est in Canara Bot, in Decas Bet, & in Malayo Vidaras, apud Lusitanos Mançanas de la India, id est, mala Indica.

Præstantia.

PRAEFERUNTUR fructus in Malaca nati Malabaricis: sed iis adhuc præstantiores quos Balagate profert.

CONSPICITUR hac arbor aestate alatis formicis perpetuò onusta, qua in ramis eius Laccam elaborant.

DE AMBARE.

Ambare de-
scriptio.

CRASSA magnaq; est hac arbor, foliaq; habet Inglandis foliis magnitudine respondentia, sed non eius for-

ma, dilatiùs virentia, & multis venis elaborata, quæ illis magnam gratiam addunt: flores exiguos candidos, fructus Juglandis nucis magnitudine dilutiùs virentes, & coriice quàm illa leuiore: odoris gravis & gustus acerbi dum adhuc virent, coloris verò flauis in maturis, gratioris odoris, & gustus grata aciditate commendabilis, medullam continentes cartilaginofam & duram, è duris neruis obliquè intertextis constantem.

HANC arborem appellant Canarini Ambare, fructum Ambares, Perse Ambereth, Turci Harb, Lusitani Ambares, quemadmodum Canarini. Nomenclatura.

PROPTER fructus gratiam aciditatem eum Omphacij seu agrestis loco cibus admiscunt: maturum ex sale & aceto edunt, excitat enim edendi appetitum. Indi aduersus biliosos humores vtilem esse perhibent. Eius vsus.

SALE & aceto conditus diu conseruari potest.

Eius condiendi ratio.

DE DATVRA.

TRIA sunt huius plantæ genera, quorum quo frequentius vtuntur, primo loco describemus: eius enim adeò vulgaris est vsus, vt pauca sint meretrices, quæ inter sua κενάκια illud non recondant, ob eas quas postea subnectemus causas. Datura tria genera.

PRIMUM Althea magnitudine caulem habet, nec admodum illi dissimilem, in plures tamen ramos diuisum: folia cum magnitudine tum forma Stramonii foliis similia, verum magis in circuitu serrata, vti ferè Xanthij (Hispanis Lampazos) folia: flores albos, Smilacis leuis (quæ Hispani Correguela mayor, hoc est, Conuoluulatum maiorem appellant) floribus omnino respondentes, fructum Stramonie, rotundum, nucem Juglandem magnitudine æquantem, viridi colore præditum, & spinis mollibus, minimeq; pungentibus vndique septum, plenum semine Lenticula simili, eiusdemque coloris, cordis humani effigie, gustus amari: Prioris descriptio.

amari: radicem albam, raphani odore, quæq; si diu naribus admoueat, sternutamenta ciet, cuius cortex nonnihil amaricat, minus tamen eo qui canlem & ramos ambit.

Natales.

NASCITUR umbrosis locis, & secundaüm aquas.

Nomenclatura.

NOMEN huic plãta in Malabar est Vnmata caya, in Canara Datiro, apud Arabes Marana, apud Persas & Turcos Datula, apud Lusitanos Datura & la Burladora, hoc est, faceta.

Qualitas.

LITERATI plerique, atque etiam maxima pars Medicorum istic degentium, legitimam Nucem Metbel Arabum esse censent, frigidamq; excessu tertio, & siccam secundi sine constituunt.

Facultates.

MALA inualuit cõsuetudo apud impudicas mulieres, vt huius feminis in puluerẽ triti domidsã drachmã ex vino, aut alia que magis aridet materia, prabeant: miser qui eũ hausit, diu velut mente alienatus remanet, aut ridẽs, aut eiulans, aut dormiẽs, plerumq; etiã alteri colloquens & respondens, vt interdũ etiam sana mente pradũ esse credas, tamen si mentis non sit cõpos, neq; eũ agnoscat, cũ quo sermones cõfert, & colloqui habiti planẽ sit immemor, postquã ad se redit. Sunt verò nõnulla adeò exercitata in hoc medicamẽto exhibẽdo, idq; sic tẽperare norũt, vt ad certas, easq; quot velint horas, quibus id propinant, mentẽ adimãt. Multa sine eius rei exẽpla, quæ vel ego ipse vidi, vel ab aliis audiu, hac adducere possem; sed cum ad rẽ nihil faciant, pratermittenda esse duxi: illud solũ addam, neminẽ, qui simile sumpsisset, necatum vnquã comperisse, tamen si nonnullos conspexerim per aliquot dies perturbatos ferri, quod fortẽ acciderat ob immodicã quantitãẽ exhibitã: quæ si fuerit nimia, interimit; quoniam hoc semẽ perniciofa qualitate non caret, licet gentiles ad prouocandas vrinas cum pipere & foliis Betele id exhibere soleant, & perutile esse dicant. Ego verò nunquam obseruaui, nec experiri volui, cum alia medicamenta ad eam rem utilia non desint.

PORRO si ad eorum, qui hoc semen hauserunt, curam *Vires vaciæ.* euocetur Hispani medici, medicamenta vomitum cietia exhibent, ut, quidquid in ventriculo haesit, reiciant; acres deinde clysteres mitterunt ad euacuandum, fortesque ligaturas adhibent ad diuertendum, tum etiam cucurbitulas adponunt, & venam secant. Gentiles vero medici & Christiani indigena cum a cucurbitulis & vena sectione abhorreant, nihil aliud quam vomitum prouocant, fortesque ligaturas & fricationes adhibent; quae si non sufficiant, balnea ex aqua calida praescribunt ad eliciendum sudorem: porro a vomitu vinum propinquant, cui piper & cinamomum admiscent; in cibis vero audaciores sunt Hispanis: namque euacuata materia gallinas edendas praebent, & vinum dulce aut passum exhibent.

RADICIS Daturæ drachma ex vino pota somnum profundum inducit, in quo varia insomnia, & mirarum facies obuersantur.

SEMINE vero per noctem in aceto macerato, deinde exactè trito, vtiliter illinuntur herpes miliares & erysipelata serpentina: nam breui sanantur.

RELIQVA duo genera facie & fructu superiori se- 11. & 111.
descripuit. re respondent, sed flores colore variant: etenim secundi flores, licet forma priori sint similes, colore tamen flauo sunt, & secundum pediculum nonnihil rubent: tertij flores hyoscyami floribus magis accedunt. Ceterum neutro ex postremis duobus vtuntur, nisi ad necem inferendam. Nihilominus tamen Brachmenes medici ex secundi semine (quod floribus est flauis) cataporia faciunt, granorum piperis magnitudine, magna sanè efficacia ad sistenda alui profluvia, quibus adiuncta sit febris ardens; atque etiam in dysenteria: Fiunt verò hunc in modum cataporia.

℞ seminis secundi generis drachmam vnam, piperis nigri & longi, sandali albi, atincar, radicum Bilsa (adsertur ea ex Bengala & Patanne montibus) foliorum Bangue, singulorum dimidiam drachmam: omnia ista diligenter cum aqua

304 CHRISTOPHORI A COSTA
aqua terunt in marmore, quo pictores suos colores terere
solent, deinde catapotia efformant, è quibus exhibent quan-
tum commodum videtur.

Nux Me-
thella est
Stramo-
nia fru-
ctus.

MEA est cum aliis plerisque opinio, ut nucem Methel-
lam Stramoniam fructum esse credam, qui per omnia simili-
lis est fructui Daturæ: atque si nonnihil ab eo differt, id lo-
corum varietati adscribendum censeo.

Tatula.

Quantum ex Daturæ primæ descriptione colligere li-
cet, eadem est cum Turcorum, qui Cōstantinopoli vivunt,
Tatula, cuius usus illis perquam familiaris est.

Nec abluere ab ea videtur illud Stramoniam genus, cuius
Yemen Oeniponte ex Sermi Archiducis Ferdinandi aula
Viennam Austriae primùm delatum & Nobilibus maronensis
anno 1583. communicatum, sequente anno in meiorum
hortis natum est. Illius stirpis descriptionem atque iconem
non incommodè huc inferri posse existimaui.

Est autem vulgari Stramoniam longè maius, quodque hu-
manam altitudinem non modò æquet, sed etiam plerumque
superet: crassos habet caules, nonnunquam brachiales, læves,
ditutiùs virentes, multis alis præditos, ad quas nascuntur am-
pla & viridia folia, maiora quàm in vulgari, magisque laci-
niata, vti ferè in nonnullis Attriplicis siluestris generibus,
præsertim eo quod vulgo pedem anserinum appellant, sed
ampliora: flores in alis singulares, vulgaris floribus forma
& colore quidem similes, sed minores & ferè inodori: qui-
bus excussis succedunt capita, non orbiculata, vt in vulgari,
sed oblongiuscula, maiorem nucem Juglandem cū suo ope-
rimento æquantia, & quatuor sulcis secundū longitudinem
quodammodo diuisa, firmisque aculeis modò longis, modò
breuibus munita, quæ per maturitatē à summo in quatuor
partes dehiscunt, & octonas cellulas ostendunt, semine ini-
tiò rufescente, deinde nigro, planiusculo, rugoso plenas, quod
facilè à vento excutitur, non autē pulpæ inhæret vt in vulga-
ri, sed illo etiam minus est. Tota plâta grauitè spirat, & spa-
tulæ foetidæ, siue Xyridis vulgo creditæ, odorem æmularur.

Floret ætate, semē Autumno maturescit. Austriacæ do-
biles Matronæ, Schönappfen appellant.

DE BANGVE.

BANGVE simile ferè est Cannabi, cuius Dioscorid. lib. 3. meminit. Caulem habet quinque palmorum lōgitudine, quadrangulum, colore dilutiùs virente, fractu contumacem, nec adeò concanum, vt cannabinus caulis, cuius cortex nō minùs quàm illius in fila duci potest: folia cannabina supernè virètia, infernè incana lanugine pubescètia, gustu terrestri & insipido: semen cannabino minus, neque adeò candidum:

Bangue descriptio.

INDI semine & foliis vescuntur, cum vt validiores in te venerea fiant, tum ad excitandam cibis appetentiam.

Eius vilitate.

FIT ex hoc Bangue compositio vulgaris admodum vsus in iis regionibus, ad varios effectus: etenim magnates & militia prefecti, vt laborum oblitii securiùs & liberiùs dormiant, seminis & foliorum in puluerem redactorum, quantum videtur, sumunt, illiq; addunt Arecam siue avelanam Indicam viridem, & opij nonnihil pro arbitrio: omnia saccharo excepta deuorant: si verò in somno varias rerum species sibi obuersari cupiunt, addunt selectissimam Camphoram, Caryophyllos, Nucem moschatam & Macis: si verò hilares esse volunt & faceti, & presertim in venere procliuiores, ambaro & moscho additis saccharo excipiunt, & electarium faciunt.

Compositio.

Ad quid proficit.

MULTI mihi affirmarunt, huius semen & folia ad libidinem ciendam mira esse efficacia: vnde colligere licet, nihil affinitatis habere cum Cannabi, licet illi admodum similis sit, quandoquidè auctore Dioscoride loco supra dicto Cannabis calida & sicca est, & genituram exstinguit.

DICITVR Arabibus Axis; Persis, Decan, & plurimarum aliarū regionū incolis Bāgue; Turcis Asarath.

Nomenclatura.

* Sed & hoc Bangue plurimam affinitatem habere videtur cum Turcorum Constantinopolitægenium Mastac: quo ad varios effectus vruntur: nonnulli etiam vescuntur excitandæ venere gratia.

Mastac.

DE HERBA VIVA.

Herbz viuz
nomenclatura.

NONNULLIS Aſia locis planta quedã inuenitur, vulgo Herba viua nuncupata, à circumforaneis illis, loques appellatis, Herba amoris, ab Arabibus & Turcis Suluc, & à Perſis Suluque.

Eius hiftoria.

EXIGVAM habet radicem, è qua ſupra terram exiunt octo ramuli duos digitos longi, foliis vtrinq; in ordinem digeſtis & inter ſe reſpondentibus ouuſti, que plurimũ ad Erui tenella folia accedunt, nec diſſimilia ſunt foliis prioris Polypodij, cuius iconem Lacuna exhibet lib. 4. cap. 187. ſed longè tenuiora, & vtrinq; leuia, & grato virore oculos paſcentia, vti Tamarindorũ folia: è medio radicis capite exiunt pedunculi (nam caule caret) quatuor, ſinguli ſuum ſtorem ſuſtinentes flauum, aſpectu pulcherrimum, minori- bus Caryphyllis ſimilem, ſed ſine odore.

Natales
Mira cõſta
natura.

NASCITVR calidis & humidis locis.

ADEO mira eſt huius plãtule natura, vt eã humana ratio aſſequi nequeat. Nã cum maximè viret, gratiſſimaq; eſt aſpectu, ſi quis illam apprehẽdere cupiat, ilico folia contrahit, atque ſub tenues ramulos recondit; ſi verò apprehendat, ſubitò adeò marcida conſpicitur, vt exſiccari putet: ſed quod maiore admiratione dignũ eſt, ſi manũ retrahat, ilico ſuũ nitorem recuperat, & toties marceſcit aut reui- reſcit, quoties comprehẽditur, aut manus ab ea retrahitur.

MIRI autẽ relatum eſt, Philoſophũ quendã in Malabar, dum nimis curioſè huius plãte naturã obſeruare cupit, amentem eſſe redditũ. Plantã ego conſpexi, eamq; cum ſuo ceſpite, ipſam minimè contingens, erui, & in hortum quendam tranſtuli, vbi permãſi; at fatuam minimè vidi.

Facultates.

INTERROGATI à me nonnulli indigena medici, an aliquas huius plante facultates perſpectas haberent, illamq; in vſum medicum adhiberent, affirmarunt vtilent eſſe ad virgines corruptas in integrum (ſi credere fas eſt) reſtituendas, & ad reconciliandum amorem mira eſſe effi-
cacia.

cacia. Gentilis medicus & pro ea regione satis doctus, cum ad eò cupidam cognoscendi huius herba facultates conspiceret, ait, vnā se edoctrum ad eò compertā & certā, vt cernicē pro pignore deponeret, nisi sic se habere comperirem. Nēpe vt illi cuiuspiā mulieris, qualiscunq; etiā status, nomen modò indicatē, se effecturū vt illa in omnibus mihi obsequeretur, dummodo ex ipsius prescripto herba vterer. Sed conditionē respui in re tam illicita. Nihil igitur aliud post diligentem inquisitionem de hac planta intelligere potui, quā apud Gētiles, presertim verò Brachmenes Canarinos & Iogues in magna estimatione esse.

QVODAM die mihi accidit plantas conquirenti non procul à flumine Mangate, vt Gentilē quendā humi sedentē & verba quadam obmurmurantē, tanquā oraret, fortē conspicerē; quem cum cōpellaſsem, nihil respondit, sed meo interpreti, quem comitē duxeram, manu duntaxat innuit: is hominē intelligens, celeriter se se inde proripuit, meq; sedere iussit, inquiens Gentilē illum incantatorē esse cuiusdā illius regionis Capitanei quē Caymal appellat, & istic sortes iacere supra Herban viuan: id fieri solere repurgato prius circa ipsam plantā solo ad hominis longitudinē, recitariq; quedā concepta verba, & expectari primam auem aut rē animatam quæ istā plantam prætergredetur dum verba obmurmuraret, cuius sanguine (si comprehendere posses) perluenda esset, sin minus, alterius eiusdem speciei, idq; cum multis ceremoniis, quas prætermitto, cum indigna sint vt scriptis mandentur. Conspexi deinde istam plantam siccam inter supellectilem mulieris prostituta pudicitia.

* Ea esse videtur quam Garcias libro Aromatum describit foliis Polypodij, nullo nomine addito. Nec ei fortē abſimilis Aeschynomene Apollodori, quæ appropinquante manu folia contrahat, vt refert Plin lib. 24. cap. 17.

DE HERBA MIMOSA.

ALIA planta inuenitur in quibusdam hortis quinque palmorū longitudinis, & vicinis arbutis aut parietibus in-

Herba mimosa hiltoria,

cumbēs, tenui caule, elegāti virore prae dīto, nec admodū rotūdo, per intervalla exigua & pungētibus spinis obsito, foliis superioribus haud absimilib⁹, filicu femina foliis minorib⁹.

Natales.

G A V D E T humidis & petrosis: & Herba mimola nuncupatur, quoniam manu admota senescit & marcescit, manu verò remota pristinum virorem recipit, sed non adeo celeriter ut prior.

Natura.

N A T U R A M habet plurimum ab Arbore tristi differentem: nam singulis noctibus Sole occidente senescit & siccat quodammodo, sic ut contabuisse videatur: oriente verò Sole vigorem denuo recipit; quantoq³, Sol magis seruet, eo magis viret, totoq³, die folia ad Solem conuertit.

Odor & sapor.

O D O R E & sapore est Glycyrrhiza: vulgoq³, ab indigenis folia manduntur aduersus tussim, ad pectus repurgandum, & vocem clariorem: renum etiam doloribus visilis esse censetur, & recentia vulnera glutinat.

Vices.

Quibus eum plantis conueniat.

Multis notis haec planta cōuenit cū Foenograeco siluestri Tragi, siue Polygalo Cordi, & Glycyrrhiza siluestri Gesneri, cuius folia & radices degustata Glycyrrhizā sapiunt: nam eius folia noctu interdum contrahuntur (quod in multis leguminaceis plantis vsu venit) at spinis caret caulis, nisi pro spinis sumere libeat tenues illas & mucronatas appendices, sedi foliorum alatorum inhaerentes.

DE PINEIS NUCLEIS MALVCANIS.

A L I T V R in hortis quibusdam Malabar, tum etiam in nonnullis siluis sponte nascitur Arbor magnitudine Pyri, cuius folia infernè diluto virore praedita sunt, supernè autē saturo, admodum tenella & mollia, qua gustata valde acris deprehenduntur, & linguam diu vellicant: fructus triangularis, auellanae magnitudine, interiùs in multa receptacula distinctus, in quibus semen est album, solidum, rotundum, pineo nucleo suo putamine exempto par.

Pineorū nucleorum descriptio.

Eorum vsus.

Eo fructu frequenter vtuntur Indi, cum in curandis quibusdam morbis, tum etiam in suis nequitiis.

B I N O S eiusmodi nucleos tenui membrana, qua illos cōtegit, liberatos terūt, & clysteribus vulgaribus admiscēt, aduct-

aduersus Sciaticam, & vrina difficultatem: seu propinant cum gallina iuscule ad educēdos putridos, lentos, crassosq; & frigidos humores, & asthmaticos curandos, aduersus quem morbum plurimū cōmendant, & frequenter vtuntur. Ex aqua tritus impetigines inuncta, primū tamē diligēter confricata & abrasa, probē & breui temporis spatio curantur: sed admodum vrunt, vt experientia didici.

IMPROBÆ etiam mulieres illatum prouinciarum, suis maritis parū aque, quatuor grana sine nucleos edendos præbent, vt eos interimant.

VVLGO appellatur hic fructus Piñones de Maluco, Fructus nomenclatura. hoc est, pinei nuclei Malucani, quod istis frequētes sint arbores hunc fructum ferētes, multusq; & familiaris admodum sit illius vsus in purgationibus: à Canarinis Gepalu.

DE CHARAMEIS.

HVIUS arboris duo sunt genera: Vnum Messili amplitudine, foliis Pyro similib⁹, dilutè virēibus, fructu auelanis simili, admodū flauo, elegāter in multos angulos desinente, sapore omphacij, & grata aciditate, quem vel immaturum vel maturum vel sale conditū vulgariter edunt. Duo genera. Pictis descriptio.

ALTERVM genus eiusdē est magnitudinis, foliaq; Alterius historia. habet Malo minora, fructum verò priore maiore, cuius decocto cū Santalis aduersus febres vtuntur Canarini medici.

CRESKIT in siluis & mōtib⁹ procul à mari distans. Natales.

E primi generis, quod secundū aquas nascitur, arboribus, seligunt Decanini & Canarini eam qua lōgius à mari abest: huius radicis corticē (cui lacteus succus inest) quatuor digitorum longitudine sumentes cum drachma sinapi probē terunt, & asthmaticis exhibent: valenter enim purgat per aluū & vomitum. Quod si immodica subsequatur euacuatio, Carābolæ fructum vnum viridē edūt, vel aceti Canarini haustū sumūt (quod nihil aliud est quàm aqua decoctionis orizæ vno aut altero die reseruata, donec acetat, Canarini aceti vices præbēs, & medicū vsu præstās)

Et, si profluvium non cessat, agris caput frigida abluunt.

MAGNVS est horū Charameis vsus in illis prouinciis; Et ad orexim ciendā, edere solēt immaturos, maturos, salitos, vel sale Et aceto conditos, vt antè dixi; aut aliis edulis, quibus aciditatem conciliare volunt, admiscent.

Nomenclatura.

VOCANTVR in Canara, Decan, Arazauali; vulgo Charameis; Arabibus, Persis Et Turcis, Ambela.

DE HERBA MALVCANA.

Herba Malucanae historia.

DVORVM aut triū cubitorum longitudinē adquirat hac planta, nonnunquā etiam locis vberioribus Et humidis, quinq; cubitos superās, eleganti vitore praeclara, caule tenui, tenero, nō nihil cōcauo, imbecillo, Et, nisi vti Iasminum pergulis sustineatur, humi sese diffundente, quemadmodum bedera; Et multos ramos spargēte, qui subinde radices agunt vt Mētha Et Melissophyllon; adeoq; serpunt, vt planta sola, vel ramus transpositus, breui temporis spatio magnum locum occupet: folia habet tenella Et mollia, in ambitu serrata, magnitudine Et forma Sambuci foliis respondentia: florem croceum Chamemeli flori admodū similem, paulo tamen maiorē. Toto anno viret Et luxuriat.

Nomenclatura.

VVLGO nuncupatur Remedium pauperum, Et destructio Chirurgorum; Canarini Brungara aradua appellant, id est, quae flore est croceo.

Vsus.

FREQVENTER vtuntur cūm in Maluco (vnde primam originem traxisse creditur, quòd istic abunde nascatur, Et plurima admisceatur Chirurgicis remediis) tum in omnibus India prouinciis, in quibus diligenter colitur, Et in pretio habetur, nec iniuria.

Exeuvaguerum murecf. Scax.

COQVNTVR huius planta folia in oleo, Et cum cera inspissantur vnguenti modo: mirificè curat id vnguentum omnis generis vlcera cūm recentia tum antiqua, etiam si sanguinolenta, sordida, cuniculosa, maligna Et putrida sint: mira esse efficacie deprehendi in tibiatarum vulneribus inueteratis, Et recentibus vulneribus.

ALIA

ALIA est praeterea huius stirpis vtenda ratio. Alia huius stirpis vtenda ratio. Eius enim caulem & ramos superiore cortice denudant, & sumunt membranã illam tenuem qua media est inter exteriore corticem & caulem, quaq; facile, vti in cannabi, reuellitur: eam oleo nucis Indica madentẽ, ipsius planta foliis inuoluunt, & sub cineribus calidis reconclunt: vbi incaluerit & emollita fuerit, conterunt, & recentibus cruentisq; vulneribus imponunt, seu grandia sint, seu minima: & paucis diebus non sine admiratione conglutinant absq; vlla inflammatione aut apostemate: lenit enim dolorem, sanguinisq; fluxum cohibet; breuiter, nullo alio medicamento adbibito omnino ad cicatricem perducit: singulare etiã perhibent esse remediũ aduersus nervorũ punctiones & vulnera.

EODEM praeterea modo adhibetur in apostemate Vires variæ aperto ad emundandum, carnem generandum, & ad cicatricẽ perducendum: item in inueteratis vlceribus & cuniculosis, in quibus ea solummodo irrita interdum apponitur.

PORRO quoniam ista remedia huius planta certissima sunt, vulgariter eis vtuntur in vniuersis illis prouinciis, & magna habet in aestimatione: multi praeterea alij, qui inde nauigant, vnguentũ ex hac herba cũ oleo & cera cõfectum, secũ efferre solent, tantam fiduciam in eo collocantes, quasi omnia Chirurgica remedia apud se haberent: itaq; quacunque occasione, in qua chirurgorum opera requiri posset, subitò ad vnguentum ex herba Malucana cõfectum confugiunt, tanquam indubitatum remedium.

DE SARGAÇO.

IN celebri illa nec minis metuenda nauigatione del Sargaço (sic enim totũ illud Oceani spacium à decimo octauo gradu ad trigesimũ quartũ ab æquinoctiali ad Septentrionẽ tendens, qui in Indias nauigat, appellant) cõspicitur profundũ & spatiosum aquarum tectũ herba quadã Sarguaço nũcupata, palmũ longa, tenuibus ramulis in glomos cõnoluta, foliis angustis, tenuibus, & dimidiam vnciam lon-

Vbi Sargaço inuenitur.

gū, in ambitu admodū serratis, colore subrufo, gustu insipido, siue insensibili mordicatione pradiō, qui potius ex aqua salugine cōtractus, quā ipsi planta inuetus videatur. Ad singulorū foliorū exortu inhaeret semē rotundū vti granum pipere vani & vacui, tenui corallo albo, interdū autē corallo rubro & albo omnino elaboratū, tenerū admodū diū primum ex aqua educitur, & durū si exsiccati sinatur, sed propter tenuitatē admodū fragile, salsa aqua plenū. Nulla radix in hac planta cōspicitur, sed sola rupturæ vestigia apparent, atq; in profundo arenosēq; maris alueo nasci, tenuesq; radices obtinere credibile est, tamen si nōnulli opinentur rapido aquarū, quæ ex multis insulis in Oceanū influūt, cursu istā herbam euelli & simul trahi. Cū eam opinio- nem pertinaciter tueretur naucleris illius nauis quæ vehe- bat, subortaq; esset inter nauigandum hoc mare malacia, quantū acies oculorū extēdi potuit, id vndiq; ista plāta cō- tactū vidimus, demissisq; nōnulli iunioribus nauis qui eam herbā à nauis propellerēt, aquāq; repurgarent, aperte con- speximus eius herba glomos simul implexos ex alto mari emergentes, vbi demissa bolide nullus fundus rēari potuit.

Eius plantæ
virtutia.

Hæc planta aceto & sale condita eiusdem saporis est cum Crithmo, siue fœniculo marino, & in eius penuria su- mi posset, tum etiam Capparum loco à nauigantibus edi. Insi illam recentem è mari sumptam capris, quas in nauis vehebamus, obici, & auide sane vescebantur.

Facultates.

NULEAS eius facultates comperi, sed quidam è no- stris nauis vrina difficultate laborans, & arenulas crassos- que humores euiciens, crudam eam & coctam forte edit, quoniam illi bene fa- eret; paucos post dies affirmavit mihi magnum ex illius esu se sentire commodum, secunq; detu- lit, vt, peracta nauigatione, in continenti vteretur.

Lenticula
Marina.

• Considerandum an non sit Lenticula marina serratis foliis nostri Lobelij, cuius iconem inter marinas sursas ad Observationum calcem exhibet.

SIMPLICIUM
MEDICAMENTORVM
EX NOVO ORBE DELA-
TORVM, QVORVM IN
MEDICINA VSVS
EST, HISTORIA;

Hispanico sermone duobus libris descripta à
D. NICOLAO MONARDIS,
Hispalensi Medico;

*Latino deinde donata, & in vnum volumen contracta, in-
super annotationibus, iconibusq; affabre depictis illu-
strata à CAROLO CLVSIO Acrebate.*

TERTIA EDITIO, AVCTIOR ET CA-
stigator ex postrema Auctoris recognitione.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.

M. D. XCIII.

SIMPLICIUM

MEDICAMENTORVM

EX NOVO ORBE DELATO-

RVM, QVORVM IN MEDICINA

VSVS EST, HISTORIA.

Copal & Anime.

VO resinarum genera multum similia ex Hispania noua adferuntur, quorum unum Copal vocatur, alterum Anime.

COPAL resina est admodum candida, & lucida, & transparentis, magnis fragmentis, Diacitri valde transparentis haud dissimilibus; satis odorata, sed non perinde vt Anime. Ea Indi in suis sacrificiis suffumigij loco vtebantur, hancq; ob causam Sacerdotibus in templis suis frequentiu vsu, adeo, vt cum Hispani nostri primum illuc appellerent, huiusmodi sufficibus natibus eorum admotis exciperentur.

Copal.

VTILIS est ad frigidos capitis morbos, & Thuris aut Anime vicem explet. Calida secundo grada, humida primo. Resoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.

ANIME arboris est lacryma seu resina, alba, ad Thuris colore nonnihil vergens, verum Copali magis oleaginoso. Defertur grana Thuris, sed crassioribus, quae contracta luteum colorem ostendunt instar resinae: gratissimi ac suauissimi est odoris; & prunis imposita, facile consumitur.

Anime.

DIFFERT ab Anime Orientali, quod neque tam candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis fragmentis adfertur transparentibus, * ita vt nonnulli Charabe seu Succini specie esse suspicari sint, quam Ambarum colligatum nuncupant, e quo sberula precaria tornatur, cum nihil sit minus: nam Charabe Bitumen est, cuius magna fragmenta hauris ferreis e mari Germanico eruuntur,

Anime orientale.

Ambarum colligatum;

Charabe, & eius natalis.

viret

vispote quod è fontibus in ipsomari manat, Bituminis modo, atq. aëri expositum statim cogitur & desatur, ut concingere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, qua in fragmentis illis conspiciuntur. Unde eorum error colligitur, qui Populi lacrymam aut Pini esse putarunt. Hermolaus Barbarus, vir doctissimus, ait Anime Orientale colligi vicinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomine, Anime vocari.

Succinum non est lachryma.

Anime Americae.

NOVÆ Hispaniæ Anime colligitur ex arboribus mediocris magnitudinis, vulneratis, non aliter quam Thus aut Mastiche.

Anime facultates.

HVIUS usus est in plerisque, sed capitis praesertim morbis, à frigiditate provenientes, & defluxionibus purgationes subsequentes, & cubiculis per hiemem (etenim aërem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem volentibus, suffitis, quinetiam ipso capite, si qui cephalicæ & hemictantia laborant; nam caput roborat.

MISCETUR emplastris & Ceratis, ubi roborare, & frigidos humores, flatusq. resolvere opus est. Thuris vicem supplet, cum in suffitibus, cum in iam dictis. Cerebrum roborat, emplastri modo adhibitum, atq. etiam ipsum ventriculum reliquasq. partes nervosas, Cerati modo, tertia parte cera admista; atque sic gestatum diutius, & subinde renouatum, frigiditatem è quacunque corporis parte elicit. Calida est secundo gradu, humida primo.

Xolocheopalli.
Copalcahuil.

Constat in Mexicana Historia duo Copalis genera facit; alterum rugosum, quod Xolocheopalli vocari dicit, molle, Thuti similis; alterum, multo praestantius, Copalcahuil, quod plerique n. yriham existimarunt. Vulnerata arbore guttarum stillat liquor albus, qui statim concretescit.

Qui plura de Orientali Anime volet, legat nostras annotationes in cap. 8 lib. 1. Historiæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Anime fragmento, quod aliquot uncias pēdebat, donatus sum ante biennium à doctissimo Hugone Morgano, Pharmacopola Londinensi.

Toçor-guebit.

Refert Frigolus, in India Occidentali arborem inueniri Toçor-guebit, id est, lignum de siderij seu exoptatum, dictam, Populo similem, summi candoris, cuius materies, ob candorem, laeuorem, & splendorem, summe expetebatur ad idola fabricanda. Sub eius cortice nascitur

scitur Gummi seu Resina, Thuri nostro similis, sed candidior, & minoribus fragmentis, quo illis viuitur, ut nos Thure.

Tacamahaca.

DEFERTUR item ex Noua Hispania aliud Gummi seu Resinae genus, ab Indis Tacamahaca vocatum, quod Tacamahaca nomen Hispani retinuerunt. Colligitur vulnata arbore, magna ut Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber est, Paeonia seminis modo.

PLURIMVS huius vsus est apud Indos, praesertim in tumorum omni genere: nam eos mirabiliter resoluit, maturat, & tollit, uti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis provenientes.

COLORE est Galbani (nec desunt qui idem esse putent) unguibus albis, uti Ammoniacum, odore graui, atque etiam sapore, ita ut prunis iniecta, & naribus adnota, mulieres vteri suffocatione laborantes ilico liberet. Umbilico emplastrum modo imposita, vterum suo loco retinet: ad quos vsus ad mulieribus est familiaris, ut ab omni maxima ex parte absumatur, quandoquidem efficacia experiantur ipsius remedii, cum in vteri suffocationibus, tum in roborando ventriculo. Nonnulla deliciae ambaram & moschum addunt. Maxime utilis est, ad resoluendos & tollendos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis provenientes, emplastrum modo adhibita. Eiusdem est efficacia in tumoribus frigidis, quos resoluit, maturat, & absumit ilico. Non quiescit, sed ita tenaciter semper adhaeret, ut auferri, nisi opere absoluto non possit.

EXPERIMENTO comprobatum est, qualescunque defluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad utramque aurem, aut eam, ad quam sit defluxio, adpositam. Temporibus a thibita cerati modo, defluxum in oculos, aliaque faciei partes detinet. Dolorem dentium sedat, dentibus, etiam corruptis, induta: atque si hac dens corruptus vstuletur, prohibet ne corruptio longius serpat. Pectori & humeris ut emplastrum imposita, dolores eorum finit.

Emplastrum
Stomachicū.

Ex ea, Styracis tertia parte, & Ambari momento, fit emplastrū stomacho lōgè utilissimū: siquidē illū roborat, appetitū ciet, concoctionem iuuat, & flatus discutit. Eodē modo cerebro imposita, eū roborat, & dolores aufert. Magna est efficacia. in doloribus coxendicis, & omni articulorum morbo, praesertim si ab humorib⁹ frigidis aut mixtis proueniat: quoniam praeter resoluendi facultatē, etiā adstrictionis particeps est, qua de causa mirū in modum partes roborat.

SO LA iuncturarum aut neruorū vulneribus imposita, ea curat: nā statim suppurat & spasmum prohibet. ego tertiā partē cere admisceo, quoniam facilius inducitur.

IN summa, adeo celebris est eius vsus, ut plebs ad qualemcumq; dolorem aliud remedium non norit, modo non sint inflammationes admodum calidae: sed & in his admodum utilis est, in morbi declinatione, ad discutiendum, qui sapererat, humorem. Calida est initio tertiij gradus, multa adstrictionis particeps, & sicca in secundo.

Caraña.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomē Dei, defertur resina colore Tacamahaca, sed splendidi-
dior, liquidior, ac densior, lingua Indica Caraña dicitur, quod nomen etiam apud Hispanos retinuit, odore Tacamahaca, sed grauiore. Pinguis est & oleaginosa, ideoq; tenax sine multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentū nouum est, quod decem annis elapsis primū huc illatum est.

Caraña fa-
caliacca.

E A vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. Ad eosdē morbos laudatur, quos Tacamahaca curare solet, & minore tēporis spatio vires suas exerit: sic ut quos Tacamahaca nō curarit, Caraña sanat. Exēplū vidimus in eo qui ob humeri cruciatus iam multo tēpore brachiū mouere non poterat, tamen si Tacamahaca vsus esset: sed postquā Caraña uti cepit, triduo sanitati restitutus est.

M I R A est eius vis in iuncturarum doloribus: nā imposita, facile illos curat, modo nulla sit calidorū humorum influxio.

influxio. Tumores inueteratos dissoluit, defluxiones humo-
rum frigidorum aut mixtorum sistit: ad quosuis neruorum
& cerebri dolores valde utilis: Vulnera q̄, recētia, neruorum
presertim & iuncturaruū, nullo alio admixto medicamento
sanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimat, pone
aures atq. temporibus imposita. Excedit secundum caloris
gradum, Colligitur vii superiores, vulueratis arboribus.

S E D ex eadem Carthagine noui regni prouincia, alla-
ta ad nos est Carañã quaedam purior, & Crystalli modo Carthaga pu-
limpida, superiore multo prastantior, utilior, & odoratior. ^{rior.}

Oleum Cicinum.

G E L I S C O, noua Hispania prouincia, oleum seu li-
quor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis, Hispani <sup>Oleum ficus
infernalis.</sup>
nomen indiderunt, eo quòd ex arbore cum fructu, cum foliis
simili Ricino, sed in maiorem altitudinem, ob solis vberta-
tem, excrefcente, elicitur.

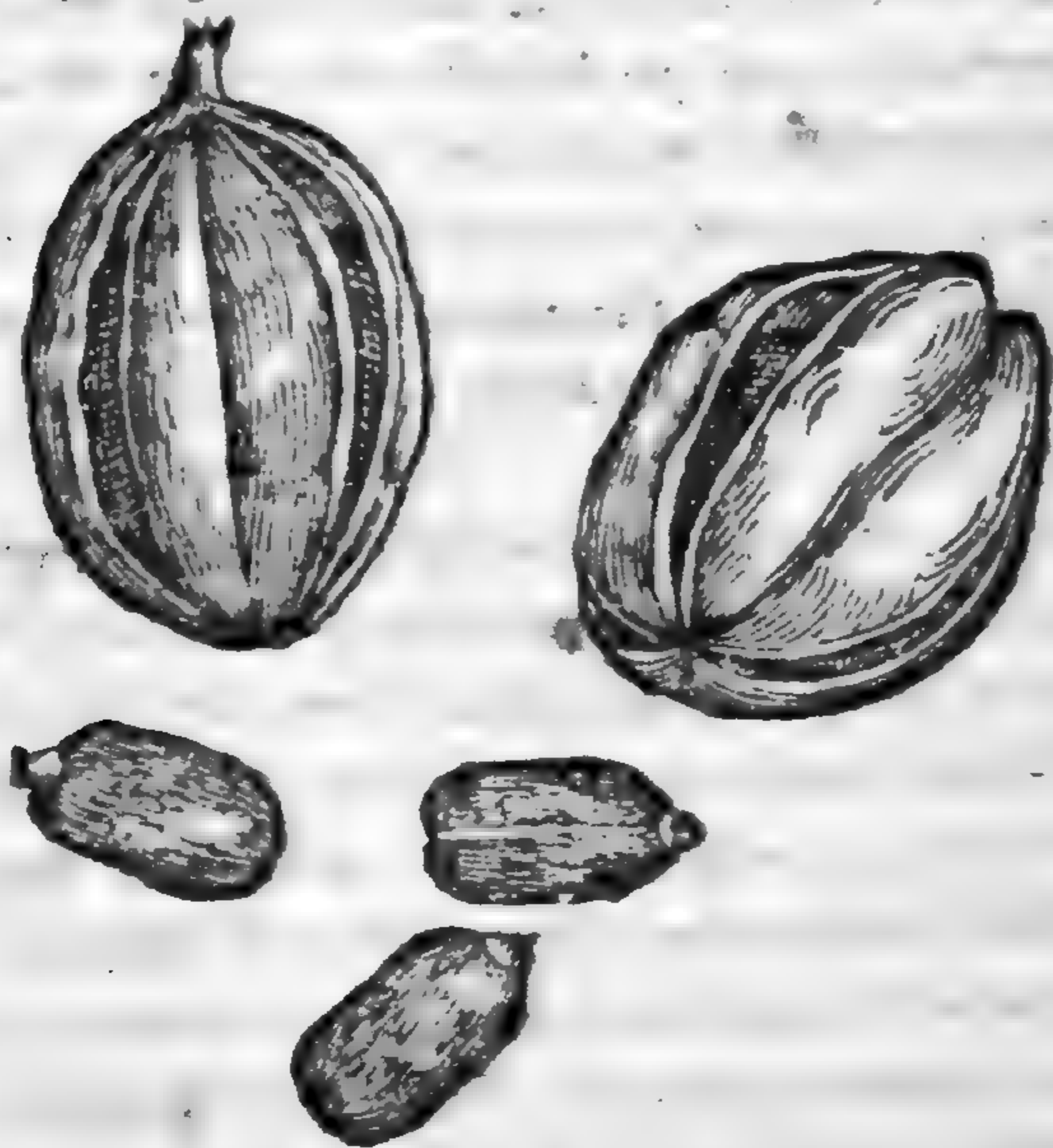
E A D E M verò ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam <sup>Oleum di-
cicidorum
ratio.</sup>
docuit Diosc. lib. 1. cap. 30. hoc est, confuso semine, deinde
in aqua cocto, postremum oleo innatante cochlearibus ex-
cepto. Hac eliciendorum oleorum ratio è seminibus & fru-
ctibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam
expressionem norint: sed etiam hoc oleum isto modo quam
expressione facilius elicitur.

M A G N I S viribus pollet istud oleū, veluti experien- <sup>Olei Cici-
nũ
facultates.</sup>
tia, & multo eius vsu comprobatum est, cum in India, tum
in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis pro-
uenientes sanat, omnes tumores dissoluit, flatu q̄, discutit,
presertim vētris, eam q̄, ob causam non modò in Anasarca
utile, sed in omnibus hydropisis generibus, si, vētre illo inun-
cto, aliquot gutta vino aut alio liquore commodo excepta
sorbeatur, etenim aquas enacuat, quod etiam minore noxa
facit, clysteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus
& flatibus liberat: & coli doloribus utile, si partes affecta eo
inungatur, & aliquot gutta le sumantur. Efficacius subue-
nit

nit Ilei doloribus, vt experientia didicimus. Articulorum morbis, à causa non admodum calida natis, auxiliatur, humorem euacuando, si aliquot huius olei gutta pingui iure gallinae dissoluta sumantur. Contractos artus, si eo inungantur, curat, nervos molliter distendendo. Stomachum, vterum, & Venem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atque vètris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinentur. Ad psoras & vlcera capitis manantia valet: confert auriū doloribus, & surditati; omnibus præterea cutis vitiiis, præsertim faciei; varosq; mulieribus plerumque infestos illitu expurgat.

CALIDVM est initio tertij gradus, humidum secundo.

RICINVS AMERICVS.

Hoc Ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America adferri cepit, vulgari paulo maius, cuius operimentum seu siliqua illa triangula quæ semina continet, tuberculis asperis non est obrita, vt in vulgari; sed læuis & cinerei coloris. Ipsam granum siue semen vulgari simili,

simile, nigrum tamen & non maculosum ut illud, mirifica (ut aiunt) purgandi facultate præditum: nam etiam si dimidia tantum unius grani pars sumatur, valenter superne & inferne purgare ceserebat qui mihi dabat & Curcas istic ab incolis vocati.

Et quandoquidem in ricini mentionem inclisimus, videre memini, dum Hispanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fretum Herculeum, aliisque maritimus Bæticæ locis, Ricini plantas crassitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatas instar aliarum arborum: hi rami (multis enim annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno putari solent. Exactissime sanè conueniebant Dioscori. descriptioni. Refert etiam Bellonius lib. 1. obseruat. cap. 18. magnas in Creta insula Ricini arbores se obseruasse. An verò his similis sit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, planè ignoro, cum qui inde fructum attulisse, arboris formam describere non possit, & siccum, qualem hic exhibeo, dumtaxat viderim.

Bitumen.

IN Cuba inueniuntur fontes iuxta litus maris, Bitumen nigrum picis instar emittentes, grauis odoris, quo Indi in morbis frigidis vtuntur. Hispani seruit picandis nauibus, quia picis naualis similis est, sed seuo admisto, ut melius induci possit. Veterum Naphtham esse puto, cuius duos fontes Babylone inueniri Posidonius refert, alba & nigra.

Nos hoc Bitumine vtimur in vteri morbis, quod eum suffocatione liberet, Naribus admotum, aut vulua inditum.

CALIDVM est in secundo gradu, & humidum in primo.

Ambarum.

NUNC mittit nobis Florida noui orbis prouincia Ambar quod vocant Grileum, idq; in litus eiectum inuenitur à Canauerat ad promontorium vsque D. Helena.

VARIA est circa eius originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum, illico densatur, ut solent pleraq; quæ sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aqua exempta, durantur, ut Corallium, Succinum.

SOLVS Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius meminerunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimumque id esse quod à piscibus deuoretur.

Ambar non
est iperma
Balena.

INDE conuellit eorum opinio, qui Balenarum spermata esse asserunt, ex eo decepti, quod interdum in Balenarum ventriculo inueniatur, quae illud aquae innatans nonnunquam deuorant, alimentum esse existimantes.

VERVM est, meo tempore Balenae circa Canarias, quas fortunatas insulas putant, captae, in qua inuenta sunt plusquam quatuor Ambari arroae [ponderis .: pud Hispanos genus quod 25 libras pendet] siue centena libra: postea tamen infinitas Balenas cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.

SED & qui ex Florida adueniunt, referunt Balenas in illo mari versari: quas tamen si cum suis catulis necarint, in neutris Ambarae reperisse. Illos catulos porro Americani summa dexteritate in hunc modum capere solent. Summo longo & forti fune cui innexus sit laqueus, cymbam ingreditur Americanus, & Balena cum suis catulis aduenienti obviam progreditur: vni ex catulis vicinior factus insilit. & laqueo rostrum induit. Illico id sentiens catulus in aliud se mergit vna cum Americano ipsum amplexante (summi etenim natatores sunt Americani, diuque in aqua persistere queunt) Balena autem catulo respirare volenti, summum aquae repetere necesse est: interea Americanus per eius nates, siue meatus illos quibus respirat, cuneum vel paxillum acuminatum pugno adigit, ut minimè excuti possit: deinde laxato fune sua cymbam conscendens illum subequatur, donec obstructis meatibus respirare nequiescens suffocetur, & in terram eiciatur. Iucunda sane, ac non minus formidolosa est ista venatio: sed adeo industrii & audaces sunt isti Americani, ut etiam Caymanem (Lacerti siue Crocodili genus est binos, & triginta pedes longum) ferocissimum omnium, quae in mari versantur, beluarum, non minus Americanis occidere queat.

NON desunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris litus nascente fieri dicant, qui Aprili & Maio menses maturus, & odoratus est, quem decidentem vorant Balenae;

lene; quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit.

OPTIMI delectus est, ut nonnihil ad rubedinem tendat, album non aequè bonum, nigrum deterrimum. Ambari delectus.

EXCALFACIT, resoluit, roborat, quocumque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cū pinguedine quadā, qua emolliendi facultate prædita est.

VARIÆ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florum mali Arantiij siue Assyrii in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & nervos, & frigidos qui infarcti sunt humores resoluit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Alypta muscata assiduè gestatum. Ambari facultates.

EIVS solius, aut cū moscho & ligno aloës permixti, olfactu cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor & cordis vires rescipiuntur: ideoq; in pestis contagio illius odor adprimè utilis est; nec minùs his qui frigidis defluxionibus vexantur, conuenit, si capitis tegmina, atque etiam cubiculum vbi dormiunt, per hiemem eo suffiantur.

MAXIME prodest senibus, quòd illorū spiritus vegetet, cor & cerebrū roborat, & crassos lentosq; humores, quibus plurimūm abundat, extenuet, siue cibi indatur, siue vestes suffiantur, siue cerebro cordiq; regioni applicetur, siue vino, quo sibi faciem & manus abluunt, permisceatur.

SCOBi magneti, galbanoq; miscetur; & emplastri modo mulierū vmbilico impositū, vterū suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat: eius autem assiduus odoratus prodest vteri proidentis; suffocationibus verò, in Liquidambar dissolutum, & xylo exceptum, vteriq; ori inditum.

STERILITATI à frigidis humoribus orta, hac cōpositione mederi soleo, que recipit Ambari partes duas, rasura eboris tenuissimè trita vnam, pulueris ligni aloës partem dimidiam, cum algaliæ momēto: sunt catapotia, quorum tria pendencia drachmā vnam singulis triduis dabunt. Catapotia pro sterilibus.

tur, & emplastrum umbilico, pessum vteri colo imponetur, purgatis tamen prius vti decet.

Emplastrum
ex ambaro.

Catapota
aliã.

Ex eo, alyptamuschata, & styrace fit emplastrum scuti forma, quod stomacho adpositum, ipsum doloribus liberat & excafacit. Ex eadem massa facta pilula, & manè sumpta, flatus discutit, concoctionem iuuant, & appetentiam excitant: idem præstat ex vino odorifero manè sumpta hæc massa.

TRITVM ambar & cera lutea exceptũ, cordis regioni vtilissimè imponitur, ad sedandos dolores à fluxu aut alia quavis causa (modò calida non sit) prouenientes.

EADEM ratione qua senibus, melancholica laborantibus etiam conuenit. & paralyticis si eo aut eius mixtura suffiantur, aut cerebrum, totaque spina eo ungantur: etenim Ambar præ cæteris medicamentis neruos & cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, conuenit, siquidem illos excitat, & si assidue id odorantur, non tam facile, neque tam vehementer eo morbo corripuntur.

Ambar inebriat.

ILLVD admiratione dignũ, quod Simeon Sethi scribit: Si quis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum veluti ebriũ ferri; si verò iniiciatur vino, maximè inebriat.

Liquid-ambar & eius oleum.

RESINA quam Liquid-ambar, & oleosum quiddam, quod oleum de Liquid-ambar, vocamus, ad nos ex Hispania noua adferuntur, vtramq; odoratissimum, præsertim oleum, quod delicatioris & suauioris est odori.

Liquid-ambar.

Ocoçol.

EST verò Liquid-an-bar resina effluens incisis arboribus vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, cuius folia bederaceis similia sunt, Ocoçol Inai vocant, cortice crasso, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquid-ambar eiaculatur, cui cortex comminutus, odori causa admiscetur, vt scilicet suauius & diutius spiret in suffitibus.

VBI nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est
aëris

LIQVID AMBAR, ET EIVS OLEVUM. 325

aëris odor, adeò vt Hispani primum eò appellentes, istis aromata nasci, atque adeò eas aromatiferas esse arbores existimarent.

TANTA quantitate in Hispaniam infertur Liquidambar, vt mercium vicē suppleat, viribus & doliis eo impletis: eo etenim hic vivunt in suffitibus, odoramentis, pastillis, Styracis liquida loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adeò autem validus est, vt celari, etiam suffitibus non additum, non possit, & totas ades, si eius sit copia, atque adeò plateas suo odore impleat.

PLURIMVS in medicina illius vsus: nam calfacit, roborat, resoluit, & anodinū est. Cerebrum, per se illitum, aut aliis aromantibus admixtum, roborat, & doloris liberat, omnigenosq; dolores à causa frigida, emplastri modò impositum, mitigat. Ventriculo adprimè utile, stomachici instar adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuuat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.

CVM Styracis, Ambari, & Moschi momentò mixtum emplastri consistētia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus predictis morbis maxime prodest, eiuq; emplastri ob insignes facultates in hac vrbe laus est. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo.

EX eo recens collecto, & istis reposito, vbi per se tenuior eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquidambar nuncupant, elicitur, multo perfectissimum, illoq; longe suauius. Sunt qui expressione etiam eliciant, vt maiorem quantitatem colligant: nam chirothebis imbuendis plurimum absumitur.

UTILE est medicamentum ad plerosque morbos frigidos; nam calfacit, resoluit, & omnem tumorem emollit: itaque vteri tumoribus, & obstructionibus prodest, mensēque prouocat: Calidum ferè tertio gradu.

SCIENDVM tamen est, plerosq; liquidam istam

styracem ex India inferre non perinde bonam, quoniam è ramis eius arboris comminutis & coctis pinguedinem in-
natantem colligunt, venduntq; pro legitimo.

Eius arboris pampini & summitates in fasciculos collecti, vestibus & stragulis ab Indis inferuntur, odoris gra-
tia, in eumq; vsum Hispanis etiam vendunt.

Balsamum.

Balsamum.

LAVDATISSIMVS ille liquor, qui, ob excellentes
& mirabiles effectus, Balsamum, ad veri Balsami (quod
in Aegypto nascebatur) imitationem, nuncupatur, in Hi-
spania nova elicatur ex arbore Punica malo maiore, cuius
folia, vitice similia, serrata & tenuia sunt, Indi Xilo [Go-
mora Zilo] vocant.

Balsami ex-
trahendi du-
plex ratio.
Prior.
Alter.

FIT autē duobus modis. Vno, multis incisuris vulnera-
to arboris cortice, qui tenuis est, è quibus liquor emanat, te-
nax, subalbidus, excellētissimus & perfectissimus, sed aded
pauca quāitate, vt ad nos non inferatur. Altero, Indis ad-
modū familiari, in eliciēdis succis ex quavis arbore. Ramos
atque etiam truncos arboris assulatim & minutim conci-
sos, in leberem amplissimum iniiciunt, multa desuper ad-
fusa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum satis esse pu-
tant: igne sublato, frigescere sinunt, & conchylis oleum su-
pernatans colligunt. Id verò est, quod in has regiones inue-
bitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente. Odoris
suavissimi Vasculis argēteis, vitreis, stanneis, aut fictilibus
vitratis asservatur, aliam omnem materiem penetrans.

IN medicina huius vsus receptus est, nō nuperrimè, sed
statim eo ferè tempore quo Hispania nova nobis patefacta
est: nam cum Hispani Indos sua vulnera hoc succo gluti-
nare animaduertent, illos statim imitari ceperunt.

Balsami
estimatio.

CVM primū in Hispaniam illatum est, ob eius insi-
gnes facultates magna fuit, vt decet, estimatio: illius vn-
cia nunc viginti, nunc decem ducatis aestimabatur; at nunc
tempore, eius libra non pluris quàm tribus aut quatuor
ducatis

ducatis aestimari solet. Romam primum delati vncia centum ducatis venit: postea, tanta quantitate illata, vilescere cepit, & etiam gratis quodammodo dari, vt solet in rerum abundantia siue raritate plerumque contingere. Nam cum magno veniret, omnes eius virtutes admirabantur atque requirebant: postquam verò imminutum est pretium, nō aestimatur, cum tamen idem Balsamum sit quod fuit cum centum ducatis vncia venderetur.

ET sanè, licet nihil aliud nobis intulissent India, quàm hoc mirabile Balsamum, Hispanorum tamen labor in illis inuestigandis non inutilis existimandus est: etenim iā multis annis perit id Balsamū quod in Aegypto nasci solebat, nec vsquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus opt. max. illius loco Balsamum noua Hispania dedit, quod meo iudicio inferius non est Aegyptiaco, si mirabiles eius effectus & utilitates consideremus.

TRIFARIAM verò in medicum vsum recipitur: Balsami triplex vna. Nam aut interius assumitur, aut exterius inducitur, aut medicamentis chirurgicis admiscetur.

INTVS assumptum manè ieiuno vetriculo, asthmaticis vtile est, & vesicae doloribus: menses etiam ciet, vt & Interius assumptum. pesti modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttule vino aut aqua rosacea in cochleari excepta, & diluculo sensim in guttur instillata, sic vt linguā non contingant (nam Balsami sapor diutius in ore haerēs forsitan nauseā etiam moueret, nonnullis sanè cibi appetentiā deiecit) veteres stomachi dolores finiunt, ipsum roborant, colicemq; cōmendant & anbelitum. Iocinori prodest, obstructiones aperit, atque iuuentam conseruat. Magnae existimationis vir mihi probè notus, ab eius vsu nullos dolores sensit, & tamen si senex, tam validus est, vt iuuenis videatur. Phibificos leuat, & steriliū vterum expurgat, pesti modo adhibitum.

FORIS, calidum cum plumula illitum, omnes cruciatu ex humoribus frigidis proneniētes tollit, praesertim si Foris illitum.

lintheum Balsamo delibutum adponatur. Tumores œdematodes discutit & absumit : quamlibet corporis partem roborat. Caput illud, cerebrum reficit & fouet; omnemq; humorem noxiũ absumendo, dolores tollit. Paralyticis succurrit, cerebro, ceruice, spina, & ea parte qua paralyti tentata est, iunctis : eadem ratione ad omnes neruorum morbos & cõtractiones utile est. Stomacho illud, eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obstructionib; q; liberat, sicuti & lienem, quem etiam emollit. Nephritidem, nec non vètriculi dolores à causa frigida aut flatibus ortos, calidum loco dolenti impositum sedat : idem præstat panico calido inditum, sicq; adpositum. Urinam ciens & expellit illud. Summè laudatur in articulorum doloribus, præsertim coxendicum, quòd omnem duritiem & tumorem residuum discutiat.

**Cheirurgicis
medicamen-
tis inditum.**

CHEIRURGICIS remediis inditum, valde utile est: & quia molestum esset omnia enumerare, eius iudicio relinquo, qui illo vtetur, vt id scilicet aliis medicamentis commisceat, qua ad rem utilia esse indicabit. Vulgare sanè admodum est eo in recentibus vulneribus vti; nam statim illa sine suppuratione glutinat, quinetiam in eis utile, vbi contusio adglutinationem impedit; quòd statim digerat, & reliqua præstet qua ad vulneris vsque glutinationem necessaria sunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia censi possit: eaq; de causa pauca sunt in hac vrbe ades, in quibus non seruetur Balsamum. Neruorum, iuncturarumq; vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, cõtractionemq; prohibet. Capitis vulnera curat, modò cranium illa sum sit: sic etiam omnia recentia vulnera in quolibet corporis parte, modò sint simplicia. Antiqua vulnera, per se, aut cum alio vnguento impositum, emundat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, spina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxysmum, & illico quinque aut sex gutti illius in vino sumptis modo prædicto, horro-

res discutiantur, si ter aut quater id remedium repetatur.

G V S T V est acuto, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adstrictionis particeps esse, calidū & siccum in secundo gradu.

N V N C ex noui orbis continente magna quantitate inferri cepit Balsamum incisus arboribus extractum, iis similibus quæ in noua Hispania nascuntur, vbi Balsamum decoctione colligitur. Sunt autem eæ arbores vastæ magnitudinis, & ad radicem vsque ramosa, duplici sepe cortice, altero crasso Suberini modo, altero tenui, interno, materiem arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque corticem est spacio, incisione Balsamum educitur, alba limpidissimaq; lacryma suavissimi odoris, qui insignes facultates statim prodit. Et certum est illius guttulam potio rem esse, alterius quod decoctione extrahitur arroa, hoc est, 25. libris, tametsi miraculosos eius viderimus effectus.

Balsamum purius.
Balsami arboris historia.

H V I V S fructus (qui penes me est) exiguus pro arboris magnitudine: etenim ciceris aut pisi grano maior non est, amari gustus aliquantulum, inclusus extrema siliqua angusta, digitum longa, alba, & simplicis regalii Hispanici tenuitate. Eo fructu sese suffiunt Indi, ad capitis dolores & defluxiones.

Balsami fructus

Resina abiegna.

I B I D E M etiam colligitur liquor siue resina, quam abiegnam vocant, ex arboribus feris (que neque Pinus, neque cupressi dici possunt) Pino altioribus, & Cupressi modo rectis. In harum arborum cacumine vesicula quedam enascuntur magnæ, & parua, quibus contractis guttati m stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, sed tanto labore & molestia, vt multi viri exiguan admodum quantitatem singulis diebus cogant.

Resina Balsami facultatibus preda.

E I V S vsus est in omnibus ad quæ Balsamū convenit: siquidem vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida

330 RESINA CARTHAGINENSIS.

& flatulenta progenitos mitigat. Utilis item est stomachi vitiis ab humore frigido aut flatibus, sumpta ex modico vino albo, ut in Balsamo edocuimus.

Resina Carthaginensis.

Resina Carthaginensis, & eius facultates.

NUNC etiam nobis mittit Carthago noui orbis provincia resinam quandam purissimam & odoratissimam, abiegna aut Terebinthina Veneta multo praestantiorum. eisdem facultatibus seu maioribus praeditam, quam sit selectissima Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter iniici neruorum, articulorum, pedumq; vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam commoedo, ea elota & preparata matrona sibi faciem oblinunt.

Tabaco.

PLANTA Tabaco antiquitus in vsu fuit Indis, Hispania praesertim nouae accolis; ad vulnera curanda. Paucos ante annos in Hispania delata, magis ad ornandos hortos, quam ob eius facultates: nunc vero multo celebrior est ob facultates, quam propter elegantiam.

Picielt.

NOMEN legitimum apud Indos est Picielt: nunc

Tabaco.

Tabaco nomen ab Hispanis illi inditum, ab insula quadam eius nominis, vbi frequentissima nascitur.

Tabaco hispanica.

MAGNA altitudine assurgit, & interdum malum Assyriam, quam Limonē vocant, aequat, caule recto multis praegrandibus ramis brachiato: folio mali Assyriae ferè, sed ampliore, veluti Oxylapathi, colore viridi diluore, & aliquantulum hirsuto, vti tota planta est. Florem fert in summis ramis Campanulae modo, candidum, medio purpurascens, quo decidente succedunt veluti capitula papaueris nigri, quibus continetur semen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix crassa est & mulifida, & lignosa, intus crocea & amara, quae facile cortice suo delibratur: aliqua tamen facultate praeditam esse non intelleximus.

Tabaco natalis.

NASCITUR plerisque Indiae locis, humidis praesertim & vmbrosis, & exculto leniq; solo. Seritur omni tempore:

port:

porre: cūm verò prodiit, à frigore præseruanda est, & secundūm parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Curiorum modo.

FOLIORVM dumtaxat est vsus (tamen si eorū defectu quidam semine vtantur) eaq; vt asseruari possint, sibi traiecta in vmbra suspenduntur & siccantur; deinde aut integris, aut in puluerem tritis, vtuntur.

CALIDA & sicca est in secundo gradu: itaque calfacit, resoluit, mundificat & aliquantulum adstringit, vt ex sequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOLIA huius plantæ calefacta & imposita, præsens in Cephalæa & Hemicrania sunt remedium, si morbus ex causa frigida aut flatibus ortus sit; sæpius verò sunt repetenda, donec morbus tollatur: sunt qui caput oleo florum malis arantij prius inungant. Idem remedium rigidis cernicibus siue Tetano vtile est, & in totius corporis doloribus ab eadem causa ortis.

Tabaco facultates vtilis.

DOLORES dentium à causa frigida non modò finit, dente prius deteriso aliquo linteo eius succo delibuto, & folio in pilulam conuoluto, denticq; induto, sed etiam, ne corruptio serpat, prohibet.

PECTORIS vitis, tussi veteri, asthmatis, & similibus ex frigido humore ortis morbis, foliorū decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, vtilia sunt. Serapiū è saccharo & foliorum decocto paratum, paucaq; quantitate sumptū, putres humores pectoris eicit. Asthmaticis interdum, eorum fumus ore exceptus opitulatur: sed necessarias euacuationes præcedere opus est, si mora ferri possit.

Serapium ex Tabaco.

SUB cineribus calefacta folia, & sordida, non excussis cineribus, calidaq; sæpius imposita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laborati auxilio sunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & sic imponunt. Vētriculū & Lienis obstructionib; atq; scirrhis folia pauxillo aceto inuncta, dūq; illa & adfricta, vtilia sunt; sed his deinde folia calefa-

calefa-

calefacta, aut lineus pannus succo foliorum calente intin-
ctus, singulis diebus superimponenda. Foliorum defectu, pul-
vis communi unguento obstructiones aperiende excipitur,
& pars obstructa, aut tumore affecta, diu nungitur.

Cruditati-
bus ventri-
culi.

I N D I C A E mulieres valde commendat in puerorum,
& etiam grandiorum stomachi cruditatibus: nam ventre
inferiore prius inuncto oleo lucernarum, & foliis sub cineribus
calefactis, altero ventriculi regioni, altero tergori qua ventri-
culi spectat positus, eas concoquunt, & alvum emolliunt, si
quoties opus erit, renouentur. Latas & teretes ventris tinea
expelli foliorum succus cum saccharo coctus, & depuratus,
parca quantitate sumptus: umbilico tamen etiam im-
ponendum folium tritum, & alvum deinde clystere eluendus.

Nephritidi.

N E P H R I T I C I S & flatulentis doloribus folia sub
cineribus, ut ante, calefacta, & quam calide fieri potest ad-
posita, magnam adferunt leuamen, idem remedium, quoties opus
erit, repetendo. Commodè etiam clysteribus inuicentur, atque
etiam fomentationibus, & emplastris admiscebuntur.

Vteri saffo-
cationi.

I N suffocationibus uteri, folia probe calefacta, & um-
bilico, utriusque regionis imposita, praesens adferunt remedium:
quod si, ut fit interdum, animi deliquium subsequatur, sa-
mus illorum naribus obiciatur, ilico liberabitur: quod reme-
dium Indicis mulieribus adeo vulgare est, ut ea de causa Ta-
baci folia diligenter adseruet & magnifaciat. Sunt verò qui
odorata umbilico prius admovent, deinde folium superimpo-
nunt. Maximè autem conferunt aut Tacamahaca, aut oleum
de Liquidambar, aut Balsamum, aut Caraña, aut ex his
omnibus emplastrum constans, & in umbilico assidue gestatum.

Articulorū
dolori.

A R T I C U L O R U M doloribus (modò humores fri-
gidi sint, vel saltem non nimium calidi) efficacissimè folia
calida adhibentur, aut eorum succo calente pannus lineus
intinctus: etenim humores resoluunt & digerunt, ideoque
etiam tumoribus oedematosis, foliorum succo calido prius
elotus, utilissimè imponuntur.

PERNIONES sanare, si ter aut quater huius plantae foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum sale abluantur, experientia docuit. Pernionib.

VENENIS, & toxico perniciosissimo, quo Cannibales suas sagittas illinunt, resistere, paucis abhinc annis experiri sunt nonnulli: nam antè, sublimatum vulneribus inspergere solebant. Toxicum autem vires infringere hac ratione sciverunt Hispani. Tabaco alexipharmacu est.

CONTIGIT ut quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannem de portu diuise navigarent, Indorum, atque etiam Hispanorum (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Ed appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, plerosque autem vulnerant: cum vero sublimato carerent, à quodam Indo edocti sunt, ut Tabaci succum expressum suis vulneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores Dei beneficio. & ea symptomata quae huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis huius plantae aduersus venena uti ceptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, canis vulnus infligi iussit in gutture, & toxico, quo venatores utuntur, illi. & paulo post foliorum Tabaci succum satè copiosè in illam, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione. Occasio expellendi Tabaci aduersus venena.

EODEM modo venenatis pestiferisque carbunculis imposita crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morjisque virulentorum animalium praesens sunt remedium. Carbunculis.

RECENTIBVS vulneribus imposita, ilico sanguinem sistunt, eaq; glutinant: quod si manus aut sint, vino prius eluentur. & labiis vulnerum connectis, succo foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus aliter abluantur: postmodò reliquisque subsequenibus diebus ita curatio seruetur, victusq; ratio necessaria. Recentibus vulneribus.

Gangrenis.

VETERA vlcera, Gangrenasque succum instillatus, & folia trita imposita deterget, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medici consilio, & missione etiam sanguinis, si necessaria sit, facta: deinde observata, qua convenit, victus ratione.

Animalium
ulceribus.

PORRO non modò in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experientia docuit: nam per univrsam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestant, qua facile ob regionis humiditatem extremam putrescunt & vermibus scatent: quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti: sed cum magno istis veneat, plerumq. quod vlceribus inspergebatur, pluris constabat, quam animal curandum estimari potuisset: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiã usum ad putrida, foetida, vermibusq. scatentia animalium vlcera transtulerunt, atque ad hoc competerunt, succum eius instillatum non modò vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideoq. Indi Tabaci pulverem semper circumferunt.

Polypo.

QVENDAM noui natũ vlcere laborantẽ, è quo sanies manabat, non sine contagij suspitione: meo consilio instillavit foliorũ Tabaci succum: à secũda instillatione multi vermes exciderũt. deinde pauciores, & post aliquot dies sanatum est vlcus; sed quæ erosa erat, non restituta. illius etiam folius imperigines, & capiti scabies vtiliter confriantur.

Tabaci fumus
Indis frequens.

HÆC est celebrata illa Indicis sacerdotibus plãta, qua vti solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos moris erat, Sacerdotes de bellorum euentu, aliisq. magni momenti negotiis consulere. Consultus sacerdos. istius plãte folia sicca vtebat, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in exstasi quadam raptus, cadebat, omni motu priuatus; sicq. permanebat aliquandiu. Discussa eius sumi facultate, ad se redibat, reserebatq.

nego-

negotium cum demone conculisse, & responsa dabat ambigua, ut, utcumque euentus succederent, illis facile persuaderet, sic se prædixisse: eoq; modo barbaros illos homines miserè decipiebant.

CÆTERVM vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cum insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi cupit, tum etiam de suorum negotiorum euentu, ex insomniis quæ apparuerint pronunciatum. Nam ut impostor est diabolus, herbarumq; facultates nouit, illos huius vires edocuit, quo, apparenibus eiusdem insomniis, miseris hominibus imponat.

AT non est recens, plantas quasdam inueniri, quæ manducata, aut intro assumpta, vanas species & imagines obuersari faciant. Siquidem Diosc. cap. de Solano manico, seu furioso, eius radicem drachma pōdere ex vino potam, facere species vanas imaginesq; non iniucundas obuersari scribit, sed duplicatum eius modum ad tres vsque dies, mentis alienationem afferre, quadruplicatum interire. Anisum si quis dormiturus edat, somnia excitari iucunda & suauia: contra Raphani esu, graua & turbulenta: & sic de plerisque aliis.

Solanum
furiolum.

Anisum.

Raphanus.

GARÇIAS ab Orta refert Bangue planta succum Bangue. aliis admixtum, mentis alienationem facere, insomnia excitare, & omni sollicitudine liberare, veluti etiam Opium, quod Orientalibus Indis admodum familiare est: de quo multa apud Garciam.

Opium.

SIC & nostris Indi, oneribus ferendis aut alio laboribus defatigati, Tabaci fumū hauriunt, & ilico, quasi mente alienati, corruūt: excitati verò, refocillatos eo somno, & vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplū securi Aethiopes pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hauriunt; quo fit, ut eorum domini egregiè eos castigent, & illorū Tabaco exurant, quo ansem auferant sapius illo utendi: clam tamen, vis non desinunt.

Pilulae sunt
suntque se-
dantes.

V S V S est etiam Tabaci apud Indos, famis sitique se-
danda gratia hoc modo. Conchyliis quadam cochlearum flu-
uiatulum utunt, deinde atterunt calcis modo; huius & fo-
liorum Tabaci aequas partes sumunt, manduntque, donec ex
utrisque massa quadam fiat, quam in pilulas pisco maiores
confingunt, atque in umbra siccatas in usum reponunt. Fa-
cturi iter per deserta, ubi neque cibum, neque potum in-
uenturos se putant, harum pilularum secum delatarum unam
inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem
assidue sorbent, qua absumpta, aliam reponunt, atque item
aliam, donec peregrinationem triduanam interdum, aut
quadriduanam, absoluant: istaque ratione toto illo tempore
neque famem sibi molestam esse, neque sitim asserunt: cuius
causam esse puto, quod sorbentes assidue pilulas illas,
etiam humores pituitosos e cerebro eliciunt, qui deglutiti &
in ventriculum demissi, naturalem eius calorem humectant,
sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu:
ut in multis animalibus observare licet, quae tota hieme in
suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia, quia
calor naturalis occupatus est in pinguedine absumenda,
quam aestatis tempore collegerunt.

Hæc sunt quae de celeberrima hac planta Tabaco,
eiusque facultatibus colligere potui.

Petum.

Nicotiana.

Herba Re-
gina.

Herba san-
cta.

Perebee-
nuc.

Petum hi-
storia.

BRASILIENSIS, à quibus semen primum in Lusitaniam de-
latum, hæc planta dicitur Petum; Galli, quod D. Ioannes Nicotius, Re-
ginae aliquando in Lusitania Orator, eius semen primum ad Reginae ma-
trem detulerit, illiusque facultates docuerit, Nicotianam, & Herbam
Reginae nominarunt. Alij Herbam sanctam, ob insignes eius virtutes,
nuncuparunt. Ouedus lib. Hist. xj. cap. v. in Hispaniola insula, ubi
copiosè tum temporis nascebatur, Perebecenue vocari tradit: mihi cum
Hyoscyami nigri descriptione plurimum convenire videtur.

Est verò ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, in-
terdum amplior, multis alis crassisque ramis concava, folia numero-
sa, ampla, densa seu carnosæ, pinguis, graui odore, seruido & acri gu-
stu. Flos extremis ramis nascitur copiosus, ex albo purpurascens, ob-
longus, & tubæ in modum cœcavus, extrema parte latus & pentago-
nus, cuius color frigoribus magis intendi solet. Huic succedunt siliquæ
Digitali ferè similes, semine plenæ ex rufo nigricante, pusillo, Papave-
tis multo minore.

E I V S duo sunt genera. Nam vnum amplo latoque est folio, interdum cubitali longitudine, pedali que latitudine sine pediculo caulem amplectente. Id aliud assurgit, & hoc ordine per ramulorum longitudinem illi nascitur, dilutior aliquantulum. Alterum paulo minore est folio, Solano, quod B-itam donam vulgò vecant, simili; sed acutiore longoque pediculo ramis inhaerens: flores haec veluti per umbellas nascuntur saturatiores aliquanto. Vtriusque radix lignosa est & multifida. Sed & horum semine deciduo, sponte in nostris hortis tertia quaedam & dubia species nata, superioribus paulo humilior, cuius folia, ut in priore, caulis amplectuntur sed multo angustiora, etiam infra secundi generis foliorum amplitudinem: floribus tamè saturatius rubentibus, magis hoc, quam illud æmulatur.

Petum generum duo.

F L O R E T calidioribus regionibus Iunio & Julio, semen Septembri maturefcit (vidi in Lusitania tota hieme florentem) ac hinc à mense Augusto in hiemem usque floret, & subinde semen profert, deinde primo gelu succescit, perique tota; neque hieme asservari potest, nisi admodum difficulter, idque fistulis aut capsis ligneis, in quibus sarta, in fornacem aut penam illatis.

N A S C I T V R omni solo, & semel sata, semineque ad maturitatem perducens, seipsam deinde serit, nec opus habet alia satione. Si tamen serenda erit, Augusto aut Septembri id fiat, quoniam semen exiguum diu nisi se sub terra latet antequam germinet: & Martio aut Vere sata primùm in Augusto germinat.

Natalis.

A P V D nos diligenter conitur, non tam ornatus gratia, quam ob insignes facultates, præsertim à nobilibus quibusdã matronis rei herbarie studiosis, quæ foliis eius recedibus, aut in umbra siccaus, & stillatitio illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vtuntur ad vicia antiqua, putrida, maligna, gangrenas, scabiem, impetigines, lichenes, oculorum nebulas, telici cum succella; multisque miseris rusticis auxilio sunt.

Facultates.

S V N T quædam singulis diebus manè à ieiuniis mandi iubent, ut podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, eamque in partes inferiores deducere prohibeat.

C A R O L V S Stephanus Prædij rustici Gallico sermone conscripti lib. 2. cap. 76 experientia comprobatum esse scribit, eius folia strumis vulter illini, illiusque stillacium liquorem asthmaticis auxilio esse. In summa Panacea quædam est ad omnis generis morbos.

A L I V D eius genus, per omnia minus, folio rotundiore, nec hirsuto pinguius, licet succulento, flore minore, & per extremum rotundo, pallecente, ante viginti annos Europæ innotuit: Dodon. Hyosciamum luteum nuncupavit. Ad pleraque etiam confertis certum est, verum superiore longè imbecillius.

Petum tertium.

Herba Ioannis Infantis.

H I C prætermittenda non videtur ea planta quæ vsi sunt ij qui Hispaniam nouam nobis aperuerunt, in curandis vulneribus. Cuius vsus primus ostendit Indus quidam Hi-

Herba Ioannis Infantis.

Spani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hæc planta denominata est.

Etas histo-
ria.

EXIGUA est planta, foliis Oxalidis, aliquantulum villosis, siue hispidis.

Facultates.

VIRIDIS premansa aut trita, vulneribusq; imposita, sanguinem sistit, eaq; conglutinat. Nervorum aliarumq; partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iisdem viribus pollet sicca in pollinem redacta, quæ ad vulnera carne explenda, viridi etiam præfertur.

Radices venenis aduersantes.

Radix vene-
nis relictens.

EX Charcis prouincia Perùana, radices quadam aduehuntur Iridis radicibus valde similes, sed minores, & ficulnei folij odore.

Contrayer-
ua.

HISPANI Indias inhabitantes Contrayerua appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniã earum puluis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum, cuiuscunque tandem sit generis, præsentissimum est remedium, (vno sublimato excepto, quod sola lactis portione exstinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, educi ferunt. Ventris etiam animalia pellit.

Tempera-
mentum.

GVSTATARADIX, aromaticũ quiddam sapit cũ acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

Guayacan.

TRIA ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe celebratissima, quorum in Medicina facultates adeò insignes reperta sunt, vt nunquam auditum sit, tam incurabiles morbos vllis alii medicamentis sanatos fuisse; nempe, Lignum quod Guayacum vocant, Radix China, Sarcaparilla. De China, quæ à Lusitanis ex India Orientali adferri putatur, suo loco dicemus. Auspicabimur itaque à Guayaco, veluti primo medicamento ex Indiis delato, &

omnium

omnium optimo , vt ipsa experientia & multorum annorum vsu comprobatum est.

G V A Y A C A N , à nostris lignum Indicum dictum, Guayaca. abundanter nascitur in Insula S. Dominici, quae fuit prima noui orbis ab Hispanis occupata: cuius vsus primùm hac ratione nobis innotuit.

M A G N I S doloribus morbi Gallici (quē ab Inda muliere contraxerat) Hispanus quidam torquebatur: eius famulus Indus, in illa prouincia Medicum agens, aquam Guayaci propinxit, qua non solùm magnis illis cruciatibus liberauit, sed pristinae sanitati eum restituit. huius exemplo, plurimi alij Hispani, simili morbo infecti, curati sunt. Eius morbi cura Hispani statim euulgata est, ab his qui ex ea insula redierunt; hinc per totam Hispaniam, & inde per vniuersum orbem, quem hac scabies occuparat. Et certè in hoc morbo curando, nullum est medicamentum eo praestantius aut certius: nam si, vt decet, procedat curatio, & suo tempore ista aqua propinetur, certissimū est huic morbo sanitatem perfectam adferri; nec recidivam pati qui simili lue laborabat, modò in idem cœnum non se prouoluat denuo. Sicq; Deo visum est, vt vnde manauit morbus, inde adferretur remedium: nam ex Occidentali India primùm huc perlata est illius morbi origo, praesertim autem ex insula S. Dominici, vbi tā familiaris est, quàm apud nos papula seu morbilli, neque eius contagium magnopere quisquā reformidat. In hunc autē modum propagatum fertur.

A N N O salutis humanae 1439. eo bello quod Neapoli gestum est à Rege Catholico aduersus Gallie Regē Carolum cognomine magno Capite, Christophorus Columbus, ex prima illa profectioe, quam noui orbis conquirendi causa suscepserat, rediit: & detectis S. Dominici alijsq; insulis, inde Neapolim (vbi tunc Rex Catholicus erat pace cū Gallo facta) viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltro citroq; exercitijs, Hispani primùm cum Indicis mulieribus,

& Indicum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos serpsit hoc malum, postremo etiam ad Gallos, & sic per vniuersum orbem.

Morbus Gallicus.
Morbus Neapolitanus.
Scabies Hispanica.
Serpigo Indica.
Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici.

INITIO diuersa nomina sortitum est. Hispani, existimantes à Gallis contagiū venisse, morbum Gallicū nuncuparunt; Galli contra, Neapoli se consecutos esse putātes, Neapolitanum vocarūt; Germani, ex Hispanorum contubernio hanc scabiem ad se manasse videntes, Scabiem Hispanicam appellarunt; alij Serpiginem Indicam, eamq̄, verissimo nomine, cum inde prima sit huius mali origo. Inter primarios tamen eius atatis Medicos, variæ opiniones fuerunt de huius morbi causa & origine. Nonnulli ex cibis corruptis, succumq̄, melancholicum & adustum generantibus, quibus in summa rerum inopia exercitus vesci solet, quales sunt planta siluestres, olera, radices, caro asinina, equina, originem sumpsisse existimabant: Alij siderum Saturni & Martis coniunctionibus acceptū ferebant; eamq̄, ob causam variis nomina indiderūt; vti Lepra, Lichenum, Mentagra, Sphaceli, Elephantiasis: & cum certam morbi qualitatem assequi non possent (nouum morbum esse ignorantēs) ad prædictorum morborum à Veteribus descriptorum genus aliquod reducere conabantur.

Guayacan.

Lignum Indicum.

CÆTERVM vt ad institutū reuertamur, Guayacan nomen est Indicum, sed per vniuersum orbem cognitum, tamen si etiam à nonnullis Lignum Indicum nuncupetur.

Guayacan historia.

DE hoc ligno multi multa scripsere, aut Ebenam esse dicentes, aut Buxi speciem, aut alius nominibus appellantes. Sed vt nouum arboris genus est, nec in his regionibus, aut vllis aliis toto orbe Veteribus descripto conspectum, sed in nuper inuentis solummodo; sic nobis noua erit arbor: vt vt sit, magna est, illicis magnitudine, ramosa, matrice magna, nigricante, materie quā Ebenam duriore: cortice crasso, gummoso, seu pingui; & cum siccum est lignum, facile

cilè decidente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem subsequitur fructus rotundus, solidus, semina in se continens Messili modo. Frequens in insula sancti Dominici.

ALIVD eius genus in insula S. Ioannis de portu divite, huic vicina, postea reperiū est, superiori ferè simile, sed minus omnino, & propemodū sine matrice, odoratius & amarius superiore; quo relicto, huius nunc vsus est; & ob mirandos effectus Lignum sanctum nuncupatur, nec abs re, quandoquidem (ipsa experientia teste) altero prestantius est: attamen utriusque facultates sunt insignes in curando morbo Gallico, atque adeò utriusque coniunctim et aut separatim propinatur aqua, cum ad morbum iam dictum, cum ad alios plerosque hac ratione.

Guayacan
genus alterum,

Lignum
sanctum.

LIGNI minutim concisi, aut eius scobis vncie duodecim, corticis eiusdem ligni contosi vncie duæ in sex aquæ sextariis * macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore, viginti quatuor horarum spatio: fictili bene obturato, lento & luculento igne coquantur, ad quatuor aquæ sextariarū consumptionem. quod inde colligi poterit, si, dū priores binos aquæ sextarios infundis, bacillo aquæ altitudinē metiaris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo asseruatur. Statim supra idem lignum, quod decoctum fuit, iniciantur denuo octo alij aquæ sextarij, coquanturq; ad duorum consumptionem: coletur hac aqua, & seorsum adseruetur. Summitur autem hoc modo:

Guayaci decoctum.

INFIRMVS, purgato corpore ex medici consilio cubiculum deligit apricum, quò neq; frigus neq; aer penetrare potest. Lectum ingressus, diluculo, aqua prioris calide vncias decem sumat, & egregiè operiatur vt sudare possit duarum horarum spatio: deinde sudore absterso, indusium calefactum induat, atq; linteamina mutet: quatuor deinde post horis, passa illi dabuntur, & amygdale, panisq; biscoctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua secunda bibet quantum satis erit, etiā interdum. Octo horis postquam

Decocti
vlti.

comederit, ex priore aqua calente denuo uncias decē hau-
riet, sudabit isē duabus horis, & à sudore, vii superius, mū-
dabitur: vna post sudorem hora, de iisdem partibus, amygda-
lis, & pane biscocto canabit, & ex aqua secunda bibet.
 » Seruabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, nisi vires
nimium collabantur, quia eo casu, etiā præter supradicta,
pullus gallinaceus assus concedetur. Feminis robustis, qui
 // extremam illam victus rationem ferre nequeunt, nouem
dies sufficient; quibus elapsis, pullus exiguus assus similiter
concedetur. Si vero eger adeò tenui est valetudine, vt præ-
dictam istam victus rationem nullo modo ferre possit, ab
initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quantita-
tem sensim augendo. Elapsis quindecim diebus, decimo
 » sexto purgabitur decem drachmis pulpe casie fistula per
cribrum transmissa, aut alio simili medicamento, & eo die
tenuiorem aquam, siue secunda decoctionis, bibet. Decimo-
septimo die ad priorem ordinem redibit, sumetq; mane &
vesperi aquam prioris decoctionis, sudabit, eademq; victus
ratione vtetur, nisi quòd pulli loco dimidiam gallinam as-
sam edere poterit, & sub finem diætæ, aliquantulum plus,
eamq; victus rationē in vigesimum vsque diem producet,
 » quo tempore per cubiculum vestitus, & bene amictus, de-
ambulare poterit. Quibus elapsis, denuo purgabitur, & per
alios quadraginta dies aquam bibet, selectissimā victus ra-
tionem obseruādo in rebus non naturalibus, mulieribus abs-
tinendo, & vino, cuius loco simplicem eiusdē ligni aquam,
aut, si eam fastidiet, aquam in qua anisum & fœniculum
decocta sint, bibet, eritq; cena sobria, & sine carnibus.

HÆC est optima sumenda aqua Guayaciratio, qua
multi desperati morbi curantur: atque illa aqua non est
prestantius vllum remedium ad curandam luem vene-
ream, cuiuscumque tandem sit generis: radicatus enim
eam extirpat.

CONVENIT item hydropicis, asthmaticis, epilepti-
cis,

ci, morbis vesicae & renum, doloribus iuncturarum, omnibus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus, & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamenta, praesertim si morbum Gallicum subsequantur.

PLERIQUE hoc ligno varia medicamenta faciunt, Guayaci serapium. & inter illa serapium, quod sanè admodum efficax est: at meo iudicio huius ligni vsus nemo utiliorem experietur, quàm superius descripta ratione, sine ullius alterius medicamenti admixtione. Dentes etiam confirmat & dealbat hac aqua, si saepius eâ colluantur. Calidum & siccum est in secundo gradu.

HISPANICVM exemplar habet, tres aqum bres, hoc est, tres mensuras, quorum singulae apud Hispanos liquidarum rerum libras tres & uncias quatuor continent: itaq. cum vna aqum bre binis sextariis veterum respondeat, eam mensuram aptius quàm per sextarios Latine exprimere non potui, quorum sex veterum congium conficiebant, siue libras x.

NON incommodè huc referenda videtur arbor, cuius Thevetus lib. Singularium cap. 50. meminit, Brasiliensis Hyuourabé, id est, res iara, nuncupata. Hyuourahé.

ARBOR est procera, cortice externa parte argenteo, interna subrubro, & cum recens à ligno detrahitur, lacteum humorem resudante, gustu salis, sed ad glycyrrhizæ saporem accedente: fructum fert pruno mediocrius magnitudinis æqualem, auri purissimi colore, nucleum continentem exiguum, sed suavem admodum & tenellum, ægrisque valde expetitur. Illud verò propè incredibile, quòd ait alternis solummodo quindecim annis fructiferam esse, & eum, qui arborem demonstrabat, res aut quater dumtaxat fructum in vita edisse. Hyuourabé hiltona.

MIRA facultate præditus est eius arboris cortex, & Guayaco non inferior putatur, idèoque à Christianis istic degentibus illius loco vsurpatur. Hyuourahé cortex Guayacan vices supplet.

EIVS verò vtendi ratio hæc est: Corticis minutim concisi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spatio, donec vini rubri diluitoris seu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, observata leui dicitur, luisque venerex doloribus ita liberantur. Verùm non modò vtile est hoc decoctum in morbo Gallico, sed etiam in reliquis frigidis pituitosisque: nam humores extenuat & exsiccat, nec iniucundum est palato. Preparandi & vtendi ratio.

China.

NEMO miretur, si dixerò ex Occidentali India Chinam deferri, quando quidem vulgo Lusitani ex Orientali India eam adferant. Nam cum ex Hispania nova & Peru China Occidentali.

vir illustri Dominus Franciscus de Mendocça rediit, magnam quandam radicem & alias paruulas mihi ostendebat, & percōtabatur an eas nossem. Chinæ radices esse, sed admodum recentes & integras, respō. iam. Tum ille, Sane recentes sunt, nam ipse eas in Hispania noua collegi: nec mireris istic Chinam nasci, siquidem breui videbis etiam inde Aromatum abundantiam deferri. Id facile mihi persuasit, postquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum copia in Hispanias inducenda, qua iam ipse in Hispania noua ferere & colere cœpisset. Vidi Gingiberis atq; China radices recentissimas inde delatas.

China histia.

EST autem China, Arundinis maioris radici similis, nodosa, intus alba, interdum rubeſcens, foris rubra. Optima est recens, ponderosa, solida, pinguis, non cariosa, sapore insipida.

China natalis.

NASCITUR in China Orientalis Indiae prouincia, Scythia atque Sericania finitima, maritimis locis, arundinis aut vlux palustris modo.

China vsus apud Indos.

SOLIVS radice est vsus apud Indos, ad curādos difficiles morbos, apud quos magno in pretio est. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus præsertim; etenim sudores pronocat, cuius rei gratia multi sanantur. Tringinta sunt circiter anni, quod Lusitani primū in hac regione illam intulerint, præclara de eius facultatibus prædicātes aduersus omnis generis morbos, sed maximè Luem veneream, in qua mirabiles effectus præstitit. Eius autem paranda hæc est ratio.

Preparanda China ratio.

RADICIS Chinae minutim concisa vncia fictili nouo imponitur, huic adfunduntur aquæ sex sextarij, maceratur quatuor & viginti horarum spatio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod ex ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui; frigescit, colatur, atq; in fictili nouo asseruatur loco aprico, aut iuxta ignem, vt diutius maneat incorrupta.

PURGATO, ut decet, corpore, collocatus aeger loco Aquæ Chi-
nz fumens
medus. aprico & conueniente, ieiunus dicta aqua calida decem vncias hauriet; duas horas aut paulo diutius sudabit: sudore deinde absterso, indusium & lintheamina mūdus & calefactis mutabit; deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit; postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quod neque aer neque frigus permeabit, genio indulgēs, & lepidis colloquiis se oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallina quartam partem cum paucosale edet, initio prandij cyatho iusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorū adponentur: potus erit similis aqua, quam ieiunus sumpsit, quia decocti tantummodo vnū genus est. A sumpto iusculo, uvas arillis emundatas, aut pruna passa sine ossiculis, & panis bene cocti crusta, biscoctumve initio prandij edere poterit. Si interdum bibere volet, eadem aqua cum conferva aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aqua vncias quā calidè poterit, bibat, duas horas sudet; sudore deterso, indusium & linthea calefacta mutet, post horā cœnet cōseruam aliquā, aut uvas passas, aut amygdala, & aliquantulum biscocti: de eadem aqua bibat, postremò cotoneorum carne vescatur, potu deinde abstineat. Hac victus ratio triginta continuis diebus obseruāda, nulla alia purgatione adhibita, sed per cubiculum calidum obambulans, & se se oblectans, ab omnibus abstineat que illū offendere possunt. Purgatione absoluta, bona victus ratio seruāda est quadraginta continuis diebus, vinoq; abstinendum & mulieribus: potus erit è China superioris iam decocta, deinde in vmbra resiccata, vncia vna, in sex aqua sextariis denuo bullita ad dimidias. Illud verò diligenter curandū, ut China radix per quatuor & viginti horas semper maceretur ante decoctionē, siue illa fiat in triginta, siue quadraginta dierum potius vsu.

A D. varij generis morbos vtilis est hac aqua, lūē veneream cuiuscumq; generis, vulneta & vlcera antiqua, tu- Chinæ fa-
cultaten.

mores schirrhosos discutens, articulorum dolorem soluens, & qualēcumq; podagram, sed coxēdices praesertim curās. Inueteratos capitis dolores mitigat, & stomachi: defluxiones omnes & rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum soluit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valde celebratur. Paralyfin & omnes nervorum morbos sanat, atq; vesica: enterocelis utilis, quia humorem, unde generantur, absorbit: frigidis omnibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & omnes flatus discutit. Febribus diuturnis, quotidianis, & erraticis prodest, sudoris insigni prouocatione, qua etiam in pestilentibus febribus utilem quidam arbitrantur.

Chinæ temperamentū.

SICC A est in secundo gradu cum exiguo calore, id q̄ deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, cum çarça-parilla calefacit, & siam excitat, hac neque suum ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile proculdubio medicamentum, quod in praedictis morbis admodum efficax expertus sum.

D E China Orientali, quæ sanè aliter describitur à Garçia lib 1. cap. 38. qui plura uolet, consulat eius & Christophori à Costa Aromaticum historiam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

Çarça-parilla.

çarça-parilla ex Hispania noua.

P O S T Chinam, çarça-parilla, cuius vsus huic urbi primùm ab hinc circiter viginti annis innotescere cepit, ex Hispania noua huc trāsstus est, quoniam ea Indis pro praestanti medicamento erat, ad multos variosq; morbos.

çarçe-parilla historia.

P L A N T A multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo amplius longis, colore cinereo dilutiore, qua interdum tam aliè demittuntur, ut, qui integras eruere uolet, ei profunda fossione opus sit: ramis nodosis & lignosis, qui facile desiccantur: florēne aut fructum proferat, ignoramus.

çarça-parilla ex Honduras.

I L L A multo meliorem & efficaciorē nobis deinde protulit prouincia Honduras, à superiore differēs, quod illa candidior est, ad pallorem tendens, & gracilior; hac uero cinerea, nigrior, atque crassior.

DELIGITUR nigrior, recens, non cariōsa, fracta ^{çarçæ dele-} ^{ctua.} contumax, quæq; assulatim frangitur, & ponderosa: nam quæ cariem sensit, & dum frangitur puluerulenta est, inutilis existimatur.

CUM eam Hispani primùm viderunt, çarçæ-parilla ^{Nominis} ^{occasio.} nomen indiderunt, propter cognitionem, quam cum nostra çarçæ-parilla (quæ similis aspera est) habet. Certè nostratem expertus sum simili facultate præditam, cū illa quæ ex Hispania nova adfertur, ad quam magis accedit, quam ad banc quæ in Honduras inuenitur. Gustu insipido est, & sine acrimonia, nec eius aqua, hordeaceâ sapidior est.

LONGE alia erat eius vtenda ratio cū primùm in medicinam recepta est, quàm nunc est: tum enim Indorum consuetudo observabatur, quæ in suis morbis curandis usurpare solent, ad quos profligandos maxima reperiebatur efficacie. Verùm nostri seculi delicia in causa fuerunt, ut eodem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

ÇARÇÆ-PARILLÆ selibra minutim concisa ^{çarçæ præ-} ^{paranda} ^{apud Indos} ^{ratio.} aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundeatur, nec omnino in mucaginem quandam resolueretur, quam deinde colabant, & exprimebāt. Huius liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde stragulis sese tegebant, & duarum horarum spatio sudabant. Quòd si interdum sitis vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebāt, atque tantundē temporis, ut manè sudabant. Hic ordo triduo integro observabatur, ut neq; aliud ederēt aut biberēt, præter eum lentorem calidum expressæ çarçæ-parillæ. Hæc ratione preparatam ego initio plerumque propinaui; multosq; melius curavi, quàm nunc sanantur. Subsecuta est alia eius propinande ratio, videlicet:

DVÆ uncia çarçæ parilla, lota, confracta, & minutim ^{çarçæ par-} ^{illæ alia} ^{ratio.} concise, in nouum fictile cum sex aquæ sextariis miiciuntur, & viginti quatuor horarum spatio macerantur: obtu-

rato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenso, ad quatuor sextariorum consumptionem, eadem ratione ut in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipso fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum seruet, frigida colatur, & fictili vitrato asseruatur.

Vtendę modus.

PURGATIVS, ut decet, ager, & calido cubiculo se continens, manè decem vncias prioris çarça parilla aqua bauriet; sudabit duas horas; sudore deterso, indusiũ & lintheamina mutabit, ut in Guayaci potione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub undecimam prandebit) faciet: post sudorem vnas passas, amygdala, & panem biscoctũ cœnabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinẽ obseruabit, nisi imbecilla fuerint vires, tunc enim conceditur vsus carniũ exigui pulli assi, sensim quantitatem augendo. Lecto se continebit ad minimum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimo quinto purgabitur leni aliquo medicamento, atq; etiam trigesimo die, omnia ea obseruando quæ in Guayaci decocto sumendo enarrauimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione per quadraginta dies vietur, vinoq; abstinebit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris aqua çarça-parilla sumenda ratio, cuius preparanda modos secretiores etiam expertus sum, quos hic recensere nõ pigebit, ne quid eorum prætermittamus, quæ ad çarçam parillã pertinent, quandoquidem medicamentum est, cuius vsus & facultates maximè celebrantur.

IAM annus est sextus & vicesimus, quòd Syrupum confeci, non modò in hac vrbe, sed tota Hispania laudatissimũ, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neq; calfacit, neq; inflamat, Guayaci videlicet ficitate temperata, & çarça parilla calore mitigato: hoc modo.

çarçe fyrupus prior.

ÇARÇÆ-PARILLÆ vnciae due, Guayaci qua-

tuor,

tuor, ut supra dictum est, preparata, Zizipha sex & triginta, pruna passa viginti quatuor, utraq; ossiculis repurgata, florum Borriginis semuncia, violarum tantundem, bordei medicamenti aliquot grana, in sex aqua sextarius lento igne coquantur ad quatuor sextariorum consumptionem: colantur, & decem huius decocti uncias, una syrupi violati admiscetur. Calidus mane & vespere sorbendus datur, eodem servato ordine Utendicatio.
 qui supra dictus est, sudorem etiam (si provocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi supra enumerati, & bibitur simplex aqua çarça-parille, çarça aqua simplex.
 qua fit ex eius semuncia in octo aqua sextarius cocta, ad duorum vel paulo amplius consumptionem. Ea ratione curantur, cum omne genus morbi Gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci, Chine, aut çarçe parille curari diximus.

FUIT hoc serapium primo conscriptum in gratiam Pantaleonis de Negro Genuensis, qui licet iam multorum Medicorum operam usus fuisset, atque Guayaci decoctum & aliaque medicamenta sumpsisset, detestissimis tamen erat viribus, scirrboq; in super in crure, & saevis doloribus afflictabatur: at sumpto serapio, probe curatus est.

EST item alius syrupus huiusmodi: çarçe-parilla octo çarçe syrupus alius.
 uncia confracta & concisa, in octo aqua sextarius ad sex consumptionem coquantur; in binis qui supererunt sextariis, sacchari libra quatuor iniiciuntur, fitq; syrupus, ut moris est. Eius syrupi tres uncia mane, totidem nocte sumuntur, praedictum esto è cibis boni succi, cœna sobria potus è simplici çarçe-parilla aqua. Eo utatur donec assumptus sit, quo tempore ad sua negotia peragenda egredi non vetabitur. Curat hic syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine molestia.

EX ea etiam fit pulvis in hunc modum: Nervus illo interiore seu matrice excepto, çarçe-parilla exsiccat, contunditur, & cribratur. Huius pulveris (purgato prius corpore) drachmam mane ieiunium sumit, atq; simplicem praedictam

Etiam aquam haurit, idem noctu facit dormiturnus. Cibum sit boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Utilis est hic puluis in lue venerea, aliisq; morbis ab ea oriundis: nec non scabiem purulentam & saniosam, in manibus & pedibus mirificè sanat, hac ratione:

Pulueris vti-
ditatio.

PURGATUS ager, etiam (si necessitas urgeat) non purgatus, puluerem modo predicto sumet, simplicem illam aquam sumet, & rimis qua in hoc morbo à salsa pituita, corruptoq; humore nata, pedes & manus occupare solent, paululum aquae sublimati rosacea simpliciore diluta plumula illinet, deinde emplastrum Gulielmi seruentis vulgo appellatum, aut palmeū, pāno sericeo tenuiter inductum, omnibus locis quibus illita fuerit sublimati aqua simplicior, imponet. Singulis diebus repetetur, & quindecim dierum spatio perfectissimè curabitur, nec aliis medicamentis opus erit: abstergit enim, carnē generat, & ad cicatricē perducit.

Çarçæ aquæ
vltus frequēs.

HODIE tam frequens est aqua çarça-parilla vsus modo predicto, vt in omni morborum genere sumatur, siue in defluxionibus, flatibus, vteriç; morbis frigidis, siue aliis quibuscumque, modò non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideoq; non minore copia multis locis asseruatur decoctum simplex çarçe-parilla, quàm aqua vulgaris. Certum est tamen, his qui calida, hepatis præsertim, intemperie laborant, non cōuenire: nimium etenim excalfacit: sed ventriculos frigidos fouet, & flatus mirificè discutit. Illud autem animaduertendum est, has tres aquas non nisi autumno, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu.

Quibus non
cōuenit hu-
ius aquæ
vltus.

NUNC ex prouincia Quito cepit inferri çarça-parilla, copiosè nascēs vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flumen eiusdem nominis maximum, quod ex montibus Peruanis originem sumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterens labitur: Guancauilcas, vocantur eius regionis incolæ, &

çarça-parilla
ex Guayaquil.

Guayaquil

Guancauil-
cas.

edentuli sunt, quoniam pro more habent ut sibi dentes exi-
mant, quos suis idolis offerant, dicentes optima quaque eis
offerri debere, hominem autem nihil præstantius, nihil ma-
gnu necessarium dentibus habere.

EIVS fluminis aqua admodum salubris, & multos Guayaquil
fl. aqua salu-
bris. morbos curare dicitur, istâq; ob causam plusquam sexcen-
tu miliaribus illuc concurritur ab Indis & Hispanis, qui
multoties ea aqua se abluendo, & magnam eius quantita-
tem sæpius hauriendo manè, plurimum vrine excernunt,
& valde sudant, & consequenter morbis liberantur, eodem
ferè modo hac aqua utentes, quo in balneis Lucēsis, Pu-
teolanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri solet.

SUNT qui putent ab huius fluminis aqua çarçam pa- çarçæ Gua-
yaquilanz
historia. villam facultates suas mutuari. Colore est ex cinereo ni-
gricante; maioribusq; & crassioribus radicibus constat,
quàm que ex Honduras adfertur, usq; interdum tam lon-
gis, ut altitudine humana fodiendū sit, antequā erui possint.

DUPLEX verò eius exhibenda ratio apud illos obser- çarçæ exhi-
bendæ prior
ratio. uatur. Prior, qua Indi & nunc utuntur, & ab initio vsi
sunt, hac est: çarça-parilla radices, quot opus erit, sumen-
tes, nervo illo interiore repurgant; corticem, si sicca sint ra-
dices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non
egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contun-
dunt, ut succus extrahi possit viscidus & mucosus, cuius
manè eam quantitatem sumunt, quā vno hauritu aut plu-
ribus bibere possant; lectum deinde ingressi, plurimum su-
dant; postea, mutatis linteis, pullum edunt, & corticis il-
lius succum hauriunt, in prandio, in cœna (que leuis erit)
atque interdum: deligendus est tamen locus ab aère & fri-
gore liber. Hæc ratio, & vsu conseruarum, necessario-
rumq; aliquot fructuum siccatorem permisso, octo aut no-
uem dierum spatio, omnibus morbis liberantur, quos çar-
ça-parilla curare solet: validum autem & robustis viribus
eam esse oportet, qui hæc curatione utetur.

çarçe exhibendæ ratio alicui.

ALTERA uis conueniet qui imbecilliores sunt, nec superiorem, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent çarçe. parilla neruo suo liberata, & vt superius, macerata, si sicca sit, demde contusa, quatuor uncias, pluresve aut pauciores (nam hic nullus ponderis aut mensuræ usus) in octo aque sextariis ad dimidias decoquantur, ex ea aqua quantum possunt semel aut pluries bibunt; in lectulo deinde se componunt, ad sudorem prouocandû, qui tamen si adeò vehemens non sit, vt superior, copiosus tamen est: mutata veste, pullum edunt, & eadē aqua (nam vno die cocturæ absumitur) cum in prædio, tum in cœna illis potus est: ab aere & frigore sibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, nõ sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus çarçe decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio diætæ, neque in media, neq; sub finem sese purgât, vt nos facimus (nam & medici & medicamēta composita illis desunt) sed muliercularû duntaxat operâ vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

In quibus morbis çarça non exhibenda.

ILLUD verò obseruatione dignum in hac curatione, quòd solus radicis cortex, neruo exempto, in usu est (efficax enim ille, neruus inutilis, imò operationem, nisi eximatur, impediens.) Ideoq; nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in hunc modum vti soleo.

çarçe præparandæ ratio optima.

QUATUOR corticis çarçe-parilla lotæ uncias in octo aque sextariis viginti quatuor horarû spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quòd si calorem in agro metuo, hordei mundati dimidiã unciam inter decoquendû adicio, & in magno calore, vulgaris aqua loco, cichorei stillatium liquorē cû hordeo substituo. Hac aqua reperatissima est, & admirandos eius effectus in multis expertus sum.

OBSERVANDUM itē est, vt quanta possit quantitate eger hanc aquam, vt retulimus, bibat, siue vno haustu, siue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit,

fadabit, & citius certumq; sanabitur. Itaque hanc novam sumenda çarça-parilla rationem maximè vtilem fore pu- ro, faciliusq; & breviori tempore curandos agros.

U^{ti} v^{is} quæ ad fluvium Guaiacul & in Puna insula nascitur çarça-parillæ mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruani, capite 14. alterique nascenti plerisque Indiæ regionibus præfert: meminit item capite superiore de illa ratione dentes in sacrificiis offerendi.

AL^{ter}am addit Fragosus eius præparandæ rationem, quæ est: çarça-parillæ libra vna bis lota, bene contusa, & minutim concisa, in decem & sex aquæ sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur usq; ad integram fere consumptionem, hoc est, ut acerabulum seu scutella eius decocti solum remaneat: çarça itatim exempta prælo imponitur, succûsq; exprimitur ad uncias duas aut eo amplius. etiam si ex eo quod superfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur; ubi feruere ceperit, pulueris aloës optimæ unciarum duarum, myrrhæ selectæ, nucis ponticæ magnitudine, croci momentum (sunt qui Ligni aloës pusillum addant capitis roborandi causa) injiciuntur & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massâ catapoua formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus deuoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam vndecimam noctu. Si verò inueteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prioribus diebus, bina subsequenibus decem, singula reliquis summi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot eicceris grana iniecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cœna Potus erit aqua çarça simplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis catapotis grauissimos dolores, & brachiorum crurûmque paralytes curari experientia se consecutum scribit.

Catapotiæ
ex çarça

Sassafras.

LI^{gni} quoddam genus ex Florida noui orbis provin- cia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hispaniam inuebitur, cuius ante paucos annos notitiam Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in mo- dum prædicans aduersus varios morbos, ut ipse & alij Gal- li experti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS ex ea regione Gallis, nostri Hi- spani, ob præui succi alimenta, aquarum crudarû potatio- nem, & sub dio dormitiones in similes morbos incidere ce- perunt, quibus Galli afflictis fuerant, continuas videlicet fe- bres, quas subsequuntur obstructiones, deinde inflationes & tumores, atque ab initio morbi, deiectus appetitus, aliisque

Symptomata que huiusmodi febres sequi solent: deficientibus igitur aliis remediis, a quibusdam, qui remanserant, Gallis de huius Ligni facultatibus moniti, eo vsi sunt, & sanitati restituti.

Pauame.

Sassafras.

Pauame seu
Sassafra. hi-
storia.

DICITUR hac Arbor Indis Pauame, Gallis (quos imitari sunt Hispani) nescio quam ob causam, Sassafras.

ARBOR est magna, Pini mediocris magnitudine & forma (iametsi minores inueniantur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expansis, vt Pinus repurgata: cortice, quem integit tenuis cinerea quadam pellis, ex cinereo nigricante, gustu aliquantulum acri, sed aromatico, nonnihil ad fœniculi saporem tendente, odorato, ita vt pauca eius quantitas cubiculum suo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non ad eod̄ aromatici saporis & odoris, vti cortex: folio ficulneo in angulos desinente, nouello verò folio pyri folium amulante, sed quod vestigia angulorū habeat, semper virente, hoc est, foliis nouellis, his quæ decidunt, semper succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, presertim si siccum sit: an florem fructūve ferat, adhuc incomperitum: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, leuibus, sed non ad eod̄, vti lignum, per summas terra cespites expansis, vt facile euelli possint; quod ferè commune est omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hispanicas arbores eod̄ delatas, steriles fieri, nisi in summa terra pangantur) cortex radici firmiter inhaeret cinereus, ipsiusq; arboris cortice magis aromaticus, ideoq; radicis decoctum odoratius & prestantius est, & ab Hispanis istic vsurpatur.

Natalor.

NASCITUR in maritimis, & locis temperatis, hoc est, neque nimium siccis, neque nimium humidis, vt in portibus S. Helena. & S. Matthai: nam alibi per vniversam Floridam haud facile inuenias: istic verò sunt integra silua, quæ ob suauissimum quem spirant odorem, ab Hispanis primum eod̄ venientibus, arborum Canelle esse existimaban-

tur, nec immeritò; nã ad eò odoratus est & acris huius arboris, atque Canelle cortex, & eòdem effectus prabet eius decoctum, quos Canelle.

OMNIVM optima est radix, deinde rami, tertio Delectum truncus, sed cortex omnibus prafertur. Eam ob causam, radix minima omniũ quantitate datur, rami maiore, truncus duplicato radicis pondere: eligendum autem lignum quod vltra annum spatium nõ sit resectum, aut quàm fieri possit recentissimum, atque suum corticem retinens: nam quod hoc caret, vile & inualidum esse censent.

ARBORIS & ramorum temperamētum calidum Temperamentum.
& siccum est in secundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & siccitate accedens: quibusdam calidus in fine primi, siccus in tertio gradu.

LICET Corticis & Ligni vsus dumtaxat in medicina receptus sit, Indi tamen recentis folia trita vulnerebus imponunt, & sicca in alios medicos vsus seruant.

EIVS decoctum commendatur in omni morborũ genere, prafertim verò in obstructionibus, & partibus interioribus roborandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex saccharo propinatur defluxione laborantibus, asthmate, pectoris vitiiis ex frigiditate prouenientibus, & consequenter doloribus nephriticis & renum, è quibus calculum eicit, & flatus discutit, quam etiam ob causam veterum ad conceptionem preparat, & menses prouocat. Vomitus cohibet, concoctionem inuat, aluumque subducit. Facultates.

ILLIVS fragmentũ assidue gestare & odorari maxime prodest aduersus pestu contagia, prafertim non neglectis aliis remediis. Denique, ob ingentem siccitatem & moderatum calorem, remedium est excellens ad omni generis defluxiones, quoniam eas absorbit: sed his qui extenuati sunt & imbecilles, non conuenit.

CETERVM quoniam quotquot ex Florida adueniunt, plurimum discrepant in decoctionis huius ligni ra-

tionem (singuli enim peculiarem, nullo delectu servato, coquendi modum referunt) magnum scrupulum iniiciunt cum his qui illo uti cupiunt, tum medicus qui prescribere debent. Dicam igitur quid agere soleam.

OBSERVATO aegri temperamento, pro illius ratione aqua parat, ex minore ligni quantitate, & minus decoctabilioris maiore quantitate, magisque decoctam pituitosis, sanguineis medio modo: morborum similiter qualitates expendo; quod nisi fiat, quin multi errores in huius aqua usu committantur, fieri non potest. Nemo etenim existimet, sumpta sine methodo ista aqua, sanitatem, ad quam aspirat, consecuturum, sed magnum potius damnum sibi pariturum: itaque, meo consilio peritus medicus prius adendum, qui coquenda ac administranda aqua rationem edoceat. Nam & temporum quo exhibenda, & regionis, & temperamenti aegrorum, atque virium ipsorum habenda est ratio: quam qui non observant, subinde in vitam discrimen incidunt. Ut nobili cuidam Matrone contigit, cui, ob quosdam veteri morbos, & intemperiam admodum frigidam, Sassafras usum consului, illiusque sumendi rationem prescripsi: sed cum citius se conualitura arbitraretur, si aucta ligni quantitate aqua diutius quam indicaveram decoqueret: illius aliquot dierum usu in tam vehementem febrim incidit, ut non modo aquam interdiceret, sed etiam sanguinis missionem quinque repetere necesse fuerit, nec id sine vita ipsius periculo, & medicamento infami nota. Sanitati tamen restituta, denique aquam hausit eadem quam adscripseram ratione paratam, & gravibus symptomatis, quibus affligebatur, liberata est.

Decocti parandi ratio.

DECOCTI autem seu aqua legitime preparanda haec est ratio. Radicum cum suo cortice assulatim confracta uncia dimidia, in sex aqua sextariis, fictili nouo duodecim horis maceratur: lento igne ad quatuor sextariorum consumptionem decoquitur: colatur, & in fictili vitrato adseruatur. Postmodum supra eadem fragmenta tantundem aquae superinfunditur, decoquitur ad sextarii consumptionem.

Aqua simplicior.

Es est secunda aqua, quae ordinarij potus loco erit.

ILLUD vero observandum est, plus aut minus ligni in decoctionem iniici, viribus & temperamento agrorum consideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propinatur haec aqua biliosis, quam pituitosis, ut iam dixi. Sed Eius usus. vulgariter media sextarij pars aquae tepida sumitur mane, deinde sudatur, & vestis mutatur; nec quisquam eorum qui hoc medicamentum sumpserit, lecto se continere cogitur. Prandium sit media gallina assa, cum aliquot vis passis, & amygdalo, & auellanis tostis: cena sit e consensibus convenientibus morbo qui curatur, potus secunda aqua. Singularem experimento didici hoc decoctum, ut dixi, propinatum, utilissimum illi fuisse, qui pedes & manus ex podagra sic contortos habebant, ut eis uti non possent. Ad laemem veneream non minus utile quam Guayaci aut China decoctum. Ligni fragmentum praemasum eo dente qui dolet, & istuc retentum, dolorem sedat.

PORRO qui tam exquisita victus ratione uti nollent, Aqua praeparata rationalia. aquam simplicem hac ratione decoquant. Ligni assulatum confracti semuncia, plusve aut minus, pro conditionibus iam enumeratis, in sex aquae sextariis ad dimidias coquitur, ea aqua die utendum cum in prandio, tum in cena & interdum. Qui vino abstinere non norunt, ea aqua diluere poterunt, etenim saporis & odoris gratiam vino conciliabit.

Donati initio fui vis fragmento huius ligni a Francisco Zennig, Pharmacopola Bruxellensi diligentissimo, mihiq. amicissimo: sed proximis hiis annis Lodo ab aliis etiam amicissimis viris C. V. Richardo Garth, Hugone Morgano pharmacopoeo Regio, & Iacobo Gateo iuniore mihi Viennam missa magna estq. libralia fragmenta, quae odore & sapore feniculi quidem referebant, gustatamen, plantae illius saporis magis reddere videbantur, quae vulgo Draco, nonnullis Thaeo dicitur, acetariis familiaris, & cortex eius multo magis. Lignum cum suo cortice adeo Tamarici simile est, ut, nisi odor & sapor obstarent, pro eo accipi possit: cortex interiore parte qua ligno adheret nigricante, & laevi, exteriori rugosa, & ex cinereo rubescere. Vulgarius deinde esse coepit hoc lignum, & arboris integri ferè trunci adferri.

CATERVM odor feniculi mihi in memoriam revocat arborem in Peru nascentem, Molle vocant, cuius ego pusillas duas plantas, e semine natas, vidi ante aliquot annos Machlinia in horto splendidissimo Illustris Viri Do. Ioannis de Brancion, sed quae tertio anno perierunt hiemis iniuria. Molle.

ERANT autem ea abuscūla tranco (quia tenella) ex viridi ni-
gricante, multo cōspersa veluti maculis cinereis, folia pennata ut si a-
xini, sed multo miora, ex viridi nigricantia, serrata, & sub extremum
angustiora, quae ab arbuticulis reuulla lacteo succo, coque lento & vi-
scido, & odorato manabant, & ipsa tolia trā forniculi odorem red-
debant, gustata adstringentis facultatis nonnulli habere videbantur.
Fructus ex quo nascuntur sunt, pipens ferè magnitudine, oleaginosus, pel-
licula rubescente testis, ra emat in cohzrens, ut ex eius icone, quam
ad vium dēpingi cum tempore curauimus, conspiceret licet: florem
quem habeat ignoramus, sed quibusdam auctoribus minutus est, viti
similis.

Molle histo-
ria.

HAE C arbor abundanter nascitur in conuallibus & locis planis Natales.
Peruā & regouis, ut referunt omnes qui Occidentalium Indiarum
descriptionem dederunt: sed Petrus Ciega maxime, qui eius delecti-
pionem hoc modo cap. 11. primae partis Chronici dat:

TOTO hac tractu conspicuntur magnae quae dant, & etiam par-
uae arbores, quas Molles appellant incolae: folia habent minuta, odore
forniculi, cortice adeo commendato, ut eius decocto crurum dolores
& inflationes summa cum vtilitate foueantur: ex ramulis fiunt den-
tiscalpia vtilissima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro costarum
modo, fit aut vinum, siue potio admodum bona, aut acetum, aut mel:
tantō que in pretio apud Indos sunt hae arbores, ut quibusdam locis
eas consecras suis Idolis habeant. Adhuc nonnulli, eius arboris to-
liorum decoctum doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse, gum-
mi verò eius, quo à Mannae modo candidum est, lacte dissolutum, ca-
liginem oculorum abstergere.

Molle histo-
ria alia.

Molle vinū.

Facultates.

Lignum aromaticum.

BERNARDINVS de Burgos, Pharmacopoli, vni-
cum Sulphure infra describendo mihi ostendit Ligni cuius-
dam fragmentum, Ligno sancto, quod ex insula D. Ioan-
nis de portu diuice adfertur, ferè simile, cuius corticis odor
& sapor adeo aromaticus & excellens est, ut macis, aut
nucē myristicam longè superet, imò Canellam odore sua-
uitate, piper acrimonia.

Lignū aro-
maticum.

MAGNA huius ligni quantitas in mōte quadam co-
sa fuerat à Naucloerō à Haiana [portu Cuba insulae ad Se-
ptentrionem sito, & Floride prouincia ferè opposito] re-
deunte, & in nauem seu Liburnicam delata, ignis struen-
di causa. Vnde perspicere licet, quàm multae arbores, &
alia planta in nostris Indiis inueniantur insigni facultate
pedita, quandoquidem ignis struendi gratia tam odoratis
& aromaticis arboribus vsantur, quarum cortice in pulue-

rem redacto, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri possent, & Aromaticum ex Maluccis insulu, Arabiaque, & Perside vsque petitorum, vices supplere. Sed nos accusandi, qui eas diligentius non inquirimus & inuestigamus, cum sponte montibus locisq; incultis nascantur.

Lignum ad renum affectiones & vrinæ incommoda.

Lignum Nephriticum.

NOBI etiam mittit noua Hispania Ligni quoddam genus crassum & enode, materie Pyri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ difficultates & incommoda. Postea experimento comprobatum est, eius aquam in fecoris & Lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hac ratione.

Aqua ligni Nephritici.

LIGNVM assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum, aqua ceruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intēditur pro temporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit: ceruleum ideo dico, quoniam adulteratur alio ligno simili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC aqua assidue vtuntur, ea vinū diluūt, & mirabiles experiuntur effectus, sine vlla humorū cōmouione, neq; opus est alia victus ratione quā tēperata: aqua enim sapor nō magis immutatur ligni iniectione, quàm si pura esset, & nihil in ea maceratū. Calidū & siccū est in primo gradu.

Lapis Nephriticus.

Nephriticus Lapis. Prasina lapis.

LAPIS hic in Nephritide maximè laudatus ex noua Hispania etiam defertur. Prasina lapidi similis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, praefertur viridior.

Nephritici lapidis varia forma.

ADVEHITVR variis formis effigiatus, qualem antiquitus possidebant Indi, alios piscium forma, alios animum capribus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos sphaularū modo, atq; omnes perforatos, quoniam Indi eos

appeni-

appensos gestare solebant, aduersus Nephritidis, aut sto- Facultates.
machn dolores, in quibus morbis valde commendatur. Sed
eius precipua laus est ad Nephriticos dolores, tum ad cal-
culum expellendam, & arenulas.

NOBILIS mihi notus vnum habet, cui nullū alium
comparandum vidi; nam eum brachio gestans, tanta are-
nularū quantitate liberatur, vt, metuens ne noxia sit tan-
ta eiectio, interdum illum deponat, nullumq; tum amplius
calculum eicit. Sed dolore premente denno eum gestans,
statim leuatur aut minuitur dolor, multarū arenularum,
atque etiam calculorum expulsionem. Ea etiam occulta fa-
cultate praeditus est, vt ab eiusmodi dolore praeruet gesta-
tus, renam calorem mitigando.

DVCISSA Bejar ter breui tēporis intervallo Ne-
phriticis doloribus afflucta, armillam ex eo lapide sibi cōse-
cit, quam perpetuo gestat: ex illo tempore (quod decen-
nium superat) eo dolore nunquam vexata est.

ALII multi senserunt idem leuamen, eamq; ob cau-
sam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec, vt ini-
tiō, tam facile adquiri possunt, quod soli earum prouincia-
rum Reguli & Domini eos possideant, nec immerito, cum
tam admirande sint illorum facultates.

Lapis Tiburonum.

IN mari Indico ferreis hamis capiuntur pisces Tibu- Tiburon
rones dicti, maximi, validissimi, pugnacissimi, & truci Piscis.
aspectu, qui cum lupis marinis assidue preliantur.

IN eorum capite terni aut quaterni lapides, inter- Lapis Tibu-
dum plures inueniuntur, ex parte concavi, valde albi, ma- ronum.
gni, ponderosiq; (vt interdum duas libras pendant) & qui
facile abradi possunt.

HVIS Lapidis puluis utilissimus fertur Nephriticis, Facultates.
& aduersus vrine difficultates, & renū vesicęq; calculos, vt
in Indis Hispaniq; experiētia cōprobauit. eū gustatum in-
sipido esse gustu deprehēdi, facultates nondū expertus sum.

TIBURONVM meminertunt, quosque Occidentalis India histor. 1. descriperunt: sed inter eos Gomara, in historia Mexicana, miranda & v. x. credibilia de Tiburone refert, & illi duplicē dē iū ordinē tribuit.

DESCRIBIT idē in Historia generali Indiarū cap. 31. (quem secutus est Theuetus lib. Singulariū cap. 71.) p. f. ē queneā Manati nomine, cuius descriptio nē, quod pleraque eū Tiburonis hīstoria communia habeat (ne dicam eundem piscem videri) nōc subiunximus.

Manati piscis.

MANATI piscis est nostro orbi incognitus, vti similis, duos tantū pedes rotūdos, quibus natat, ad humeros habet, & in singulis quatuor unguis Elephātinis similes, ab vmbilico ad caudā vsq. gracilescit: terribilissimū est aspectu, capite bubalino, sed maciliōre ore, mēto vtrō crassiore, oculis admodū exguis pro corporis mole, quæ intereū viginti pedū longitudine est, decē crassius: conio dēso, p. is quibusdā cinerei coloris oris. Femine parūt vaccatū moco, duō p. vbera habet, quibus catulos suos lactat. Eius caro quadrupertī potius quā piscis videtur: etenim recēs vulinā sapit, tale m. acerata Thyri carne, f. d. sapidior est, dicit utque seruari potest. Eius p. i. g. u. d. o. p. u. r. a, nec facile rancescit. ea conium ipsius preparant ad calcēos tibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad calculū & nephritidē viles.

HIC piscis occiditur interea dum herbas in littore depascitur, sed etiam rebus capiuntur inniores. Ea ratione parūt tētur cepisse Regulus Caramatei, quē 26 annis in lacu quodā dicto Guaynabo educavit, adeōq. demitum euasit, & ferociā depotulit, ut de manu cibū caperet, & in clamato conamine Mato, quod Magnificū sonat, lacum suū egressum fuisse, & in c. des. per. te. pass. ei. sui. ē. d. i. g. r. a. n. i. a, deinde ad lacū remeasse, intereūq. homines & pueros ex vna parte lacus in aliam transuexisse, nec illos mei fuisse, ita ut Indis summā voluptatē adferret.

Lapis Caymanum.

Lacerti Caymanes.

EX Nomine Dei, Carthagine, aliēq. continentis oris, lapides interdum adferuntur calculis flumiatilibus similes, qui in ventriculis pregrandium Lacertorum (Caymanes appellant) inueniuntur tanta interdum quantitate, ut magnum corbē explere queāt: cuius verō rei gratia, incertum, occupandōne ventriculo, ne sit inanis, an saburra loco, vti naues, ad illas in equilibrio continendum. ferocissimi sunt, ingenti & semper biante ore, ut integrum hominē deglutire possunt, multiplici dentium ordine, adeō magni, ut triginta duorum pedum longitudine inueniātur. Vivunt ū magna ex parte in fluminum ripis, nonnunquam in mari ad fluviorum ostia: parūt oua in terra, & suos catulos istic excludunt, testudinum more: capiūtur hamis ferreis, quia earum cutis pradura omnes ictus, etiam minorum tormentorum ancorum, respuit.

Hos

Hos lapides colligunt Indi & Hispani, atq; adeo sibi Lapidis Cay-
 seruant, ad quartanā tollendam vtile remedium: siquidem manuum tar-
 bini ex eu temporibus vtrinq; alligati, in quartanarū paro- culcates.
 xysmo, illas tollere, aut earū calorem manifestō infringere
 traduntur. Bis eum lapidē temporibus cuiusdā puella, qua
 quartana laborat, adbibui; & certē febris calorē nōnihil re-
 nuisse animaduerti; an verō febrem omnino tollet, ignoro.

GOMARA, Petrus Cieça, Augustinus Carate, qui integrā India-
 rum historiam, aut ex parte scripserunt, huius generis Lacertorum seu
 Crocodilorum meminerunt, inter quos Petrus Cieça sub finem capi-
 tis 2. eorum oua, atque etiam carnes vigente fame cum aliis se edisse
 asserit circa Panamam, cum eam regionem primū occupassent. Go- Ingeni La-
 mara cap. 197. ibidem occisum, qui 100. pedes longitudine æquaret, cerū ma-
 in cuius ventriculo multi calculi reperi ſunt. gnitudo,

Lapis Sanguinalis.

LAPIS Sanguinalis, ex noua Hispania delatus, Ia- Lapis san-
 spidis genus est, varij coloris, sed obscurioris, maculis seu guinalis.
 punctis distinctus sanguineis.

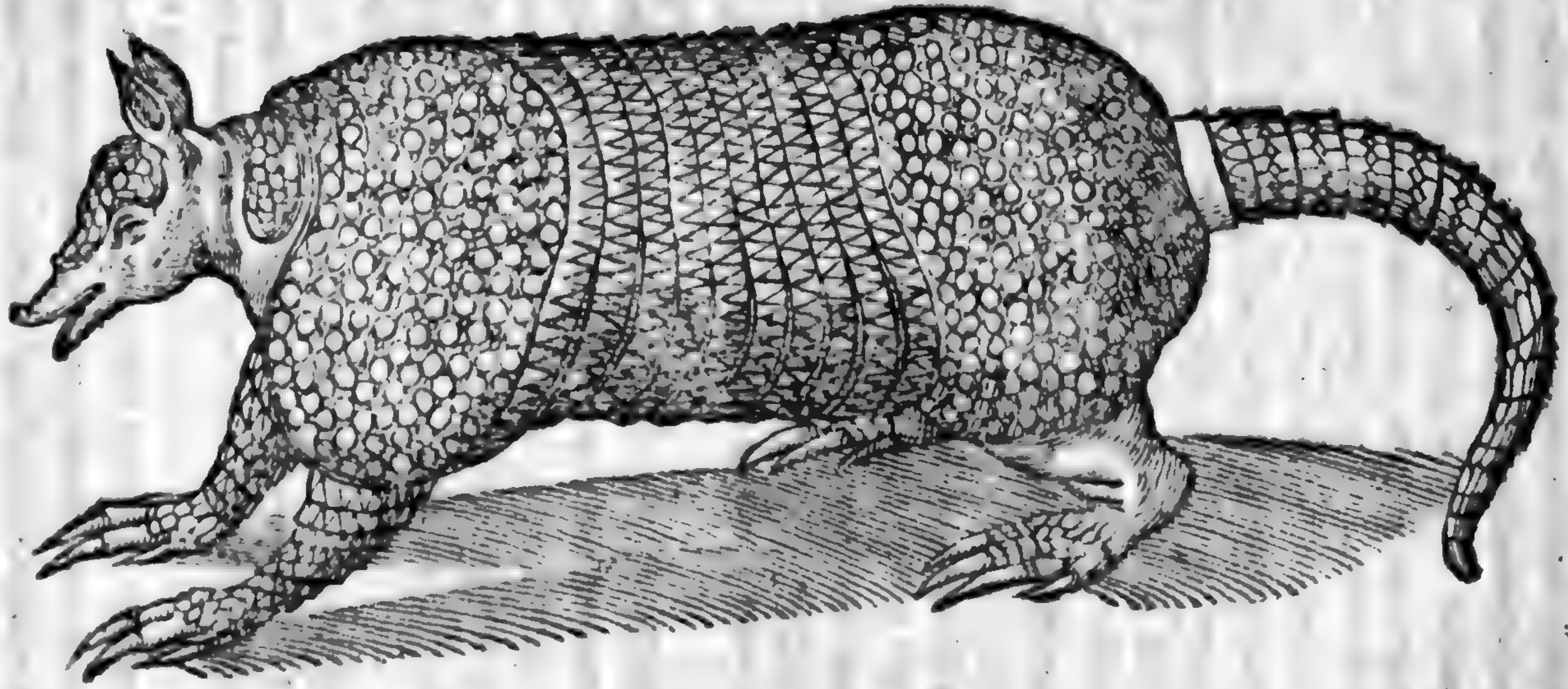
Ex his lapidibus Indi quasdam cordium formas, ma-
 gnas ac paruas, conficiunt.

VALET ad fluxum sanguinis narium, mensium, hæ- Eius facul-
 morrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida in- tates.
 tinctum eger dextra comprimit; & subinde id facit. Sic eo
 Indi & nostri vtuntur.

PERSVASVM habent Indi, imō firmissimè credūt,
 si hoc lapide pars sanguine manās contingatur, sanguinem
 sisti; idq; verum esse, experientia probatum est. Vtilis est
 etiam suspensus aut alligatus eidem parti vnde sanguis ef-
 fluit, modo carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmor-
 rhoidum fluxu afflictos remedium sensisse, annulos ex hoc
 lapide confectos in digito continuè gestando: nec non &
 menstruum fluxum sisti.

ALIUD lapidis genus est, quod rimas in manuum & Lapis rimas
 pedum iuncturis à pituita salsa prouenientes curat: verū pedū curat.
 id duntaxat auditu percepi.

ARMADILLO.

566

Armadillo.

N V N E ex continenti habemus ofsiculum cauda peregrini animalis, quod veluti testis quibusdam totus integritur pedum tenuis, cuius gratia Armadillo vocant. Hispani, quasi cataphractum aut armatum dicunt, Lusitani Encubertado. Armadillo.
Encubertado.

E S T porcelli magnitudine, cui rostrum simile habet, cauda oblonga, & crassa, Lacerti modo. Sub terra vivit, ut Talpa; & terra sese sustentare creditur, quod foris nihil edere conspiciatur. Descriptio.

O M N I S facultas consistit in cauda ofsiculo, cuius in tenuissimum pulverem redacti pilula, confecta magnitudine caput acicula, atque anti indita, dolorem eius sedare, & tinnitum etiam, cum exigua surditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem sedari multa experientia comprobatum est. Facultates.

H V I V S animalis meminisse Thevetus lib. Singularium, cap. 54. atque incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudine æquant, alij minores sunt, & eorum caro tenella est, bonique succi, & Bellonius lib. Observationum 3. cap. 51. Ioan. Stad. Brasiliæ Hist. cap. 30. Lælius Americanæ hist. cap. 10. Tattou.

M E M I N I T item Franciscus Gomara in Mexicana historia in hunc modum: Circa Lacunam quæ ex flumine Papaloapan oritur Imperio Mexicano, animal invenitur sepe non maius, rostro porcelli, pedibus histricis aut erinacei terrestri, cauda oblonga, natura munitum duro cortice, & testa squamata veluti loricatum, intra quam se contrahit testudinis terrestri modo. Similis est hæc testura panopliæ equorum: sed & cauda, ipsumque caput huiusmodi testis squamatis testa sunt, auriculis foris eminentibus, eaque ob causam Hispani armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiochtli, id est, Cucurbitæ. Aiochtli.

E T V S etiam descriptionem apud Gesnerum videte licet in Appendice ad Quadrupedum historiam.

Sanguis Draconis.

A T T V L I T ante paucos dies, ex novi orbis continenti, Episcopus Carthaginensis fructum arboris ex qua manat lacryma illa quam Sanguinem Draconis vocant.

E S T autem hic fructus admirandus: nam sublata quæ integritur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio & Draconis arboris fructus.

natura

368 SANGVIS DRACONIS.

natura fabricatus, ut à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis.

Sanguis Dra-
conis cur sic
dictus. A B eo fructu denominationē proculdubio sumpsit arbor, & eius lacryma, quæ ex illa per incisionē legitur, quam ex Carthagine Peruana selectissimam aduehunt: unde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui, quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorarunt.

Draconis
hystoria. M A G N A est arbor, cortice satis tenui, & qui facile incidipotest: ea vulnerata, liquor ille effluit, quem, Sanguinem Draconis in lacryma, dicunt, ab eo differens, quem Sanguinem in pane vocant, quòd in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella.

Facultates. V T E R Q V E liquor intro assumptus, alui profluvium sistit, sic etiam ventri illitus, aut clysteribus inditus. Sanguinem vndequaque manantem reprimit. Capitis defluxiones, ne in partes inferiores delabatur, prohibet eius pulvis capitis vertici inspersus: vulnera recentia glutinat, gingivas à putrefactione liberat, & dentes stabilis. Est item color Pictoribus maximè expetitus.

TEMPERATUS est, & pauci caloris particeps.

Dragonal. M E M I N I ante paucos annos nobis à Franciscò de Hollebecque, Regis Hispaniarum Hortulano diligentissimo, m. llos fuisse quoddam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commissis nonnulli prodierunt Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Roret, virum doctissimum & rei herbariæ peritissimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem annos Olysiopone conspexi) sed subsequens hiems abtulit. Fructus is erat Ceratij magnitudine aut Oxyanthi, rotundus, tenui pelle contextus, qua sublata, oileus nucleus conspiciebatur, qualis est in fructu Rusci sed is nullam animalis, neque draconiculi tanto artificio fabricati figuram referebat, verùm rotundus erat & lauis, & ut dixi, totus oileus. Arbori, quam Olysiopone obseruaui, & in cuius cortice gummi sanguinei coloris concretum inueni, iconem, in Stirpium à me per Hispanias obseruatorum descriptione exhibeo.

Gummi ad podagram.

DA B A T mihi idem Episcopus Gummi genus (cuius arborem non poterat describere) ex eodem continenti delatum, quo se podagrici istic purgant, in hunc modum. Gummi ad podagram.

IL L I V S gummi fragmentum nucis pontica magnitudine, stillatitio aqua liquore noctem integram macerāt, postridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas uncias hauriunt, neque quidquam cibi sumunt ante meridiem: eo medicamento sine molestia purgatur humor, qui podagram creat. Facilius.

IN S I P I D V M est & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.

Fructus dysentericus.

HI S P A N V S quidam adolescens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, ut ex eius fragmentis (que altera parte leuia erant, & luteo colore; altera vero, aspera & admodum rubra, seu ex rubro nigricantia) conicere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filia, quam dysenteria miserè afflictari dicebat. Illico adolescens, Eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiscitur, fragmentorum illorum tenuissimè tritorum puluerem ex stillatitio calicum rosarū liquore, eo die puella hauriendum dedit vespere, tātundem postridie mane, statim quæ sisti cepit fluxus, ita ut brevi puella sanitati restituta sit. Eum adolescentē, tametsi diligenter requisierim, nunquam postea videre mihi contigit: itaque neque quis esset hic fructus, aut qua arbore nasceretur, scire potui. Fructus ex Quito.

Cortex ad alui profluua.

PR O F E R T nouus orbis prae grandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candidante pellicula inegitur: similis est admodum cortici Guaya-

Cortex alui profluua si-
dens.

tan, vti Gentiana amarus, manifestè adstringens, grati tamen seu aromatici cuiusdam odoris particeps.

Exhibendi
ratio.

MAGNA est apud Indos aestimatio, vt qui eo vr̃tur aduersus omni generis alui profluvia, huius puluerem drachma pondere, aut paulo amplius in aere propinantes ex aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturq̃, in reliquis victus ratio. que huiusmodi morbo necessaria est.

EIVS corticu fragmēto donatus sum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuio inueteratis magno successu.

EX VARIIS nostrarū Indiarum prouinciis, multa purgātia medicamēta deferuntur, quorum magnæ sunt facultates: de quibus hic mentionem faciam, vt sint veluti Praefatio quedam in Historiā radicis Mechoacan.

Cassia solutua.

Cassia solu-
tua.

INSVLÆ Diuorū Dominici & Ioānis de Portu diuite, tāta quātitate nobis transmittūt Cassiā solutiua, vt nō modo Hispaniæ, sed etiam toti Europa, atq̃, adeo vniuerso orbi sufficiat: nā & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues ea onustæ vehūt, quàm Cantabri ferrū mittūt.

Delectur.

QVÆ Venetiis ad nos ex India Orientali mitti solebat, cum immatura collecta esset, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, vt parum utilitatis prestaret. Nostra verd ex insula prædicta, matura est, crassa, plena, ponderosa, medullosa, & adeo recens, vt interdum sexagesimo, postquam collecta est, die huc perferatur: & quia recens, gratiq̃, saporis, non tetri, vt qua ex Oriente deferrebat, facilius vires suas exerit.

Facultates.

BENIGNE purgat, & sine vlla alui perturbatione, bilē præseruam, deinde pituitam, postea qua in meatibus & intestinis infarcta sunt, euacuat. Temperatos illos efficit, qui

ipsa

ipsa vtitur: sanguinē purgat. Vtilis in omni morborū genere, sed maximē renū, & vrinae, duab⁹ horis ante cenā sumpta. Defluxionibus prodest, duabus à leui cenā horis. Quotidianus ei⁹ vsus est ad pectoris & laterū vitia, eclegmatis modo. Cōuenit febrū ardorib⁹, & sitim exstinguit. Assiduus illius vsus ante prādiū aut cenā, calculi generationē prohibet.

FORIS cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.

DOSIS pulpa eius est decē drachmarū, ad sesquiunciam vsque, non exēpta verò, quatuor vnciarum. Lenit, resoluit, sanguinem depurat, & eius bilisq² calorem infringit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem, tendens.

IN istis insulis primū colli cœpit, postquam in nostram potestatem venerunt.

NON desunt qui huius Auctori iudicium improbent: siquidem Orientalis Cassia, cæteris paribus, longē præferenda est.

Fructus cholagogus.

EX maritimis Nicaragua & Nata (quae sunt in noui orbis continenti; inuebitur in Hispaniam mediamensi genus purgans, bilem præsertim.

FRUCTVS est arboris cuiusdam vastae, castaneis similis, sed calyce leui, non, vt illarū, echinato: eo calyce fructus continetur castaneis non multū absimilis, sed sine cortice, & ferè quadratus, in duas partes diuisus, medium intercurante, & totum deinde ambiente pellicula.

EDITVR hic fructus viridis, aut contusus vino exceptus: si siccus, eius puluis ex vino aut gallina iusculo sumitur; datur etiam costus, vt minùs purget: quocumque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis iis quae à purgatis obseruari solent, & preparatis priùs, vt decet, humoribus. Illud verò minimē silēno prætereundū, pelliculam illā exteriorē & internā abiiciendā esse, alioqui graua symptomata excitaturā, veluti ingētes vomit⁹, animi deliquia, & periculosa alui profluvia. Calidus est in primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

Auellanæ
purgatri-
ces.

NOVO orbe primùm inuento, inſula diui Dominici quoddam genus Auellana miſit, qua ſe Indi familiariter purgabant. Poſtea Hiſpani neceſſitate compulſi, illis etiam purgare ſe cœperūt, nō ſine vita discrimine. Colore & forma noſtris Auellanis ſimiles ſunt, putamine tenui, coloris ſpadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, ſic vt multi, dulcedine illecti, decepti ſint.

Auellanarū
hutoria.

Ben magū.

Ben parū.

Facultates.

MEDICORVM vulgus eas Ben magnum vocat (nam Ben eſt duorum generum) Paruum autem ciceris magnitudine eſt, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod de Ben nuncupant, conficiūt, quo ſibi caſariem & barbam inungunt deliciarum gratia.

VALIDISSIME pituitam & bilē ſuperne & inferne purgant. Nonnulli tamen earū vehementiā aſſatione infringebant Coli doloribus præſens ſunt remedium, flatuſ diſcutiunt, & clyſteribus iniecta, mediocriter euacuant.

DOSIS eſt à dimidia drachma ad drachmam vnā: ſed aſſande ſunt. Calidi ſunt temperamēti inuiſio tertiꝝ gradus, & ſicci in ſecundo.

Auellana hæc cum plerisque aliis fructibus peregrinis communitata mihi fuit ab illuſtri viro D. Ioanne de Brancion, rei herbariæ ſtudioſiſſimo, nec vllis parcēte ſumptibus, vt ſuum hortum omni peregrinarum plantarum genere excoluſſimum redderet.

Ceterum Auellanam hanc, cuius iconem hic exhibeo, lenius & mollior contegit cortex, partim ex cinereo candidans, partim nigricans hunc sequitur putamen minus solidum quam in vulgaribus Auellanis id nucleum continet Auellanæ magnitudine, candidum, solidum, Auellanæ vulgaris aut iligneæ glandis sapore, tenui membrana obductum. Integra nux altera parte sessilis est, & coniunctim binæ nasci videntur, ut interdum castanæ.

Nuclei pinei cathartici.

TRANSMITTIT etiam noua Hispania Pineo-^{Pinei nuclei purgatorii.} rum nucleorum genus, quo Indi se purgabant: quos imitati sunt plurimi harum regionum.

NOSTRIS pineis nucleis similes sunt, nascentes in ^{Description} strobilis magnis, quales sunt Mayzi spica mutica: molliori putamine, & nigriore quam nostri, rotundi, intus albi, pingues, & gustu dulces.

BILEM, pituitam, & aquas validissime purgant: & ^{Facultates.} licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem subducunt. Assi, neque tam valenter, neque cum tantis corisionibus purgant. Dantur in diuturnis morbis, & peculiari quadam facultate crassos humores expellunt.

QUINQUE aut sex triti & vino diluti, datur pro vi-
rii robore, preparato prius convenientibus Syrupis humore,
qui euacuandus est, & obseruata, qua decet, victus ratione.
Etenim qui eis vterur, illi obseruare oportet, qua ab his ob-
seruari solent, quibus purgans medicamentum propinatum est.

CALIDI in tertio, & sicci in secundo, pinguedine ta-
men quadam pradi, qua siccitatem nonnihil imminuit,

Fabæ purgatrices.

FABÆ purgatrices, que Carthagine, & ^{Nomine Dei} <sup>Fabæ purgati-
uices.</sup> nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, ut cepa-
rum tunicula exterior, illas per medium intersecante, que cum cortice abiicienda est, alioqui tanta vehemētia super-
uē & infernè purgans, ut in vitæ discrimen sumentem con-
iciat. Assanda deinde sunt, ut illarum acrimonia infringa-
tur, deinde in puluerem comminuenda.

Sumendi
ratio.

DATVR hic puluis vino aut saccharo exceptus, ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur.

Facultates.

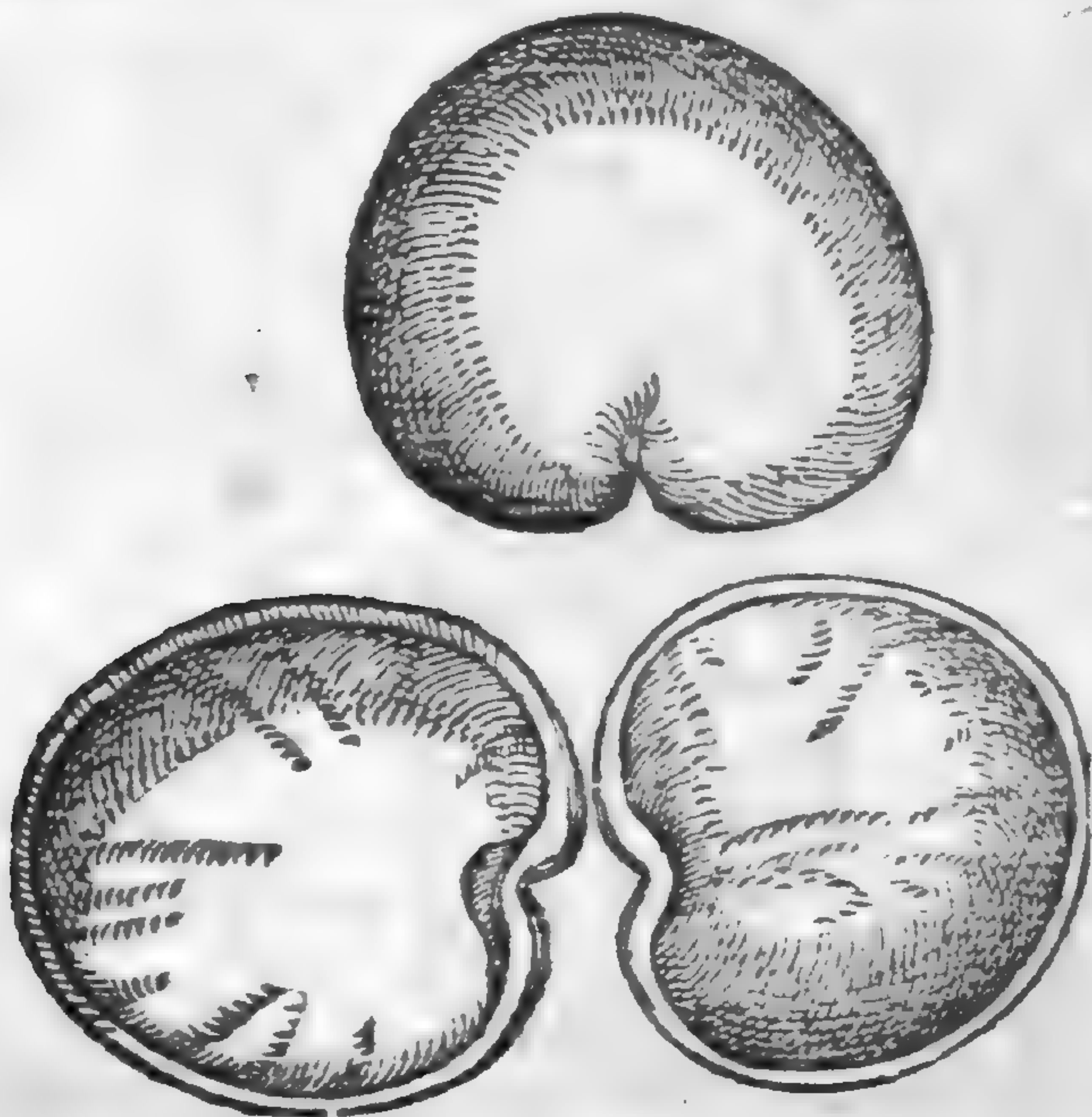
APVD Indos hoc medicamentum celebre est ob sumendi facilitatem: nam sine molestia bilem, pituitam, & crassos humores, multo lenius & facilius quam superiora medicamenta purgant.

DANTVR in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis.

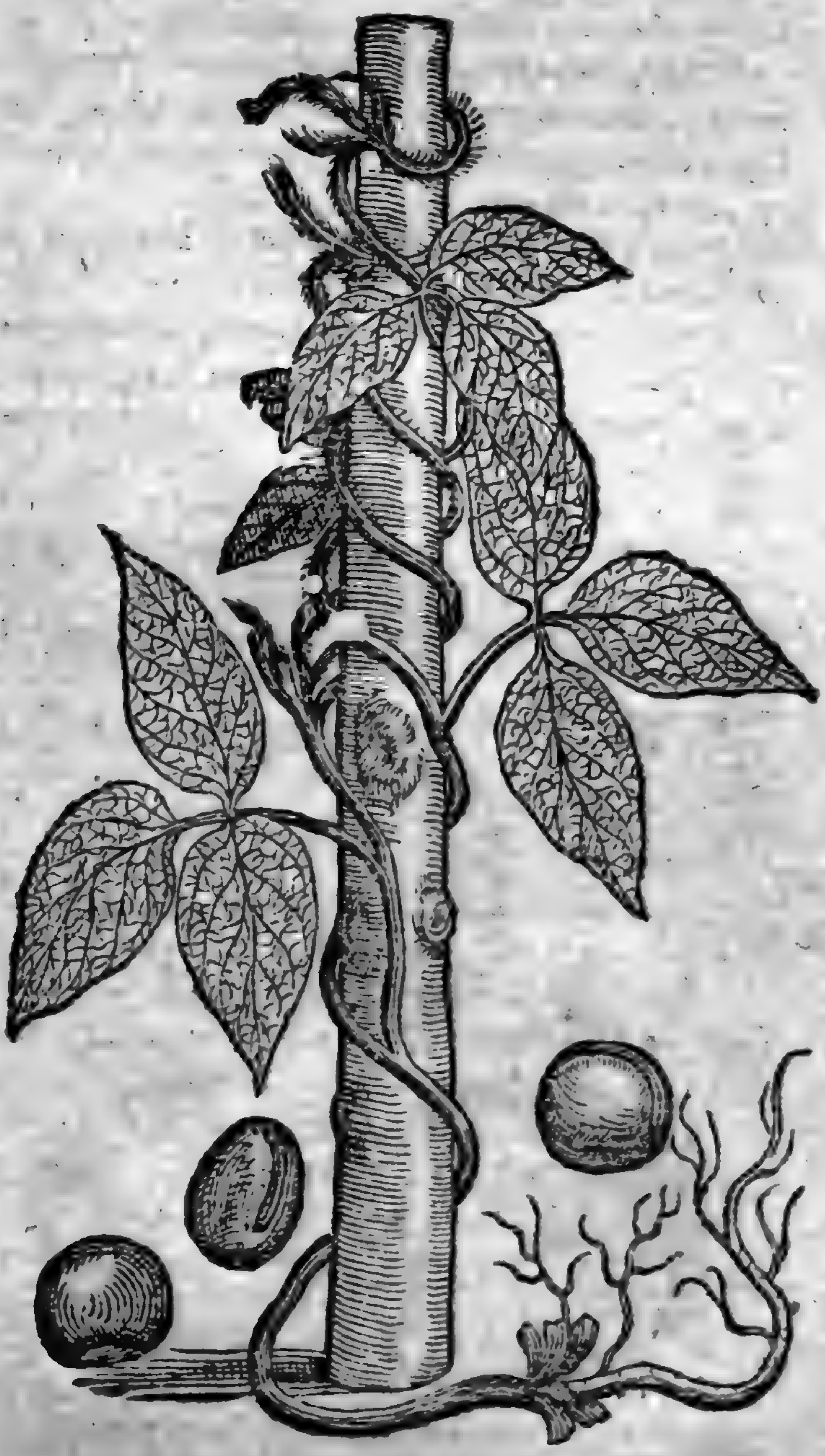
DOSIS esto assatarum (quod cum in hoc, tum in precedentibus obseruandum est, torrerent enim singula prestat) à quaternario numero ad senarium, pluriùve aut pauciorum, pro aegri viribus.

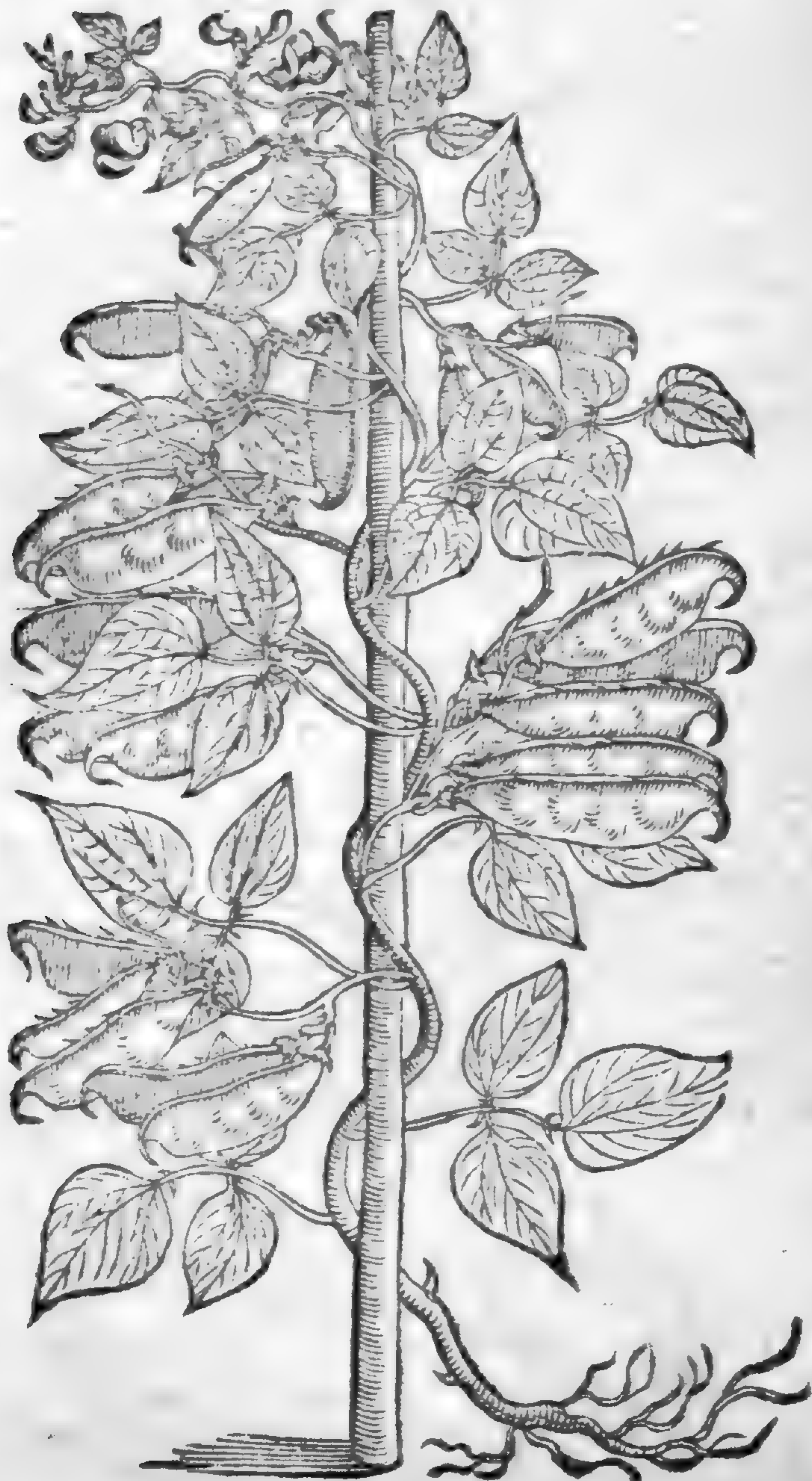
CALIDÆ in secundo, sicca in primo.

Fabarū vulgaribus similiū quæ vomitū ciēt, & aluū valenter purgāt, meminit Ferriñā dñs Lopez de Castagneda ca. 78. li. 7 Indicę Hist. Aliquot porrò peregrinos fructus accepi Fabę purgatiuę nomine insignitos: sed nullus mihi cōspectus est, qui fabæ purgatiuę nostro auctori descriptę cōueniret, ac pou⁹ inter Phascolos, omnes recēsendi videbatur.

Prior cuius hic iconę exhibemus, orbiculari ferē est forma, sed planus utrimq; & quodāmodo puluinatus, digiti vnus crassitie, duorum verò

però latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquantulū cauo, qua videlicet hilus esse solet, & siliquæ, in qua cōtinetur, adhæret. cortex durus & lignosus. læuis, ex rubo nigricans: quod intus continetur album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaseolacea. sapore primūm quali sunt omnia ferè legumina, sed ilico linguam mordicante, & acri: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Nascitur in insula Diui Thomæ dicta, & cordis effigie, quale vulgo pingi solet, imitatur: ideo à quibusdā Cor Diui Thomæ nūcupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

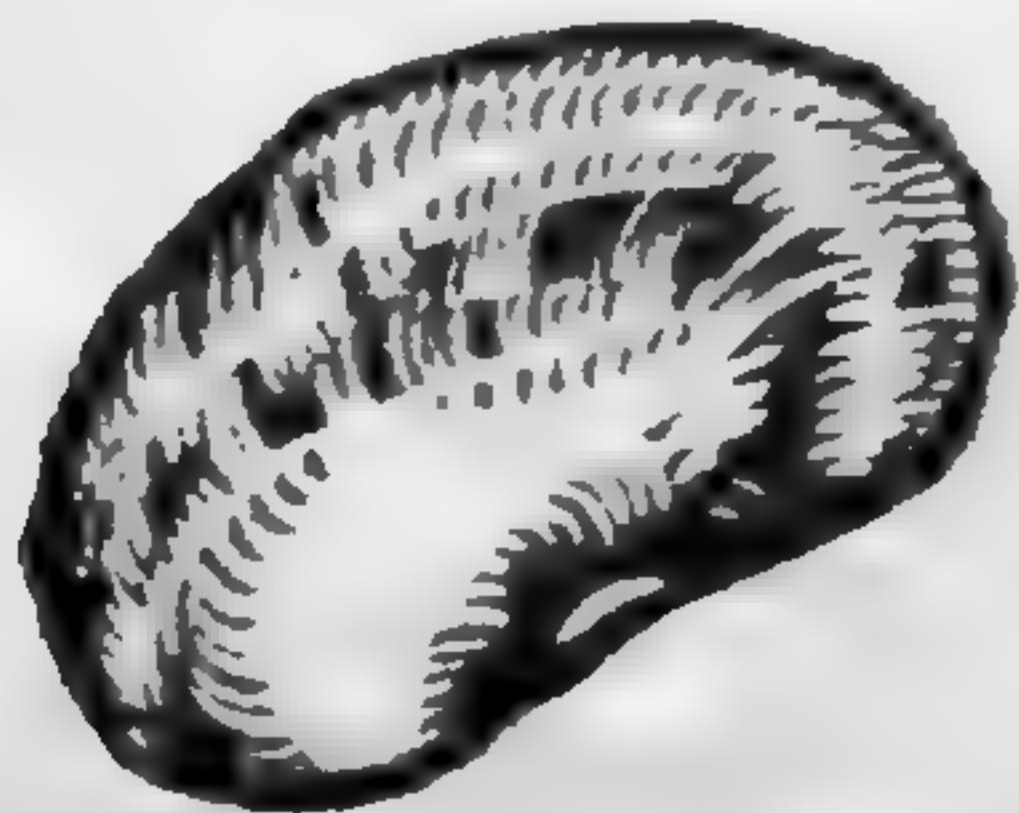
Alter phaseolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans & hilo prominente, & tenuis fortam minimè referente.

Cūm Olysiopone essem, donatus sum Phaseoli genere ex Brasilia Americæ prouinciæ delato, admodū recēti, pollicari latitudine, crasso, colore rufescēte, magno hilo, & parte extrema veluti sessili. Eiusmodi quatuor aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recētes & vitētes adhuc rufi & impositi bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro pallescēte: ego dumtaxat iuniorē plātam vidi mihi semine natā, quæ foliis Phaseolo vulgari ferè similis erat, nisi quòd minora erant, & aucta parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui molliq̄ue lanugine fuluescente obfiti Brasiliiani Macouna vocant: similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, dumtaxat differentes, ex Africæ Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olysiopone in monasterio quodam Phaseoli genus vulgari nostrati adeò simile, vt nostrum putarem: pergulas istie vestiebat opere topiario, flore purpureo; at siliquæ scabræ sunt, breuiorē, & duplo latiores quàm nostri vulgaris: fructus est exiguus pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi qua parte siliquæ adhæret, quæ candida est. Brasilianis frequentem esse audiui, & Lusitanis istie habitantibus Fava braua, id est, fabam siluestrem nuncupari.

Londini emi anno 1579. in Mercatorū porticu de Gallo nauclero Phaseoli genus, quod è Brasiliiana Noui orbis prouincia aduectū assererat. Nostro vulgari maior est is Phaseolus latiorq̄ue, nec minus colore variat: etenim nunc flauus est, aut omnino niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis purpureisq̄. maculis distinctus. De simili plāta natum referebat, & talis Europa est, nostrūmque saporis gratia & bonitate longè superare, si eodem modo decoquatur.

Eius iconē ad viuū expressam, quā in Herbariæ rei studiosorū gratiā ad huius libelli calcē (quoniā suo loco inseri nō potuerat) reponendā curaueramus, postrema hac editione in suū locum transtulimus.

Ab amicis autem sequente anno Londini satum, prouenit vulgari-
similibus samentis & foliis, sed ad frugem non peruenit.

Lac Pinipioichi.

Pinipioichi. **Facultates.** **I**N omnibus continentis oris, lacteus quidam succus elicatur ex arbusculis Malorum similitudine, Indi Pinipioichi vocant: è cuius ramis recisis lacteus humor illico emanat, aliquantulum densus, & viscosus, cuius tres aut quatuor gutta sumpta, validissimè per aluum purgant bilem & aquas.

BIBITUR ex vino, aut desiccatis pulvis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.

ILLUD autem peculiare habet, quòd si quis illo sumpto, iusculum, vinum, aut aliud quid iniciat, subitò eius operatio infringitur, & cessat.

SUMPTO aliquo ex superioribus medicamentis purgantibus, somno abstinendum est, & ea observanda, quæ ab his, qui purgans aliquod medicamentum sumpserunt, observari solent.

CALIDUS & siccus hic liquor in tertio gradu.

OMNIA iam enumerata medicamenta valida sunt & perniciosa, quibus uti desitum est, aduecto Mechoacan, cuius usus minimè periculosus est. Ad ipsum enim, tãquam ad medicamentum præstantissimum, confugerunt non solum nostri, sed omnes etiam Indiarum incolæ: De hoc nunc acturi sumus.

Mechoacan.

Mechoacan. **M**ECHOACAN radix est ante triginta annos primum reperta, in provincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus supra Mexico, quam denovit Ferdinandus Cortesius, anno 1524.

EST hæc provincia auri admodum dives, sed magis argenti, reliquas vicinas opulentia longè superans: nam aiunt totam argenti gleba abundare ducenta & amplius miliaria. Istic sunt adeò celebres & opulenta illa fodinae Cacatecas nuncupatae, singulisq; diebus alia dices argenti,

**Cacatecas
fodinae.**

non-

nonnullæ auri venæ deteguntur. Temperatus & salubris illic aër stirpes producit salutiferas, & ad varios morbos vitales: cuius rei gratia, ante Hispanorum aduentum, vicini eò Gomara Hist. Mex. confluebant, ut à suis ægritudinibus liberarentur. Fertilis etiam est regio, & frumenti, ferina, fructuum ferax: multas habet scaturigines, ac in his nonnullas aquæ dulcis piscium abundantiam præbentes. Quæ de causa inquitini sames, agiliores, coloræque magis florido vicinis.

PRIMARIA vrbis eius provincia incolis Chincicila dicitur, Hispani totius Provincia nomine Mechoacani appellant, quam ferri, sine soleæ equinae instar ambiculus aquæ dulcis, valde piscosus: celebre est emporium, propter argenti venas, quæ tota illa regione frequentes. Chincicila emporium.

PAULO post occupatam à nostris provinciam, missi Franciscani monachi, qui sui ordinis monasterium illic extruxerunt: horum nonnulli paulo post (ut in alia orbe, multum ab Hispanico aère discrepante) in morbos inciderunt, è quorum numero ipse etiam Præfectus, Guardianum appellant. Huic artæ erat amicitia cum Caçoncin totius illius Provinciae regulo; qui ipsum conspiciens extremè egrotantem, indicavit, sibi esse subditum, quo Medico uteretur: hunc fortè remedium ægritudini adhibiturum. Gratum id Guardianus, qui aliorum medicorum præsentia destitutus, illam adduci iubet: venit, morboq; observato significat suo Domino, monachum curaturum, modò cuiusdã radicis pulverem sumere velit, quem daturus esset. Guardianus salutis cupidus, pulverem ex medico vino bibit, & sine molestia sic illo purgatur, ut magnam sentiret eo die levamen, manus etiam subsequenter, donec plenam sanitatem consequeretur. Illius exemplum sequuti alij monachi, & nonnulli Hispani ægri, pulverem semel, bis, ac quoties necessarium fuit, sumunt, & similiter liberantur. Eius rei testimonio Mexicum missis ad totius Ordinis supremum Præfectum, ipsi Provinciale nominar: sic istic radicis periculum, magno

omnium,

omnium, qui sumpserunt, commodo & admiratione. Itaque breui temporis spatio per vniuersam illam prouinciam celebris facta est hæc radix, & ei Rhabarbari Indici nomen inditum: tandem in Peruanum etiam regnum, reliquasque noui orbis prouincias, illius vsus inductus, neglectis ceteris medicamentis, tanta confidentia, vt, ea sumpta, certam sibi salutem promitterent.

QUARTVS & tricesimus iam agitur annus, quod istam radicem primùm hic conspexerim. Paschalis quidam Catanus Genuensis, ex Hispania noua redux in morbum incidit, ad cuius curam accersitus fui. Eum purgare cupienti, præstantissimum medicamentum è noua Hispania se attulisse refert, Rhabarbarum Mechoacanum nuncupatum, quo omnes Mexicani vterentur; illo se feliciter aliquoties curatum fuisse. quòd si quod purgans medicamentum sumendum esset, illud se cupere, cuius exploratas haberet facultates. Damnaui talium recentium medicamentorum nobis ignotorum vsus, quorum nulli auctores meminerunt: ipsique persuasi nostratia potius sumeret longo vsu & experientia comprobata, & à classicis auctoribus descripta. Pharmaco ipsius morbo conuenienti à me prescripto purgatur: ex quo magnam quidem sensu utilitatem, morbo tamen non ita liberatus, quin alia purgatione opus fuerit. negauit se aliam admissurum quàm suam Mechoacanum Rhabarbarum, quo tam probè curatus est, vt pristina sanitati restitueretur. Tamen si laudarem effectum, nõdum tamen animo meo satisfactum, donec plurimi alij, eodem ferè tempore redeuntes, in egritudines inciderunt, à quibus Mechoacan radice purgati, felicissimè curati sunt, quòd illo vti in noua Hispania consueuissent. His cõsideratis, illius facultatibus fidem adhibere, atque etiam ipso vti capi.

NUNC autem adeò frequens vbiq; illius vsus, vt maxima quantitate aliarum mercium instar aduebatur, magno redimendum. Mihi retulit Aromatarius quidam, se superiore

periore anno, præter id quod civibus vendiderat, plus quam mille libras exteris Rhabarbari Indici nomine vendidisse: nam omnibus aded familiare, ut nullus sit viculus, in quo eius usus non requiratur, tamquam tutissimum omniumq; præstantissimi medicamenti, cum nullum Medicum (quod omnibus gratissimum est) consulere opus sit.

SÆPE hos qui è nova Hispania redeunt, præsertim verò qui in Mechoacan fuerunt, interrogavi de stirpis forma quam hac radix profert: sed illud dumtaxat intelligere potui, ex vrbe Colima, quadraginta miliaribus ultra Mechoacan, adferri radices siccas & repurgatas, illas Hispanos emere, & in Hispaniam mittere: tanta est omnium negligentia, questus verò summum studium. Colima.

MAGNA sanè reprehensione digni sumus, quòd, quandoquidè in nova Hispania tot stirpes, & alia maximi momenti medicamenta inveniuntur, nemo tamen vel describat, vel formam, & facultates percontetur, ut cum nostris conferri queant. Nam si in animum inducerent, ut inquirerent & explorarent tot medicamèta que ab Indis in suis Tiangez siue foris venduntur, magna inde sequeretur utilitas, cum ipsi Indi eorum facultates non celent, sed celebrent & communicent: contra plerumque nostri ista negligunt, vel, si quarundam virtutes norunt, neque eas nos docere, neque earum effigiem indicare cupiunt.

NON desinenti porro diligenter sciscitari de hac planta, quidam, qui nuper admodum ex ea provincia advenerat, significat, Franciscanum monachum, ex Mechoacan usque, naui qua ferebatur aduexisse, non sine magna cura & sollicitudine, illius stirpem magno vase terra pleno repositam, quam apud sui Ordinis in hac vrbe monachos aleret. ingenti perfusus sum gaudio hæc audiens, atq; ilico ad monasterium me confero. Video in dolio plantam multis ramis supra terram expansis luxuriantem, colore fusco ad cinereum tendente, qui vicinas perticas aut pergulas (si ad- Mechoacan
historia.

ponan-

ponantur) scandere, & multiplici nexu amplecti possint: foliis circinatae ferè rotunditate in mucronè tamen desinentibus, nonnunquam admodum amplis, atrovirentibus. sifibrosis, perennibus, adeò verò delicatis, ut humiditate carere videantur: fructu, ut perhibent, coriandri sicci magnitudine, racematim coherente, qui Septembri maturescit radice crassa, vitis alba seu Bryonia modo, ut non desuerint qui eandem plantam esse putarent, aut saltem eicongenerent: sed multum differunt, nam Bryonia radix, cū viridis, tum sicca, admodum acris est: Mechoacan vero insipida, & sine acrimonia. Colligitur Octobri.

ADVEHITUR radix magnis fragmentis & partibus, partim in taleas concisis, partim in ana constrictis. Nihil semine obruta servatur, lineo panno picato seu resina obtecto involuta.

DEBILIGENDA recens; albicans, exteriori parte nonnihil flavescens: improbatum candida, nigra, cariiosa. Ineptè igitur faciunt, qui illam in pulverem comminutam adservant, quoniam facile exhalat, & eius vis infringitur: praestat idcirco radicem primùm detradit, cum pulvis sumendus.

CALIDA est primo gradu, sicca secundo: tenuium enim esse partium, nonnihil tamen adstrictionis posse, ex eo patet, quod absoluta purgatione, internis partium robori nihil adimit, nec eas debilitat, ut reliqua purgantia medicamenta: imo illa purgati, robustiores redduntur, quam ante sumptum medicamentum erant. Hinc fit, ut nulla correctione indigeat: solū vnum est eius vehiculum, cum quo sumpta, facilis & efficacius operatur, quam cum alio quovis liquore, nec vomitione renititur.

Mechoacan
alterum.

CÆTERVM nunc ex Continenti aduehitur Mechoacan, natum circa Nicaragua & in Quito (ubi diligenter colitur, & magno in usu est, ob eius mirabiles effectus) longè

longè præstantius eo quod ex noua Hispania adferri cõsue-
uit: cuius flos, semen, & ramuli etiam allati sunt. Erat ve-
rò is flos quasi mali aurea, quinque foliis constans maiori-
bus, subfusi coloris, à cuius umbilico protuberat calyx siue
vesicula quadam auellana magnitudine, membrana con-
stans tenui, albicante, qua in duas cellulas tenuissima pellicu-
la secretas diuiditur, & in singulis bina grana, ciceris
exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu
insipido continebantur, quæ molli & spongiosa terra exce-
pta, commodè nascuntur.

Forma.

Ex huius radice fit conserua varij generis, Cydonio-
rum modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius succo,
qua in deliciis esse possunt: nam vt radix est insipida, facile
saccharum recipit, quocumque tandem modo paratur.

Conserua &
Condica

M O L E S T A non est huius radice sumptio, quia nul-
lus mali saporis est particeps, ideoq; omni tempore, omniq;
ætati, pueris, senibus, alijsq; qui cetera medicamenta re-
spuunt, utilis est, cum benignè & sine molestia purget.

C R A S S O S, viscidos, putridosq; humores, vtramq;
bilem & aquas educit: Iecoris, vetriculi, lienis morbos tol-
lit, & earundem partium obstructions aperit, ideoque egri-
tudinibus inde prouenientibus, hydropi, ictero utilis: inuete-
ratos capitis dolores curat, cerebrum & nervos expurgat,
cephalea, epilepsie, strumis, articularum, coli, & renu do-
loribus opitulatur: veteres defluxiones sistit: vteri morbis,
qui plerumque ex frigidis humoribus aut flatibus generan-
tur, iussi veteri, asthmatici, & reliquis pectoris vitis, anti-
quis febris, & lue venerea vexatis cõuenit, repetito, quo-
ties opus fuerit, eius vsu. Nam in similibus obstinatis & in-
ueteratis morbis, necessaria sunt plures euacuationes, ad
penitus renouendum & expellendum humores qui tales
morbos generant: itaque nihil mirum, si, vnica purgatio-
ne, agri optatam sanitatem non consequuntur.

Facultates.

H V I V S autem radice sumenda ratio talis est. Pur-

Exhibendi
ratio.

Puluis.

Dosis eius.

gato prius corpore serapiis, clysteribus, aut sanguinis mis-
 ne, & diata, pro medici iudicio; selectioris huius radicis le-
 uiter cōtusa puluis vino albo maceratus, aut aqua fœniculi,
 anisi, aut cinnamomi (si quis vinum non fert; quod etiam
 commodè dilui poterit, si quis dilutum cupit, stillatio in-
 tybi, buglossis vel scariola liquore) summo mane propina-
 tur, dimidia drachma pondere pueris, vnius drachma iuue-
 nibus & adolescentibus, duarum verd drachmarum viris
 & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrupi rosati nouem
 infusionum duabus vnciis, aut violarum serapio conserva-
 re miscetur: & sapius ex iusculo sumitur. Dimidia post
 sumptum hoc medicamentum hora somnus conceditur, in
 praesertim qui vomitibus obnoxij sunt; sed breuis: nam pur-
 gari incipienti, nec somnus, nec cibus, nec potus conuenit.

SI vero qui hunc puluerem, vel aliud quoduis laxans
 medicamentum sumpserit, sibi à vomitu metuit, utatur
 eo quod sapius expertus sum remedio, videlicet, ilico à sum-
 pto medicamento, albumen oui assum & adhuc calidū di-
 gitisq; attritum lineo panno raro inuoluat, & in nodum
 colliget, quem gutturu orificio imponet, & istic retinebit,
 donec medicamentum laxare incipiat: etenim nō modò vo-
 mitum prohibebit, sed etiam fumos & vapores à medica-
 mēto subleuatos reprimet. Facta purgatione, datur iuscu-
 lum, & paulo post cibus, qualis his dari solet qui sese pur-
 gant. Peracto prandio, neque somno indulgeat, neque bibat
 ante cenam, qua leuis erit, & rerum boni succi. Postridie
 eluat corpus medicamento aliquo, & conserva quapiam
 utatur: deinceps in victu & reliquis rebus necessariis sese
 gerat ut decet.

Catapotia.

FIUNT nonnunquam ex eodē puluere excepto Ele-
 Auario rosato Mesue catapotia coriandri sicci magnitudi-
 ne, ut facilius dissoluantur, & citius opus suum peragant.

IN manu autem est Medici, aut eius qui sumpse-
 rit, eam humoris quantitatem purgare quam volet, quo-
 niam

niam sumpto pauxillo iusculo, aut alia re, eius operatio ilico cessat.

M I T T I T nobis Promontorium D. Helena, quod in Mechoacan siluestris. eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus siluestrius, quod graua Symptomata excitat, ut vomitus immodicos, tormina, & alui profluvia, quam ob causam Scammonea nuncupatur: sed nemo (periculo semel facto) vitur. Simile est alteri cum folio, tum sarmentis, tum radice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiam radix acrimonia nonnihil habet. Vnde clarissime liquet, quantum momenti adferat loci varietas ad huius radice facultates.

Missi sunt nobis ex Hispaniis ante paucos annos duo seminis Mechoacan genera, vnum breui calyculo siue siliqua, semineque nigro, quale est Scammoneij aut Conuoluoli maioris: Alterum e blongiore aliquantum calyculo, & semine rufo, & quam superius longiore tenerioreque. Vtriusque siliqua parte interiore lanuginosa est.

Ex vtriusque semine nate sunt nobis, & aliquot alii rei herbarie studiosi plantæ, quas subsequenti hiemis inania testate. Prodebant Scammoneij aut conuoluoli modo, deinde multis sarmentis proxima pedamenta scandebant & amplectebantur: foliis Conuoluoli maioris, sed tenerioribus, & colore magis fuluente: radix pollicatam vel maiorem crassitiem iam erat adeptæ.

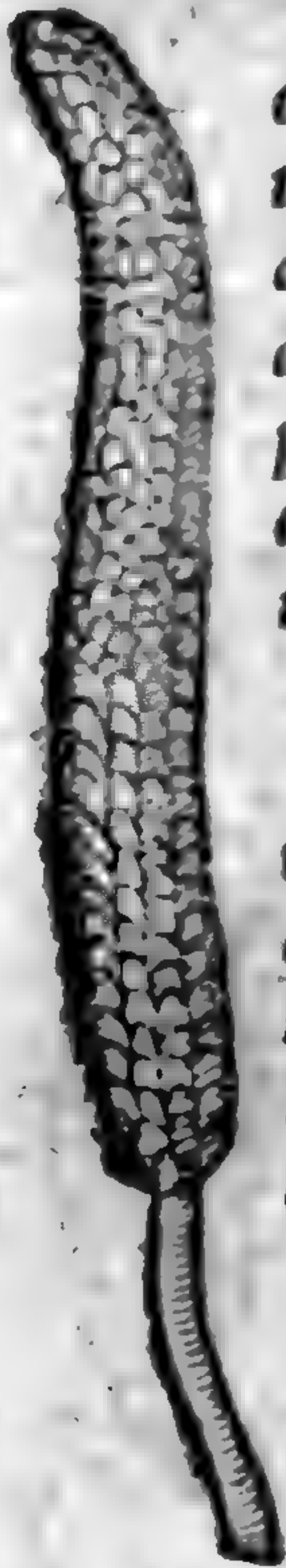
¶ Negat Ioan. Fragosus, Regis Catholici Medicus, iusculo aut alio cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam sibi aut infringi, & quotidiana experientia id se obseruasse ait, eandemque nostris Auctoris in Pinipinichi opinionem reprobat.

Meminit Petrus Cieça parte prima Peruanæ Historiæ, in provincia Radix Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quosdam Quimbaya radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine duobus aquæ sextariis per noctem maceretur in vase aliquo, maiorem aquæ partem ea nocte absumi. Ex ea quæ supererit aqua, qui tres uncias sumpserit, aded benignè purgandum, & sine molestia, ut si Rhabarbaro purgatus esset, & aliquoties periculum fecisse scribit magno illorum, qui sumpserunt, commodo.

Piper.

T O T O Continentis tractu in quo Nata, Carthago, & etiam in Nouo regno, magnus est vsus Piperis cuiusdam oblongi, quod maiori acrimonia pradiatum est Orientali, magisque aromaticum, & incundiore odore spirat, quam Axi seu Capsicum; quinetiam praefertur Piperi nigro, cum Axi. Capicum. saporis, tum suauitatis causa.

Forma.

ALTA cuiusdam planta fructus est oblongus, crassitie quidem funiculi, at dimidij pedis longitudine, constans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum continuo & continuo ordine dispositis, seminis plantaginis modo, quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

NEC praetermittendum est Piper ex Indis nostris missum, quando quidem non modo in medicum usum receptum est, sed planta est excellentissima, & toti Hispaniae notissima: nam nullus est hortus, in quo non seratur ob fructus pulchritudinem. Vidi aliquando in hac urbe plantam ad arboris altitudinem excrecentem.

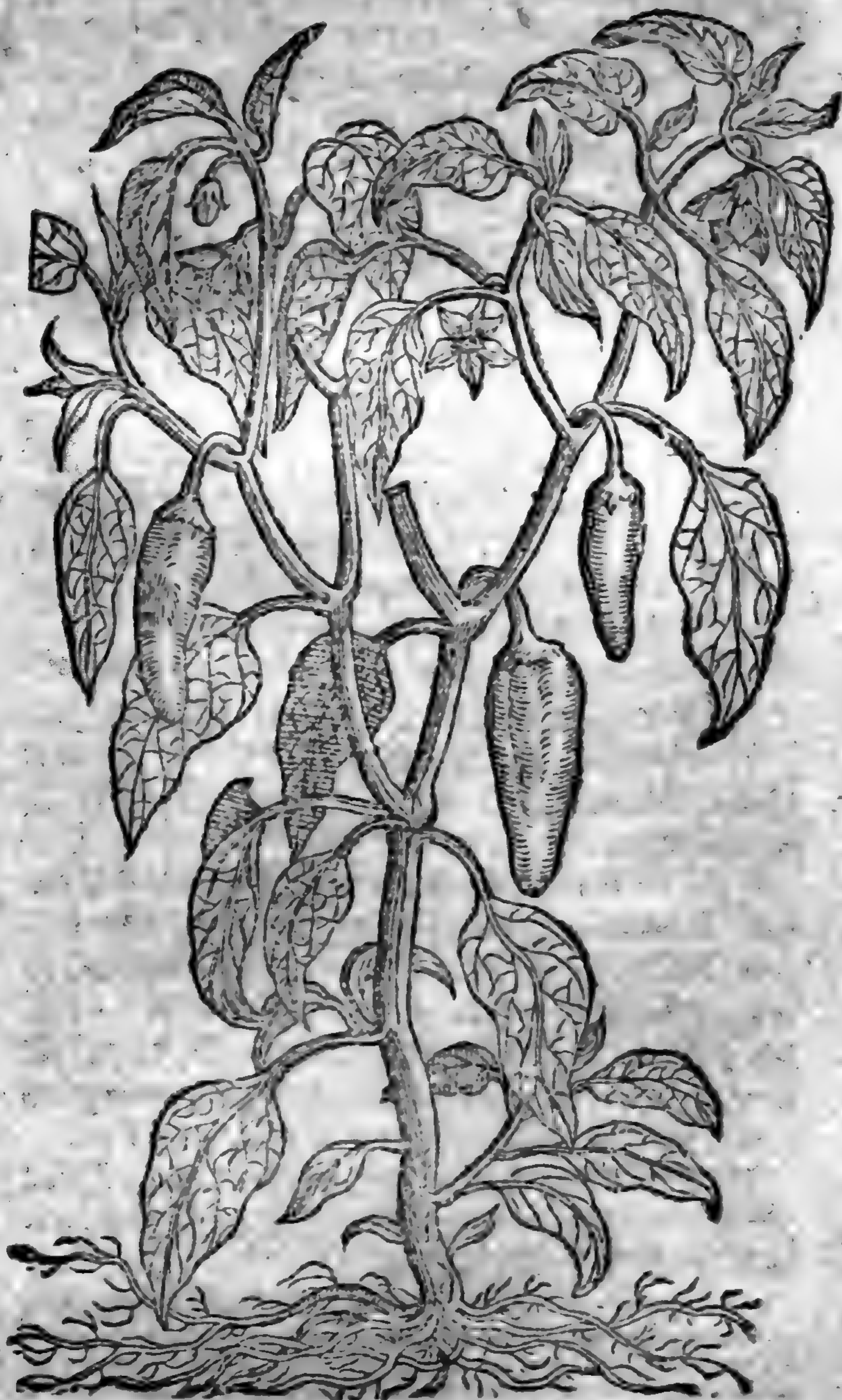
FOLIO est viridi, ocymo latisolio simili. flore albo, ex quo pullulat fructus diuersae formae, oblongus, rotundus, Melopeponis forma, aut cerasiflorum, sed immaturus viridis est, maturus vero colore rubro gratissimo.

PARTICVLATIM concisum, & in sculo maceratum, meliorem saporem edulis conciliat, quam Piper vulgare, ideoque eius vsus est in omnibus in quibus aromata ex Maluccis insulis & Calecutio delata comendantur, in eo solum differens, quod illa multis aureis emuntur, hoc sola satione acquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vsum, minore dispendio, & maiore commodo.

Facultates.

FLATUS discutit, vtile pectori & perfrictionibus, calesfacitque, & roborat partes internas. Caliditas & siccitas in quarto ferè gradu particeps.

Capficum hoc, seu Piper Indicum (Americum potius) diligenterissime colitur tota Castella cum ab hortulanis, tum à mulieribus in zdium suarum pensilibus hortis. Etenim eo vtuntur per totum annum cum virente tum sicco, pro condimento & Pipere. Spectatur varia (vt postea auctor ait) forma. Memini etiam videre anno 1585. maxima copia cultum

culturam in suburbanis Brunnæ urbis celebris in Moravia, quo cultores non contemnendum questum faciunt: est enim apud vulgus frequenter in usu. Sed & hæc omnia genera aliquando vidi colore flavescente, in Lusitania, monasterio quodam circa Olysiponem.

Aliud Capsici genus observavi in nonnullis Lusitaniz locis, fruticosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis Solani serè, aliquantulum angustioribus: flore candido exiguo, ut Solani hortensis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi; deinde nigricante, ubi maturuit, rubro, continente multa semina latiuscula alterius Capsici modo, tam seruidi gustus, ut fauces aliquot dies incendat gustatum. Floret & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hieme. Illi vocant Pimienta de Bresil, hoc est, Piper Brasilianum, in qua provincia abundanter nasci, multiplicique in usu esse intelligo.

Cevadilla.

PERLATA sunt ad me cum aliquot aliis plantis ex Hispania nova, semina cuiusdam plantæ Cevadilla istic Cevadilla. vocata, id est, Hordeolum, à similitudine quam cum nostro hordeo habet in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus eo, lini semine neutiquam maius, & longè aliis facultatibus præditum. Etenim nūquam auditum est plantam aliquam aded vrente & caustica vi præditam; sic, ut ubi cauterium necessarium est in gangranis, & putridis impurisque ulceribus, eosdem præbeat effectus, quos non modò sublimatum, sed ignis etiam præstare posset: etenim vermes in ulceribus necat, putridaque ulcera expurgat pulvis eius sensim eis inspersus, maiore minorèue quantitate, pro ulceris magnitudine, adhibitis præservativis, quæ in huiusmodi remediis usurpari solent. Itaque, cum eius facultates infringere volunt, pulverem stillatitio rosarum aut plantaginis liquore excipiunt, linum quæ, aut ellychnium eo intinctum ulceribus & gangranis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.

EADEM ratione usurpatur in animalium malignis ulceribus, quibus plerumque infestantur.

CALIDVM est hoc semen in quarto gradu, eoque etiam amplius, si plures sint gradus.

Sulphur viuum.

Sulphur
Quintense.

MITIT nobis Quito provincia Peruana Sulphur viuum prestantissimum, vt vitrum translucidum, colore auri purissimi, cuius fragmentum pusillum lucerna admotum, odorem maximum sulphuris eiuculatur fumo viridi permistum; sed antequam incendatur, nullum Sulphuris odorem prabet. Eruitur istic ex venis, proximis auri fodinis: itaque non sine causa Chymista aiunt Argentum viuum auri esse materiam, sulphur verò formam.

HUIC puluis vino dissolutus, & per aliquot dies faciei vespere illius (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, rosaceo oleo mixtus. Drachma pondere cum ouilatao sumptus, celi doloribus, nephritidi, neruorumq. contractionibus & ictero vitilis est. Calidum & siccum est hoc sulphur summo excessu.

Sulphur Ni-
caraguanū.

Ex Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur coloris cinerei, densum, minime transparens, nihilque cum alio commune habens prater odorem.

Ad Erysipelas.

Medicamen-
tum ad ignē
sacrum.

NOBILIS ille qui Piper longum mihi dedit iam antè descriptum, filium habuit, cuius faciem erysipelas occupauerat. accersitue, venam secare, & lineos pannos rosacea & solani aquis madetes faciei imponi iussi. Illico pater: Quod ad sanguinis missionem attinet, rectè quidem, nam puer sanguine abundat. Faciei autem aliud medicamentum illi nam. Peruana portò Cartagine attulerat placentam quandam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidā, tamen si bis mille ferè milliariibus allata esset. Eius paucillū me presente dissoluit aquæ rosacæ stillatitio liquore, & eo faciem filij illiuit: postridie rosaceo liquore tepido faciem illius abluuit: quæ aded integra & sana reddita est, atque si erysipelate non laborasset.

CONFECTAM verò referebat hanc placentam è lumbricis, quos Indii terra eximentes, Mayzi foliis pascunt, deinde

deinde iam pingues fictili coquant, eos despumando: colatos rursus decoquunt, donec ad unguenti consistentiam aut etiam densiorem reduxerint.

Carlo sancto.

A N T E triennium ex Mechoacan provincia delata est quedam radix Carlo sancto dicta, cuius insignes facultates predicant. Carlo sancto.

N O S T R O Lupulo similis est, & perticis se conuoluit Descriptio, illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore graui: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo alie radices oriuntur digiti maioris crassitudine, colore candidante: cortex qui facile separatur, cuiusque vsus, est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia: nervus radicis cortice spoliatus, multis quasi filis seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, que sigillatim separari possunt.

N A S C I T U R temperatissimis pronincia Mechoacan Natalis. locis, solo neque nimium sicco, neque humido. Calida & sicca initio secundi gradus.

R A D I C I S cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, aliosque humores ex capite elicit, eamque ob causam rheumatismos, capiti dolores & deflexiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam e stomacho expellens, sed nilius decoctum maxime, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, cumque roborat: purgationem tamen precedere necesse est. Facultates.

I D E M commanducatus, gingiuis abscedentibus auxilio est, dentes stabilis, eosque a scabritia & corruptione liberat, orisque halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.

P V L V E R I S eius exigua quantitas ex vino albo, aut adianti, canellaque decocto sumptus, vuluam obstructionibus

nibus liberat, mensesque prouocat, & flatus discutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dam eo remedio uter) ex æquis partibus Liquidambar & vnguenti Dialtheæ inuncta.

CORDIS affectibus, iis præsertim qui ex vteri sympathia oriuntur, auxilio est eius puluis, vt ante, sumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum:

Carlo sancto
decoctum.

RADICIS minutim concisa drachma due in tribus aquæ sextariis coquantur ad dimidias, corticis citri in puluerem redacti drachma quatuor, pulueris Canelle drachma due statim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Istius decocti sex vncia singulis diebus mane addito saccharo propinantur, purgato tamen prius, vt decet, corpore.

HUNC puluerem, & decoctum nonnulli in morbi Gallici affectibus, atque etiam Epilepsia commendant. Alterum experiri non admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculum faciam in iis qui vigesimam quintam ætatis annum nondum excessere: nam Epilepsiam in adultis tolli, non est verisimile.

Radix S. Helenæ.

Radix D.
Helenæ, &
eius historia.

EX portu S. Helena, qui est in prouincia Florida, adferuntur radices quadam prælongæ, sed nodosæ admodum, pollicari crassitudine, foris nigra, intus alba, sapore aromatico, Galanga ferè simili. Resectis his nodis & perforatis, fiunt precatoria spherula, quas milites Hispani & Indi de collo suspendentes, multum illis tribuant. Hi siccati rugantur, duriq; & quasi cornei fiunt. Planta ramos suos per terram diffundit, foliaq; ampla & viridia admodum profert.

Natalex.

NASCITUR locis humidis; sicca initio, calida in fine secundi gradus existimatur.

Facultates.

HAS radices Indi lapidibus conterunt, totiq; corpori sibi inducunt balneaturi, quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquit, suo grato odore roborant.

ILLIUS pulvis cum vino haustus, in ventriculi doloribus, urine difficultatibus, & nephritide commendatur.

Ut ex descriptione facultatibusque huius plantæ colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

MISSA nobis est ex Hispania nova plantula quedam scandicans (sed sine radice) Indis Guacatane nuncupata, Guacatane nostro Polio montano haud absimilis, sed inodora; quæ an florem aut semen proferat, ignoro.

AD hæmorrhoides commendatur hac ratione: Eius facultates. planta decocto ex vino (si calor absit) alioqui ex aqua, hæmorrhoides abluuntur, deinde blandè siccantur, postmodum eiusdem plantæ pulvere insperguntur.

DOLORES ex frigore & flatibus ortos, in quacunque corporis parte sedat, si locus resina prius inunctus, tenuissimo huius pulvere inspergatur, & pannus lineus superimponatur: nam ilico adharebit Cerati modo, nec inde amovebitur, nisi dolore mitigato.

EIVS pulvis leuibus vulneribus impositus, præsertim inguinum, ea mundat, & ad cicatricem perducit.

MISSÆ item sunt ad me aliquot aliæ plantæ, sine nomine, quarum vnus ex aqua decoctum calidè sumptum, pectoris vitis auxilio est.

ALTERA, quæ partus mortuos, secundasq; morantes trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.

TERTIAM, si (cùm maximè viget) quispiam colligere volens duntaxat contingat, ilico flaccescit & procumbit.

QUARTA per solum diffusa est & expansa: si quis tamen eam attingat, statim contrahitur; ut brassica murciana.

HELLEBORVS item niger Hispanico similis, & iisdem facultatibus præditus.

MULTA præterea alia medicamenta in Indiis nostris Occidentalibus inueniuntur, insignibus facultatibus prædita, quæ cum tempore (viis vii possumus) innotescunt: ut ex eorum, quæ hæcenus allata fuerunt, utilitatibus colligere licet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioquin incurabiles videbantur, horum usu curati sunt.

Quæ omnia mea diligentia accepta ferre oportet, & prima huius meæ historie parti, quæ per uniuersum orbem admodum celebris fuit, ob medicamentorum, quæ in ea continentur, descriptionem.

Et ut omnes intelligant quàm utilis meus hic liber fuerit, subiicere hic libet Epistolam ad me scriptam ex Peruanæ usque regione, à nobili quodam viro, ante duos menses: etenim ex eorum quæ in illa descripsi lectione, inueniuntur in Peru lapides Bezares, Orientalibus haud inferiores viribus: de quibus, Deo volente, in tertia parte agemus.

Epistola ad D. Nicolaum Monardis.

Non dubium est, Clarissime Doctor, quin nouum videbitur, me virum illicetatum, semperq; militiam in his regionibus secutum, ad te scribere de iis quæ ad facultatem vestram pertinent. Verùm animi mei erga eruditos viros propensus (in quorum numero te censeo, cum ex libri tui lectione, quem de Medicamentis in his regionibus nascentibus eorumq; facultatibus enulgasti, tum ob Laudem quam eo libro hic consecutus es) fecit ut etiam ignotus has ad te dederim. Etenim satis commendare non possum utilitatem quam hic attulit tuus iste liber, cum ex illo rationem consecuti sumus, quæ medicamentis vtendum sit, ex quibus sine methodo antè vsurpatis, nullū auxilium percipiebamus: nunc verd ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati sunt.

Iam sunt plures quàm viginti octo anni, quòd militiam sequens, per has Indias peregrinor, in quibus non solum

Idem que à te descripta sunt, nascuntur, sed etiam pleraque alia, quorum fama nondum ad vos pervenit, ob Medicorum huc à vobis commendantium magna ex parte negligentiam & insciam, quibus publica utilitas (quam tamen summam prestare possent) cura non est, sed ut questui dumtaxat seruiant.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, Animal lapidem Bezar gignens. in tuo libro describis. Ea diligentius perpensa, animalium genus quoddam in istis montibus frequens invenimus, valde simile iis hircis (nisi quod cornibus orbū est) quos in Orientali India reperiri tradis. Rusi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur (quarum magna est copia in montibus vbi ista animalia degunt) ita fugacis, ut solo tormentorum streporum ictu adsequi possimus.

DECIMA quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus in huius regionis montes, in eam quinque dies insumpsimus, & aliquot ex iis, que dixi, animalibus consecimus; cumq; eorum causa venationem suscepissemus, librum tuum contuleramus.

ADETO itaque maximo & proeuctioris etatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides invenimus; quo factum est, ut Indicis animalibus similia non esse putavemus. Percontati Indi, quos, ut nobis inferuirent, deduxeramus, qua corporis parte lapides hac animalia haberent, se quidquam de lapidibus scire negabant (ut sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cum videret nos tantopere id scire cupere, in animalis receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depasctas herbas recipiunt, donec eas postea ruminatas in ventriculum trauciant. Ibi puerum illico interficere voluerunt Indi, quod nobis id indicasset; eundem tamen postea, nobis in venatione occupatis, intercepterunt, & ut intelleximus, sacrificarunt. Indi hos lapides magno

Guacas.

magno habent in pretio, & in Idolorum suorum delubris, que Guacas vocant, cum aliis quibusque pretiosissimis offerre solent, veluti auro, argento, gemmis, monilibus, animalibus, & pueris.

Animal Be-
zaares lapi-
des gignat
in solis Pe-
ruanis mon-
tibus.

ILLUD autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, præterquam in montibus istis Regni Peruani. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & insulas Marañon, Floridam, & multas præterea Occidentium Indiarum regiones peragravi; attamen nusquam hæc animalia conspexi, quàm in solis huius regni Peru montibus.

Facultates

E GO qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intrò sumptos, aut foris impositos, mirificè venenis & toxicis resistere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tineas ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissimè inspergi. In summa, hunc lapidem alexipharmacum esse perniciosissimi illius toxicis quo sagittas suas illumunt, ad sese mutuo conficiendos, atque etiam nos Hispanos, quorum plerique post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullum auxilium inuenientes: tamen si in sublimato vulneribus insperso nonnulli leuamen senserint: verum si toxico recenti illita sagitta sint, præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

EX animalis igitur, quod primùm secuimus, bursula, nouem lapides exemimus, qui Nature beneficio istis creati videntur ex salutiferarum illarum herbarum succo, que in bursulam illam congeruntur. Secuimus & alia huius generis animalia, que confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium etate.

OBSERVANDVM autem est, sola que pascuntur in montibus animalia, lapides istos præstantes generare: nam que in planis pabulum sumunt, vt herbas minùs salubres depa-

depaſcuntur; ſic etiam lapides eorum, tamenſi vtilis, iis viribus non pollent, quibus ij præditi ſunt qui ab animalibus in montanis degentibus eruuntur.

CORPIMVS iis vti eo ordine quem in tuo libro docuiſti, & aduerſus eoſdem etiam morbos, in quibus ſanandis mirabiles eorum effectus experti ſumus, quos longum eſſet recensere. **Quæ** omnia tibi accepta referre debent non modò Hiſpani, ſed etiam vniverſus orbis. Quantum ad me attinet, vt aliquam animi gratitudinem oſtendam pro beneficio accepto, operâ Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidibus mitto: ſed peruenenerint, eos in multis morbis experiri licebit. Eiuſdem operâ an illos acceperis mihi ſignificare poteris, & ea, que voles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tuus ſum obſervantiſſimus.

NUNC capsulam accipies in qua *Phaseoli* genus inuenies, quod Martij initio tantummodo ſerendum erit, ne frigore ledatur. *Phaseolus* Phaseolus Peruanus. Planta eſt faba ſimilis, minor tamen, fructum in ſiliquis ferens. Seni huiusmodi fructus (fabas virides ſapiunt) cum ſale manducati, validè bilem, mediocriter pituitam, & ſine moleſtia hydropticorum aquas euacuant: eoſdem effectus præbent ſicci triti, & ex vino ſumpti: ſed cibum paratum habere conuenit; quia ſi validius, quàm neceſſe ſit, purgent, cibo ſumpto earum vebementia ilico infringetur.

[Ex Hiſpaniis miſſum fuit Imp. Maximiliano II. felicis. memoriz, anno antequam nobis adiretetur, *Phaseoli* genus, colore Maſſonæ ſimili, ſed planiore longioreque forma, & nilo non admodum magno. Huius nomen adſcriptum erat *Haba de India*, id eſt, *Faba Indica*: forte id erit quod hoc loco ab Auctore deſcribitur.]

PLANTAM etiam quandam hic in planis naſcentem Planta graminis modo, magnis facultatibus præditam: ſiquidem graminis ſimilis. eius decoctum gargarizatum, rheumatismis, gutturis phlegmonibus, alijsq; vitis auxilio eſt: manducata, multam pituitam educit, ideoque morbis ſuperioribus, & capitis doloribus

ribus utilis. Denominationem à me sumpsit hac plāta, quod mihi familiaris eius vsus sit, & alius, ut vrantur, consulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in stirpium cognitione admodum versatus.

Molle, cuius ante mentionem feci, describere videtur.

FRUCTUM item arboris cuiusdam, quae solummodo in hac provincia nascitur; illicis magnitudine, cortice Cerrigylopi simili, foliis fraxini. Magna viribus pollet: nam corticis eius pulvis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem pulvere fricari stabiliuntur, gingivae abscedentes sanantur. Foliorum decocto imincti panni, & calidi vulneribus, aut pulveri corticis illis insperso imposui, curationem eorum accelerant, & humorum eò defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiūxi, suffiibus idoneum ad multos capitis morbos, & emplastrum utilis.

Ex eius fructu salutiferā admodum potionem Indi conficiunt. Eum istic seri & nasci velim: nā tibi delectationem adferret, ob eas quibus praedita est hac arbor facultates, tum etiam quia novū arboris genus est, & omni tēpore odoratū.

Fructus vlt. coratius.

INDVS quidam Aethiopiſſam meam mancipium, cuius cura occupaverant maligna ulcera & inveterata, pulvere cuiusdam fructus in insperso, mundavit; exesa putrida illa carne; eundem pulverem cum ellychnio ulceribus sanis imposuit ad carnem generandum, vlcūsque ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in insula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, ut quo vulgariter vescantur, magnitudine Assyrii mali, nucem Persica mali osiculo similem continens, cuius concremati pulvis (nam ob duritiem cremandum, alioqui difficile attritu) ad ea quae nunc enumeravi, utilis est. Illud verò admiratione non caret, nucleum, qui hac nucce continetur, aded noxium esse, & deleteria facultate praeditum, ut seu vir, sine animal eo vescatur, praesentaneam mortem sibi molatur, cui nullo remedio occurri potest, tamquam sublimatum

aut corrodens aliud medicamentum sumpſiſſet.

IN vrbe Poſto, vbi aliquot annis vixi, omnis generis moy-
bos Indus quidam curabat, ſolo cuiuſdam plantæ ſucco artu-
bus & parti affecta illito. Aegros deinde ſtragulis egregiè te-
gebat ad ſudorem prouocandum: ſudor è partibus illis ema-
nans, merus ſanguis erat, quem lineis pãnis abſtergebat, atq;
ita in curatione pergebat, donec ſatis ſudaſſe putaret, optimis
interea cibus eos alens. Eo remedio multi morbi deplorati cu-
rabantur, imo agri iuniores & robuſtiores ab eius vſu fieri
videbãtur. Sed neq; precia, neq; precibus, neque minus vn-
quam efficere potuimus, vt eam plantã nobis demonſtraret.

Planta ſan-
guineos ſu-
dores exci-
tant.

ARBOR quædam hic inuenitur materie ſpongioſa, ex
qua Indi nunquam ignem ſtruent, tamen ſi quis illis mortis
periculũ minuetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammam
ſiue ignem accedunt, aut quos ſolummodo ſumus pertingit,
in re venerea impotentes fieri.

Arbor vene-
ros ſtimu-
los domans.

TUMORES in pedibus & cruribus ex frigidis humo-
ribus orti hic curantur herba quædam Centella nuncupa-
ta: ſiquidem ea trita, tumoribusq; impoſita, ilico puſtulas
excitat, è quibus maleus humor eſſluit, donec tumor omnino
reſoluatur. Sapiuſiſtæ euacuationes inter Indos fieri, &
nonnullos Hiſpanos eu vti vidi.

Centella, &
eius facultas.

ANNO 1558. in vrbe D. Iacobi, quæ eſt in prouincia
Chile, quidam Indi captiu ſaræ ſibi amputarunt, & eas
aſſas, præ fame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiuſdam
plantæ folia vulueribus imponentes, ilico ſanguinẽ ſiſtebant,
non ſine maxima omnium admiratione, præſente etiam
Dn. Garçiade Mendoza.

HERBÆ & arbores Hiſpanicis ſimiles, admodum
paucæ hic inueniuntur, quia ſolum eas non alit. In Hiſpania
nova (cũm primum in noſtram poteſtatem redacta eſt)
multæ arbores & plantæ Caſtellanis ſimiles inuentæ ſunt,
tam etiam aues & quadrupedes.

INVENIUNTUR hic colubri humana magnitudi-
ne, nul-

Colubri

ne, nul-

Aranei.

Buffones.

ne, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali citri magnitudine, admodum virulenti. Buffones pluit Hispanicis non minores, quos Indi affatos edunt, ut & plerâsque alias immundities.

Vulvæ.

PROXIMIS huic continenti insulis, tam multi, tantiq; vulvæ inveniuntur, ut pecudes denorent, ob custodum, qui Aethiopes sunt plerumque, negligentiam.

VNA verò res me in admirationem rapit, vaccas in montibus educatas, si in plana deducantur, omnes emori. Est mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, illæ aliquanto tempore nihil depascentes paulatim defecerunt, ut ne una quidem intra mensem ei vivas relicta sit: omnes autem trementes & tabescentes moriebantur. Adferebant nonnulli causam naturalem, cum in montibus frigidissimâ, ubi singulis diebus pluit, educata essent, calorem illum planitie, in quam nulla unquam pluvia decidit, ferre non potuisse, & mutatione illa subita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas esse. Etenim consideratione dignum est, quod in planitie illa, quæ octo duntaxat miliaribus ad montes vsque patet, in longitudinem verò plus mille miliaribus porrigitur, numquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.

SUPERIORE Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se verum Alexipharmacum inuenisse ait aduersus perniciosum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus vtuntur (sola enim ferina & humana victitant,) deguntq; à Charças ad Chile vsque Peruanas provincias.

Planta quæ
est alexi-
pharmacum

EST verò ea planta, ut ait, foliis latis, plantagini Hispanica haud absimilibus, quæ trita & vulneribus imposita, venenum extinguit, & à symptomatibus illis liberat quæ toxicum generare solet. Pro magno thesauro aestimant Hispani, eam plantam se inuenisse; quoniam illius præsidio tuti, hostes suos Indos non ita metuent, qui duntaxat illis formidabiles erant,

toxicum

toxicum illius presentaneam mortem adferentis causa: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant, & duriore carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

NASCITVR autem eadem regione, vbi sit toxicum, & (tamen si credam alis etiam locus inueniri) voluit Deus eo loco remedium patefacere, vnde pernicies adfertur.

[Meminit etiam Gomara hist. general. cap. 71. Herbz cuiusdam Indis notæ, cuius radice succus alexi. harum sit pestilentis & perniciosi illius tox ei quo ipsi sagittas illinunt]

HÆC omnia eo scripsi, vt cōsideres apud te, quàm multa planta his similes in nostris Indis nascantur, qua nobis ignota sunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis patefacere volunt, etiam si nos morientes videant, aut in carcerem coniciantur: quòd si quedam ex predictis, & alia nonnulla nobis innotuerūt, ab Indicis mulieribus eas edocti sumus, quæ Hispanis, libidinis gratia, sese commiscentes, omnia que sciunt aperiant.

VERVM prolixior esse nolo, quod ignorem an hac epistola ad te peruentura sit: quam si peruenisse intellexero, prolixiores dabo de facultatibus aliarū plantarum, & animalium, & de aliis rebus hic nascentibus, qua tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeò studiosus. E Lima in Peru, ad 26. Decembris, 1568.

Tui studiosissimus

Petrus de Osma & Xarayzeio.

TAMETSI mihi ignotus sit quibus ad me dedit; videtur tamen naturalium rerum studiosus, ideoq; mihi amplectendus. Nam vt militis munus est, perpetuò in armis versari, sanguinem profundere, & alia militaria munia exercere; laudandus est qui plantarum cognitionem, earumq; facultates inquirat. In quo Dioscoridem imitari videtur, qui cum militaret in exercitu Antonij & Cleopatra, quocun-

que tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodiinas, & alia præterea natura miracula inquirebat, ex quibus sex illas libros, qui toto orbe celebrantur, composuit, ut maiorem laudem scribēdo sit consecutus, quàm si bellica virtute multas vrbes sub imperium suum subegisset. Itaque multū huic viro debeo, cum propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum que ad me misit gratia, mihi certè gratissima. Illi scribam, ut nobis plura ex ea regione mittat.

Lapis Bezar
Peruanus ab
Orientali
differt.

PLANTARVM, quas ad me misit, facultates experiemur, & semina suo tempore seremus. Lapidēs Bezares, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in superficie sunt perpoliti, & coloris ex cinereo obscuri, & sub duabus veluti testis aut crustis materiam quandam albam continent, qua dentibus attrita, mera terra est insipida, potiusque infrigidare quàm calefacere videtur. Faba magnitudine plerumque sunt: inueniuntur tamen magni & parui, qui magna ex parte sunt planiores. Ego vnum comminui, eiusque puluerem adolescenti, quem venenam hausisse dicebant, propinaui, qui (nescio an huius pulueris, an aliorum medicamentorum beneficio) sanatus est. Illius periculum in alio morbo faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius historiae medicamentorum volumine describemus, in quo magna arcana continebuntur, qua magnam omnibus oblectationem adferēt, & præsertim egris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.

QV D QV D verò in hac historia scripsi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamenti collegimus, aut ipsa experientia nos docuit.

ILLVD verò animaduertere oportet, omnia que ex nostris Indiis adferuntur, magna ex parte calida esse, & sub hoc temperamento eis vtendum, si quis illa sumere volet.

F I N I S.

Tulipæ.

*Multiplici vincit florum genus omne colore
Huc vsque à Getici Tulipa missa iugis.*

Flos Solis.

*Flores flos supero quod vnus omnes
Amplitude & elegancia, alto
Nec non st. pte, quodq; Solis almi
Semper suspicio sequorq; lumen:
Dignum à Sole mihi dedere nomen
Qui Machaonia sedent cathedra,
Sed quæ vis mihi, quæ uie sit potestas,
Haud notum satis est adhuc iisdem.
In latis tamen interim viretis
Seror, lumina ut otiosa pascam.*

Cassia.

*Nec fuit Hippocrati, nec Cassia nota Galeno,
Al medicum sed primus Arabs hanc attulit vsam:
Est ea nobilibus medicina apertissima, ventrem
Leniter euacuans: calideq; inducta podagra
Mitigat immites, repetita subinde, dolores.*

Manna.

*Manna tibi impuram subducat leniter aluum,
Conueniens puero, conueniensq; seni.*

Myrobalani.

*Quæ Græcis fuerit glans unguentaria, monstrant
Scripta Dioscoridis.*

Sed verum nobis cupiens imponere nomen,

Indica pruna vocet.

Solumus adstrictam, fluidamq; adstringimus aluum.

Ad medici arbitrium.

Tamarindi.

Et modicè siccat, modicèq; refrigerat horum

Pulpa, refertq; acidum gustanti grata saporem,
Et valet ardentem purgando euincere febres.

Lapis Bezoar.

Tristibus haud tantum est lapis iste medela venenis
Verum & pestiferas depellit corpore febres.

Tacamahaca.

Indomitam lenit si Tacamahaca podagram,
Et omne corporis pathos,
Illam ego pretulerim quas venditat India gemmas,
Arabumq; gazis omnibus.

Nam quis diuitis validos non praeserat artus
Tristiq; sensu liberos?

Balsamum.

Hoc fertur ex Hispania
Non nouum, ecce Balsamum,
Egyptio haud minus potens.
Odore nam suauissimo
Nares caputq; recreat,
Morbisq; prodest frigidis
Infirma firmans viscera.
Idem dolores corporis
Totius illitum leuat:
Vnguento & omni fortius
Cruenta sanat vulnera.
Miram o Dei potentiam!

Tabacum.

Nulla salutifero se comparet herba Tabaco,
Vrribus hoc omnes exsuperat reliquas.

Ioannes Posthius Germershemius
M. D. F.

